

Republica Moldova

GUVERNUL

HOTĂRÂRE Nr. HG56/2023
din 17.02.2023

cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030

Publicat : 06.04.2023 în MONITORUL OFICIAL Nr. 117-118 art. 244 Data intrării în vigoare

În temeiul art.5 lit.a), art.6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, și pct. 5.12 din Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr.315/2022 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 409-410, art.758), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030 (se anexează).
2. Autoritățile/instituțiile publice responsabile de implementarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030 vor prezenta anual, până la data de 1 martie, Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare informația privind progresul înregistrat la executarea indicatorilor prevăzuți în Strategia menționată.
3. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare va prezenta Guvernului anual, până la data de 31 martie, raportul de progres cu privire la implementarea Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030.
4. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare va elabora și va prezenta Guvernului, până la 1 aprilie 2027, raportul intermediar, în care va analiza progresul implementării Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030.
5. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare va elabora și va prezenta Guvernului, până la 1 mai 2031, raportul final de evaluare a Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030.
6. Coordonarea, controlul și monitorizarea realizării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.
7. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PRIM-MINISTRU Dorin RECEAN

Contrasemnează:

Viceprim-ministru,

ministrul agriculturii

și industriei alimentare Vladimir Bolea

Ministrul finanțelor Veronica Sirețeanu

Nr. 56. Chișinău, 17 februarie 2023.

[STRATEGIA NAȚIONALĂ](#)

Aprobată
prin Hotărârea Guvernului nr.56/2023

STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030

INTRODUCERE

Viziunea strategică a Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030 (în continuare – *SNDAR 2023-2030*) este dezvoltarea unui sector agroalimentar competitiv, centrat pe lanțurile valorice cu un potențial sporit, prietenos mediului și rezilient la schimbările climatice, care consolidează securitatea și siguranța alimentară și asigură bunăstarea și condiții de trai mai bune în mediul rural.

Pornind de la nevoile de dezvoltare legate de inputuri, procesele agricole, piețele de desfacere și de implicarea comunității în dezvoltarea rurală, *SNDAR 2023-2030* definește patru obiective strategice generale, care urmăresc consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice, promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile, dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export, precum și susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile. Atingerea celor patru obiective generale va fi realizată prin intermediul unui set de obiective specifice, din care vor deriva programe și intervenții.

SNDAR 2023-2030 asigură continuitatea activităților prevăzute de Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2014 (în continuare – *SNDAR 2014-2020*), în ceea ce privește creșterea competitivității sectorului agroalimentar, adaptarea practicilor agricole la schimbările climatice, reducerea nivelului de sărăcie în mediul rural și stimularea creșterii activităților agricole strategice și de afaceri în mediul rural.

SNDAR 2023-2030 pornește de la scopul general de a contribui la atingerea obiectivelor Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (*SND 2030*), în special a obiectivului general 1 „Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților”, a obiectivului general 2 „Îmbunătățirea condițiilor de trai”, a obiectivului general 4 „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală” și a obiectivului general 10 „Asigurarea unui mediu sănătos și sigur”, respectând angajamentele privind implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030.

La elaborarea *SNDAR 2023-2030* au fost preluate obiectivele și țintele *SND 2030* aferente sectorului agricol și dezvoltării rurale, respectiv, măsurile de intervenție ce vor contribui la atingerea obiectivelor *SND 2030*.

SNDAR 2023-2030 asigură implementarea prevederilor titlului IV capitolul 12 – Agricultură și dezvoltare rurală din Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, prin alinierea la obiective generale ale Politicii agricole comune a Uniunii Europene (UE).

Totodată, *SNDAR 2023-2030* conferă continuitate finanțării intervențiilor din domeniu de către partenerii externi. Programele și proiectele donatorilor internaționali vor avea în continuare un impact important atât asupra dezvoltării sectorului agroindustrial, cât și asupra creșterii capacităților de consolidare instituțională.

Sursa principală de finanțare a *SNDAR 2023-2030* este Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (*FNDAMR*), aprobat anual prin legea bugetului de stat. Gestionarea resurselor *FNDAMR*, precum și a resurselor partenerilor de dezvoltare alocate pentru măsurile de intervenție în agricultură este efectuată prin intermediul Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, iar în cazul unor proiecte finanțate din surse externe – prin intermediul unităților de implementare a proiectelor.

Capitolul I

ANALIZA SITUAȚIEI

Secțiunea 1

Rolul agriculturii în economia națională

În perioada de implementare a SNDAR 2014-2020, ponderea agriculturii în economia națională a înregistrat oscilații nesemnificative atât de creștere, cât și de scădere a contribuției sectorului agricol în economia națională. Astfel, în anul 2014 agricultura a avut o contribuție de circa 14,1% în valoarea adăugată brută, iar până în 2019 valoarea acesteia a constituit doar 11,7%, sau cu 2.4 p.p. mai puțin, în condițiile în care în perioada respectivă nu s-au înregistrat calamități naturale care să influențeze decisiv rezultatele sectorului.

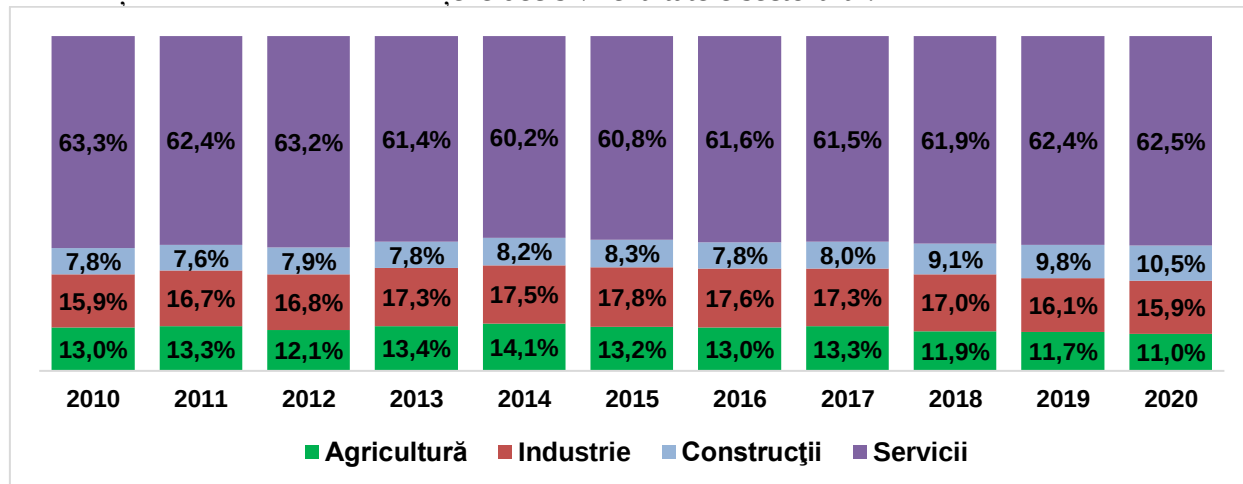

Figura 1. Structura valorii adăugate brute pe ramuri economice, 2011-2020, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Dat fiind că evoluția sectorului de servicii a fost constantă, scăderea ponderii agriculturii a fost cauzată de contribuția scăzută în valoarea adăugată brută a outputurilor generate de sectorul agricol și, implicit, de productivitatea scăzută a sectorului în comparație cu alte sectoare ale economiei.

Analiza contribuției activităților economice la formarea volumului producției denotă o scădere constantă a ponderii sectorului agricol, aceasta ajungând în anul 2019 la doar 10,5% comparativ cu maximum din ultimii 10 ani de 12,6% în 2014. Or, scăderea ponderii volumului producției, coroborată cu scăderea ponderii sectorului în valoarea adăugată brută, denotă orientarea sectorului spre produsele cu valoare adăugată scăzută.

În anul 2020, în Republica Moldova s-a realizat valoarea adăugată brută aferentă activităților agricole de circa 19,86 mld lei (prețuri curente), sau de 2,1 ori mai mare decât în 2010, și a reprezentat circa 11% (-1,3%) din valoarea adăugată brută totală a Republicii Moldova, plasându-se pe poziția a treia, după comerț și industria prelucrătoare. De fapt, agricultura este activitatea complementară a industriei prelucrătoare, iar ponderea medie pentru ambele activități în perioada 2010-2020 a fost de 12,7%.

Sectorul agricol este unul din cei mai importanți angajatori, asigurând cu locuri de muncă circa 21% din populația activă din țară (figura 2). Mai mult decât atât, până în anul 2019, în cadrul estimărilor cu referire la persoanele ocupate în sectorul agricol erau incluse și persoanele care practicau agricultura ca principală sursă de venit în gospodăriile casnice, ridicând astfel ponderea celor care activau în sectorul agricol la peste 36%.

Nivelul de salarizare a angajaților din agricultură este printre cele mai reduse. Salariul mediu lunar în agricultură și serviciile conexe este de circa 4 376 pentru femei și 5 000 pentru bărbați, reprezentând cele mai mici salarii lunare ale anului 2021 în comparație cu celelalte ramuri ale economiei naționale. Această tendință se păstrează în ultimii ani. Salariul mic, condițiile precare de muncă și de trai din mediul rural sunt principalele cauze ale motivației

reduse a angajaților, în special a tinerilor specialiști. Lipsa forței de muncă calificată și suficientă este rezultatul acestui fenomen. Una dintre sarcinile de bază ale politicilor constă în identificarea căilor de majorare a salariului mediu și consolidarea eforturilor programelor de instruire și studii.

În domeniul comerțului exterior cu produse agroalimentare se constată aceeași tendință ca la începutul deceniului precedent, care doar s-a accentuat după semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE în anul 2014.

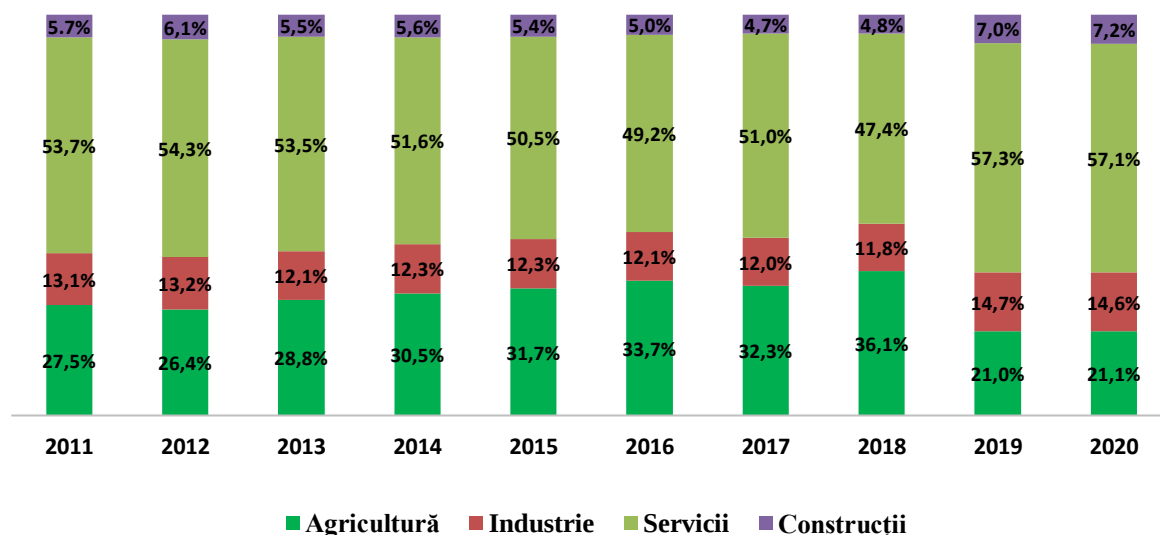

Figura 2. Structura populației ocupate pe activități economice, 2011-2020, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Astfel, după semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE, ponderea exporturilor producției agroalimentare din Republica Moldova spre statele Comunității Statelor Independente (CSI) a continuat să scadă, atingând în anul 2019 o pondere record de 18,1%. În același timp, s-au dezvoltat în ritm rapid exporturile producției agroalimentare pe alte piețe, în special pe piața UE. Astfel, în perioada 2014-2020 ponderea exporturilor producției agroalimentare în statele UE a crescut de la 41,3% la 52,4 %, iar în alte state – de la 23,7% în 2014 la 27,7% în 2019.

Totodată, se constată și o creștere a exporturilor în valori absolute. Dacă în cazul statelor UE valoarea totală a exporturilor în perioada de referință a crescut cu 27%, iar în cazul altor state (cu excepția CSI) – cu 20%, atunci în cazul statelor CSI valoarea exporturilor exprimate în valori monetare a scăzut în perioada 2014-2020 cu aproape 39%.

La analiza structurii exporturilor produselor agroalimentare pe categorii de produse, se poate constata că cea mai mare pondere le revine produselor regnului vegetal (în medie 55-60% din total), urmate de produsele industriei alimentare (în medie 31-35% din total), restul fiind acoperit de grăsimi și uleiuri (circa 5-9%) și produse ale regnului animal (circa 3%).

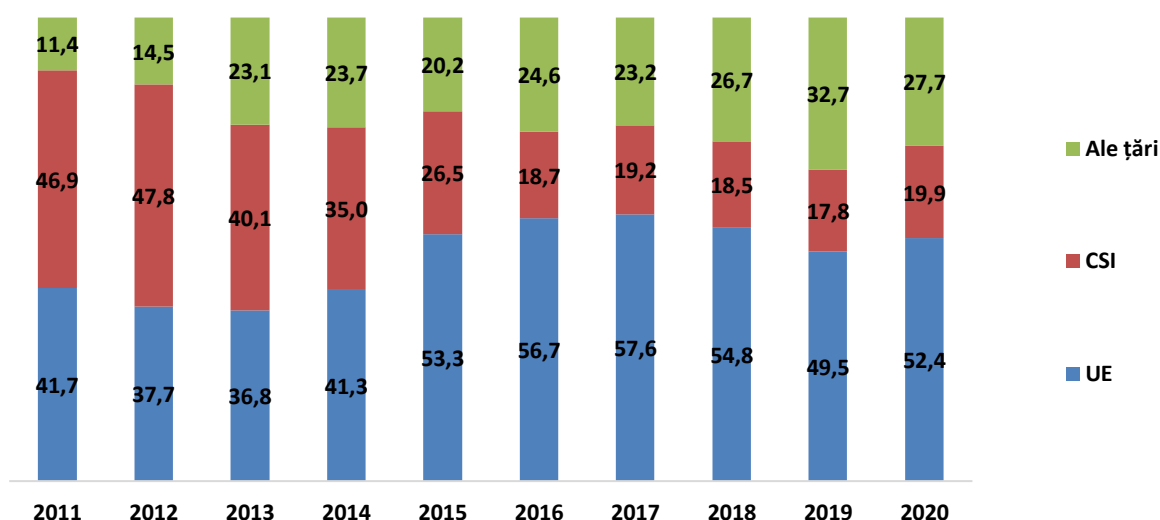

Figura 3. Dinamica structurii exporturilor agroalimentare ale Republicii Moldova pe grupe de țări, 2011-2020, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Cea mai mare parte a exporturilor produselor agroalimentare îi revine producției primare sau materiei prime care nu a trecut de etapa procesării și care are o valoare adăugată scăzută în comparație cu alte categorii de produse, precum cele de origine animală sau cele ale industriei alimentare.

Analiza importurilor denotă o constantă atât a ponderii, cât și a valorii absolute în structura importurilor pe grupe de țări. În acest sens, se constată o egalitate a ponderii cotei importurilor din statele UE și CSI, cu o slabă tendință spre creștere în ultimii ani a importurilor din statele UE.

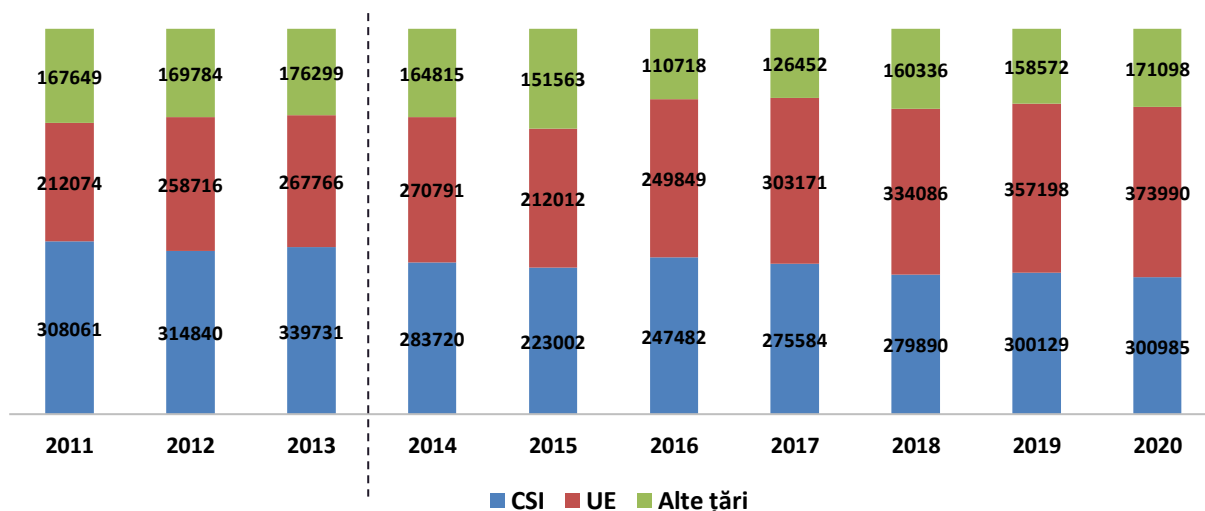

Figura 4. Importurile produselor agroalimentare pe grupe de țări, 2011-2020, mii dolari SUA

Sursa: Biroul Național de Statistică

În structura importurilor produselor agroalimentare pe categorii de produse, cele mai mari ponderi raportate la exporturile realizate le au produsele cu valoare adăugată ridicată, și anume cele ale regnului animal și cele ale industriei alimentare.

Deși produsele agroalimentare asigură circa 45% din totalul exporturilor Republicii Moldova, balanța comercială cu produse agroalimentare este instabilă și vulnerabilă. Astfel, în perioada 2014-2020, a existat o singură serie de doi ani consecutivi de creștere a balanței

comerciale cu produse agroalimentare, iar în perioada 2000-2020 a existat o singură serie de trei ani consecutivi de creștere a balanței – 2008-2011.

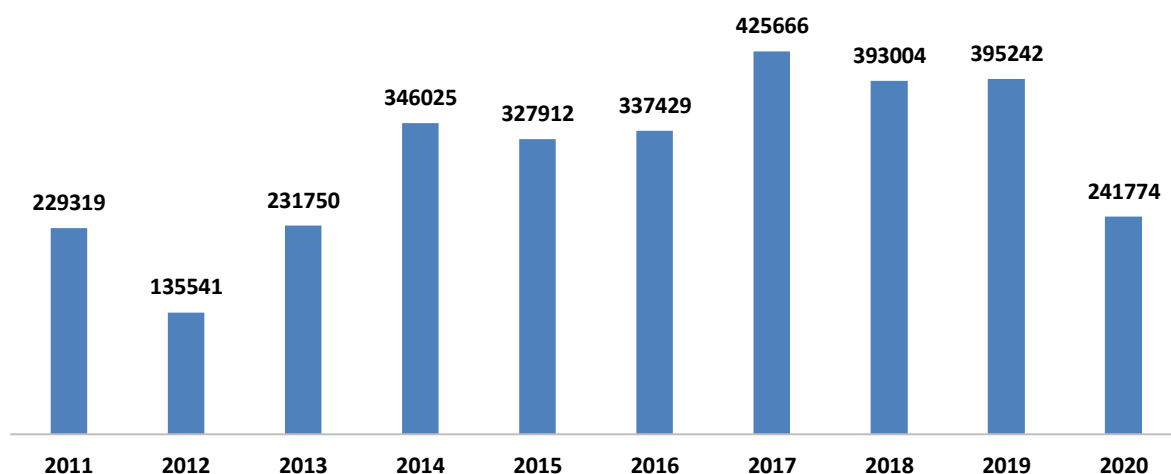

Figura 5. Balanța comerțului exterior cu produse agroalimentare, 2011-2020, mii dolari SUA

Sursa: Biroul Național de Statistică

În perioada 2011-2020, volumul exporturilor agroalimentare a crescut cu circa 17%, de la 956,6 mil. dolari SUA în 2011 la 1 121,6 mil. dolari SUA în anul 2020. Această creștere nu a fost uniformă nici pe parcursul perioadei, nici pe grupe de produse.

Tabelul 1

Exporturile agroalimentare ale Republicii Moldova pe categorii de produse, 2011-2020, mil. dolari SUA, %

Categorii de produse	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I. Animale vii și produse ale regnului animal	38.0	37.8	37.2	59.7	37.5	40.2	47.1	45.5	38.2	33.9
II. Produse ale regnului vegetal	471.0	360.5	507.0	549.7	501.7	529.5	662.5	686.8	721.1	571.4
III. Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală	77.5	89.7	44.0	77.5	72.0	54.3	53.7	66.9	70.0	103.5
IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi, tutun	330.6	390.9	427.3	378.4	303.3	321.5	367.6	368.2	381.9	379.0
Alte produse agroalimentare	39.5	56.6	54.8	47.2	40.6	34.5	31.6	38.3	38.3	33.8
Total	956.6	935.5	1070.3	1112.6	955.0	980.0	1162.5	1205.6	1249.4	1121.6

Categorii de produse	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
exporturi agroalimentare										
Total exporturi	2216.8	2161.9	2428.3	2339.5	1966.8	2044.5	2425.0	2706.2	2779.2	2467.
Pondere în total exporturi	43.2	43.3	44.1	47.6	48.6	47.9	47.9	44.5	45.0	45.5

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Astfel, exporturile din categoria „I. Animale vii și produse ale regnului animal” s-au redus în această perioadă cu circa 11%, cu toate că în perioada 2014-2018 a avut loc o creștere semnificativă. De asemenea, au scăzut și volumele de exporturi la categoria „Alte produse agroalimentare” cu circa 14%. Totodată, categoriile de produse „II. Produse ale regnului vegetal”, „III. Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală” și „IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi, tutun” au înregistrat, în perioada 2011-2020, o creștere a volumului de exporturi de la 15% la 35%.

Volumul total al exporturilor de produse agroalimentare a avut o creștere mai dinamică (17%) comparativ cu creșterea volumului total de exporturi al Republicii Moldova în perioada 2011-2020 (11%), fapt ce dovedește anumite avantaje competitive ale exporturilor agroalimentare în comparație cu exporturile din alte sectoare ale economiei naționale. Aceasta se poate observa și din ponderea exporturilor agroalimentare în volumul total de exporturi, care a crescut de la 43,2% în 2011 la 45,5% în 2020.

Evoluția exporturilor agroalimentare pe parcursul perioadei analizate a fost diferită și în funcție de arealul țărilor destinate ale acestor exporturi. Astfel, exporturile către țările CSI s-au redus în această perioadă de circa două ori. În același timp, exporturile agroalimentare către țările UE au crescut cu circa 48%, iar în alte țări, în afara UE și CSI, volumul acestor exporturi aproape s-a triplat.

Tabelul 2

**Exporturile agroalimentare ale Republicii Moldova pe grupe de țări,
2011-2020, mil. dolari SUA, %**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UE	398.5	352.8	394.3	459.4	508.8	555.5	669.2	660.4	618.7	588.1
CSI	448.9	447.4	429.1	389.9	253.4	183.1	223.7	223.6	221.8	222.9
Alte țări	109.2	135.4	246.9	263.2	192.9	241.5	269.6	321.6	408.9	310.6
Total exporturi agroalimentare	956.6	935.5	1070.3	1112.6	955.0	980.0	1162.5	1205.6	1249.4	1121.6

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Aceste evoluții au avut un impact serios asupra structurii exporturilor agroalimentare în funcție de principalele grupe de țări destinate. Astfel, ponderea țărilor CSI a scăzut de peste două ori, de la 46,9% în 2011 la 19,9% în 2020. Concomitent, a crescut ponderea exporturilor agroalimentare în țările UE, de la 41,7% în 2011 la 52,4% în 2020, dar și în alte țări în afara UE și CSI, de la 11,4% în 2011 la 27,7% în 2020.

Analizând structura exporturilor agroalimentare pe principalele grupe de țări și categorii de produse, se pot observa anumite tendințe. Astfel, exporturile din categoria „I.

Animale vii și produse ale regnului animal” în țările UE au crescut de peste nouă ori în perioada 2011-2020, comparativ cu exporturile în țările CSI, care au scăzut de peste două ori. Ca urmare a acestor evoluții, ponderea exporturilor în țările UE a crescut de peste zece ori, de la 2% în 2011 la circa 22% în 2020, ponderea exporturilor din această categorie în țările CSI s-a redus de peste două ori, de la circa 74% la circa 34%, iar ponderea altor țări din afara UE și CSI a crescut de la 24,5% la 44,8%, aceste țări devenind principalul debușeu pentru exporturile Republicii Moldova la aceste produse ale regnului animal.

Exporturile din categoria „II. Produse ale regnului vegetal” în țările UE a crescut în perioada analizată cu circa 33%, de la 219,9 mil. dolari SUA în 2011 la 293,3 mil. dolari SUA în 2020. În aceeași perioadă, exporturile acestor produse în țările CSI s-au redus cu circa 30%, iar exporturile în alte țări în afara UE și CSI au crescut de circa 2,4 ori. Drept urmare, până în anul 2020 circa 51% din exporturile de produse vegetale erau direcționate către țările UE, circa 23% către țările CSI, iar celelalte circa 26% către alte țări în afara UE și CSI.

Exporturile din categoria „III. Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală” în țările CSI în perioada 2011-2014 au fost nesemnificative și în permanentă scădere, de la 3,1 mil. dolari SUA în 2011 la doar 0,1 mil. dolari SUA în 2020. În aceeași perioadă, exporturile în țările UE au crescut cu circa 16%, de la 72,4 mil. dolari SUA în 2011 la 84,4 mil. dolari SUA în 2020, iar exporturile în alte țări în afara UE și CSI au crescut de peste 7 ori. Astfel, către anul 2020 circa 82% din exporturile acestor produse erau destinate țărilor UE, circa 18% altor țări în afara UE și CSI și doar 0,1% țărilor CSI.

Exporturile din categoria „IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi și tutun” în perioada 2011-2020 au crescut de circa două ori în țările UE și de circa 3,8 ori în alte țări în afară de UE și CSI. În același timp, exporturile către CSI au scăzut de circa 2,7 ori. Ca rezultat, s-a modificat și structura geografică a acestor exporturi. Astfel, până în anul 2020, circa 47% din exporturile din această categorie erau orientate către țările UE, circa 33% către alte țări din afara UE și CSI și doar circa 20% către țările din spațiul CSI.

Secțiunea a 2-a

Tendințe în dezvoltarea agriculturii

Subsecțiunea 1

Volumul producției

În condițiile variației, uneori accentuate, a prețurilor la producția agricolă, volumul producției agricole s-a manifestat cu oscilații periodice, determinate de modificarea anului de bază (din cinci în cinci ani), înregistrând o creștere generală, cu o evoluție din ce în ce mai încetinită.

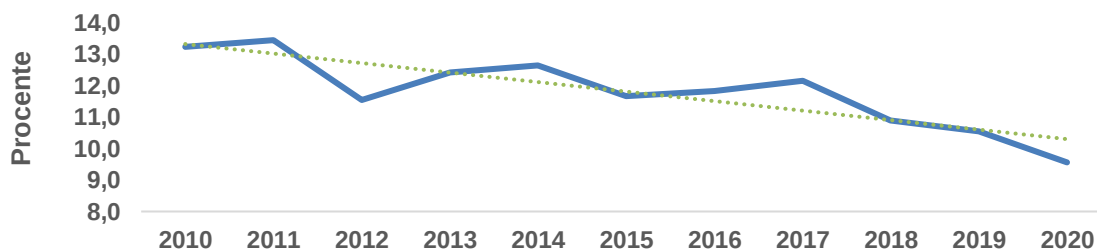

Figura 6. Cota agriculturii în volumul total al producției, 2010-2020, %
Sursa: Biroul Național de Statistică

În aceste condiții, agriculturii i-au revenit în anul 2020 circa 9,6% din volumul total al producției, cu o reducere de circa 3,9 p.p. față de 2011 și cu o cotă medie pentru perioada de

referință de circa 11,8%. Astfel, tendința generală a volumului producției agricole pentru perioada 2011-2020 a fost una negativă, cu o reducere medie anuală de circa 0,3 p.p. (figura 6).

Indicii volumului fizic al producției agricole, care exprimă modificarea reală a producției, exceptând influența prețurilor, s-au abătut nesemnificativ față de dinamica volumului producției agricole, exprimați în prețuri comparabile. Dinamica generală pentru perioada 2010-2020 a înregistrat o tendință generală negativă, de circa -1,7 p.p., dinamica valorii producției fiind determinată preponderent de dinamica volumului fizic și mai puțin de modificarea prețurilor (figura 7).

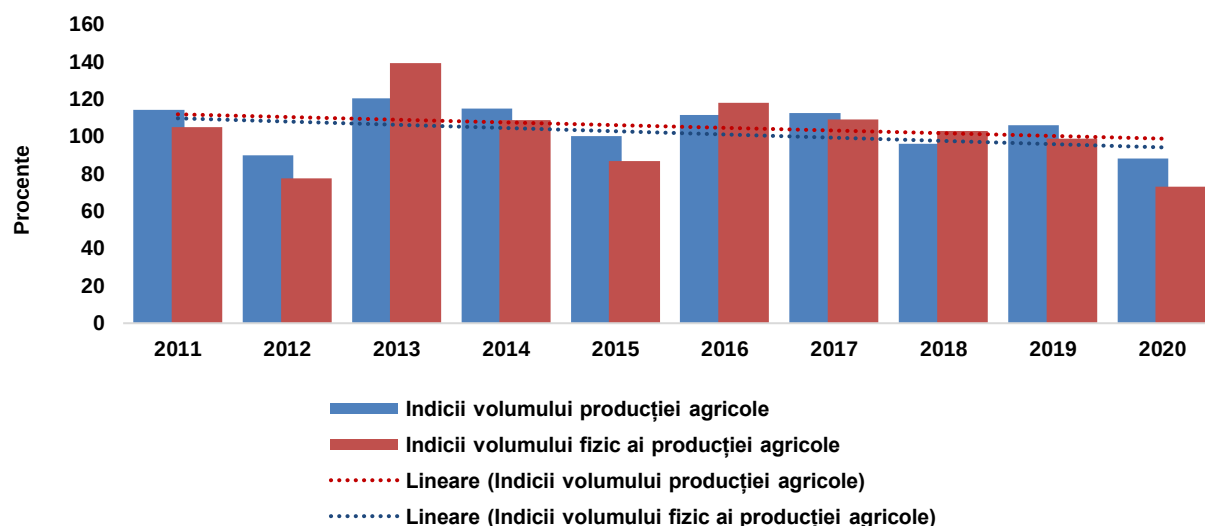

Figura 7. Indicii volumului fizic al producției agricole, 2010-2020, %
 Sursa: Biroul Național de Statistică

Subsecțiunea a 2-a

Fondul funciar, managementul resurselor de sol în agricultură

Conform informației din Cadastrul funciar conform situației la 1 ianuarie 2022, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 391/2022, suprafața totală a terenurilor este de 3 384,94 mii ha. Suprafețele agricole reprezintă 62,5% din suprafața totală a țării. După o reducere semnificativă, pe fondul recesiunii economice din anii 1990, ponderea terenurilor agricole a urmat, din 2002 și până în prezent, un trend pozitiv, cu o ascensiune medie anuală de circa 0,18 p.p.

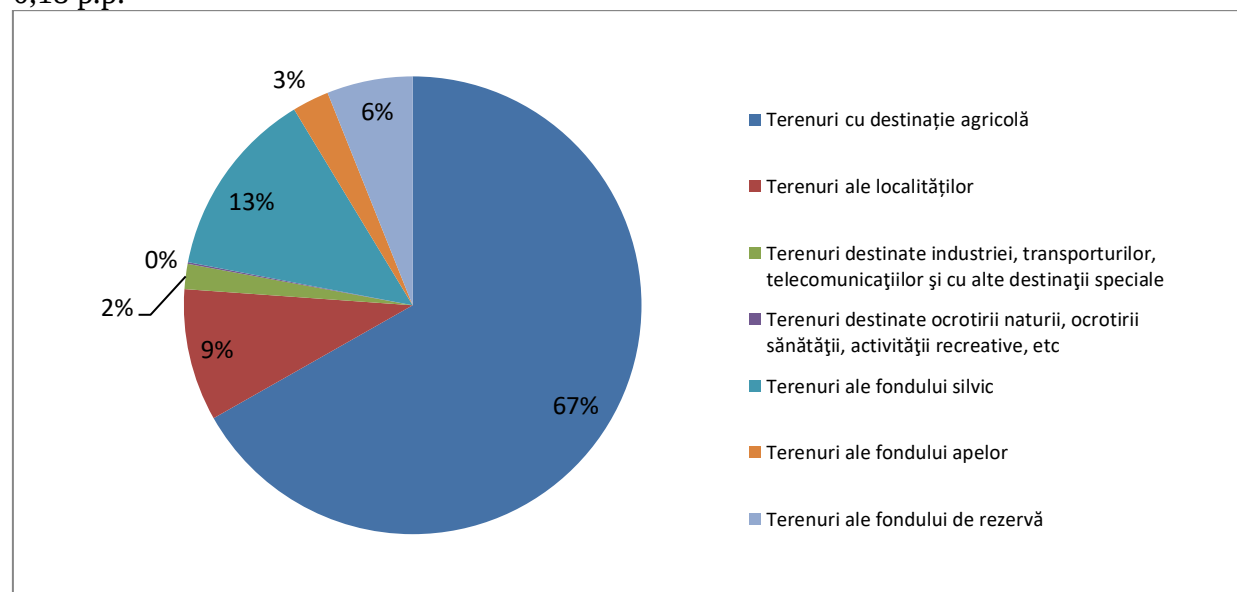

Figura 8. Structura fondului funciar

Sursa: Cadastrul funciar

Ca rezultat al demarării în Republica Moldova a reformei agrare în 1992, persoanele care au activat în gospodăriile agricole în conformitate cu prevederile art. 12 din Codul funciar nr. 828/1991 au fost împroprietărite cu teren agricol. Terenul agricol a fost divizat într-o mulțime de parcele, având configurații și amplasament necorespunzător practicării unei agriculturi competitive în condițiile economiei de piață. Acest fapt a dus la aceea că majoritatea persoanelor care practică agricultura, indiferent de faptul dacă sunt proprietari ai acestor terenuri sau nu, practică o agricultură inefficientă, orientându-se nu spre producerea competitivă a producției pe piață, dar spre îndeplinirea necesităților proprii.

În prezent, nivelul de fragmentare a terenurilor cu destinația agricolă a suferit unele schimbări după finalizarea reformei de privatizare. Astfel, în prezent, suprafața medie a unei parcele de teren pe țară este de 0,85 ha, zona centrală a țării fiind fragmentată cel mai mult, suprafața minimă a parcelei fiind de 0,29 în raionul Strășeni. Întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești care gestionează mai mult de 10 ha acoperă circa 75% din suprafețele terenurilor agricole. Consolidarea terenurilor pe bază de arendă este mai populară și mai des practică decât consolidarea în bază de achiziție.

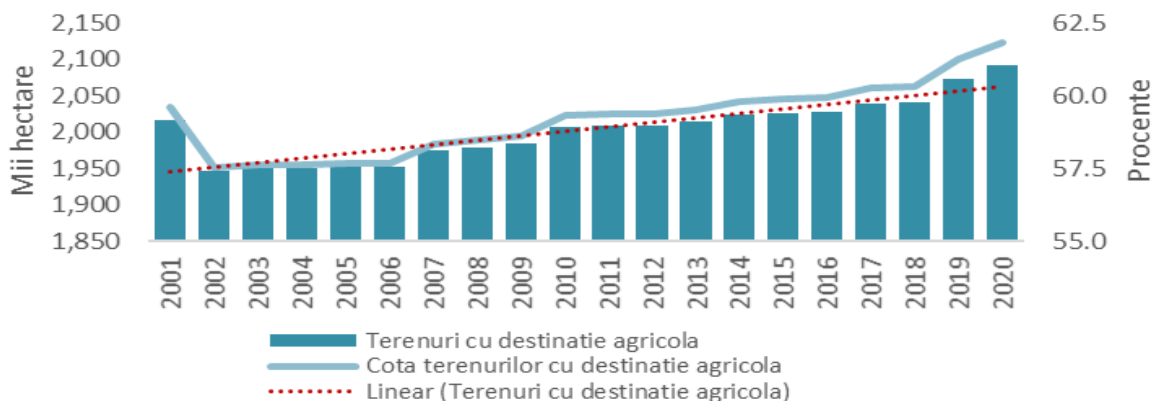

Figura 9. Evoluția terenurilor agricole

Sursa: Biroul Național de Statistică

În ultimii ani, solurile cu fertilitate înaltă sunt supuse tot mai intensiv degradării din cauza micșorării suprafețelor fâșiilor forestiere de protecție, cataclismelor naturale, utilizării iraționale a resurselor funciare, ignorării metodelor științifice fundamentale de cultivare a culturilor agricole și altor factori, ceea ce a condus la o scădere esențială a capacității productive a solurilor.

În ultimele decenii s-au intensificat procesele și formele de degradare a solului. Cele mai grave forme ce au condus la micșorarea capacității de producție sau la deteriorarea învelișului de sol sunt cauzate de procesele de eroziune prin apă și vânt, umiditate excesivă, salinizare, alcalinizare, alunecări de teren etc. Potrivit datelor oferite de instituțiile științifice din domeniul solului, starea actuală a învelișului de sol este nesatisfăcătoare pe circa 50% din terenurile agricole și critică pe circa 10%. Protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor devine o prioritate în politica statului, degradarea solurilor terenurilor agricole de calitate superioară provocând prejudicii enorme domeniului agricol.

Conform Cadastrului funciar, suprafața terenurilor cu destinație agricolă în anul 2008 constituia 1 939 114 ha, iar în anul 2019 – 2 019 359 ha. Suprafața terenurilor erodate, conform informației Î.S. „Institutul de Proiectări pentru Organizarea Teritoriului”, în anul 2008 constituia circa 877 644 ha, iar în anul 2019 – circa 1 015 693 ha, atestându-se astfel o creștere de circa 16 %.

Cauzele principale ale degradării solului sunt: nerespectarea rotației culturilor în asolamente, reducerea culturilor furajere și leguminoase, reducerea utilizării îngrășămintelor organice și minerale, lucrarea necorespunzătoare a solului, modificarea condițiilor hidrologice, defrișarea pădurilor și a fâșiilor de protecție a câmpurilor, gestionarea necorespunzătoare a pășunilor și utilizarea defectuoasă a utilajelor grele în agricultură.

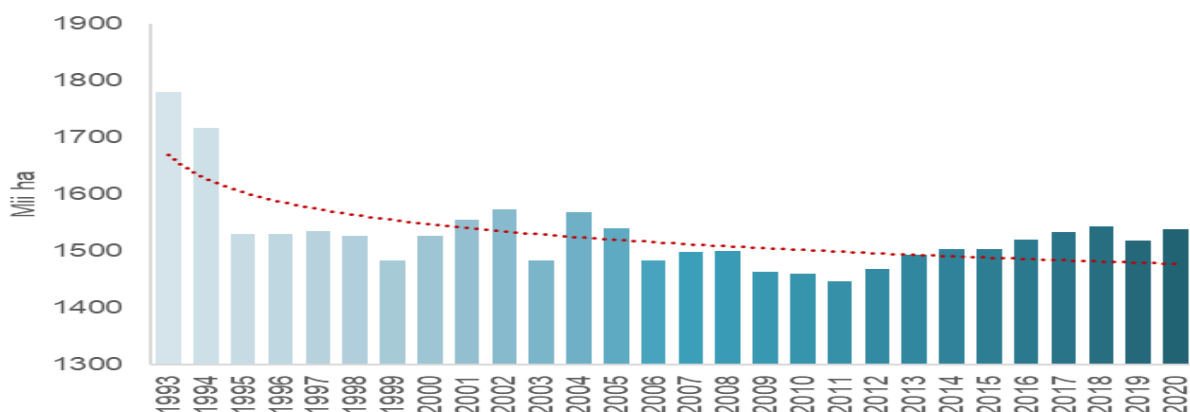

Figura 10. Suprafețele însămânțate din Republica Moldova (1993-2020)

Sursa: Biroul Național de Statistică

În ultimele 3 decenii evoluția suprafețelor însămânțate din totalul suprafețelor agricole a înregistrat distorsiuni semnificative. Cele mai semnificative constatări legate de dinamica suprafețelor agricole se referă la:

1) reducerea cu circa 13,6% a suprafețelor însămânțate în perioada 1993-2020, în condițiile unei relative stabilități a suprafeței însămânțate cu cereale și leguminoase – boabe (+5%), și o creștere importantă a suprafețelor plantate cu culturi tehnice (+75,5%);

2) cadrul culturilor tehnice unde se atestă o creștere puternică (de peste 3 ori) a suprafețelor plantate cu floarea-soarelui și o reducere semnificativă (de aproximativ 6 ori) a suprafețelor de sfeclă de zahăr (de la 83 mii ha în 1993 la 14 mii ha în 2020);

3) dinamica specifică pe categorii de culturi agricole pentru perioada de referință unde se detașează creșterea celor mai preponderente suprafețe plantate cu culturi tehnice (+75,7%) și cu cereale și leguminoase (+5%).

Tabelul 3

Ritmul de creștere a suprafețelor culturilor agricole, prin comparația anilor 1993 și 2020, %

Culturi agricole	Ritmul (%)
Suprafața însămânțată	-13,6%
Cereale și leguminoase – boabe	5,0%
Culturi tehnice	75,7%
Cartofi și bostănoase	-19,2%
Legume	-56,1%
Plante de nutreț	-89,1%

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În structura suprafețelor agricole predomină, cu o pondere de circa 62,2%, cerealele și leguminoasele, iar cumulat cu culturile tehnice, acestea dețin 92,2% din suprafețele însămânțate.

Structura suprafețelor agricole, %

	Structura în 2020 (%)	Modificări structurale 2020/1993 (PP)	Slope 1993-2020 (PP)
Cereale și leguminoase – boabe	62,2	11,04	0,26
Culturi tehnice	30,0	15,26	0,56
Cartofi, legume și bostănoase	4,5	-4,33	-0,20
Plante de nutreț	3,2	-22,04	-0,62

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În aceste condiții, cele mai consistente modificări structurale favorabile le revin suprafețelor destinate culturilor tehnice, care în perioada 1993-2020 s-au dublat (+15,3 p.p.), și celor destinate cerealelor și leguminoaselor (+11 p.p.).

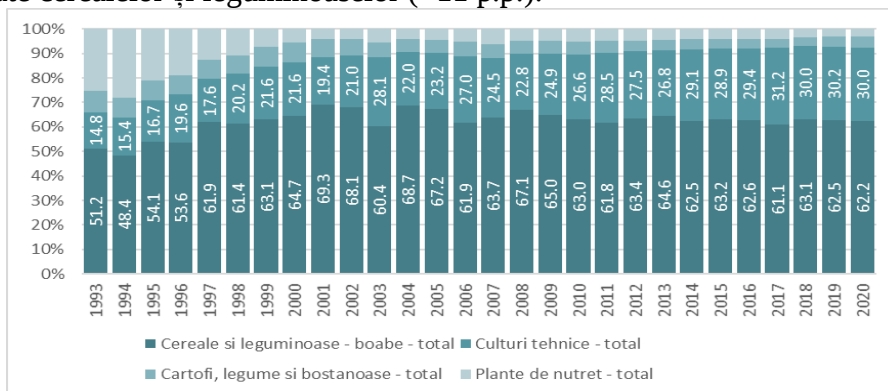

Figura 11. Suprafețele însămânțate din Republica Moldova, după culturi agricole (1993-2020)

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Ponderea suprafețelor destinate culturilor tehnice a înregistrat în perioada 1993-2020 o creștere medie anuală de circa 0,56 p.p., iar cea a suprafețelor însămânțate cu cereale și leguminoase a crescut anual în medie cu circa 0,26 p.p.

În aceeași perioadă, deși dețin ponderi minore, au fost afectate pozițiile structurale ale culturilor de cartofi, legume și bostănoase și poziția plantelor de nutreț, a căror pondere în perioada de referință s-a redus de două ori (de la 8,8% la 4,5%) și, respectiv, de 8 ori (de la 25,2% la 3,2%). Prin urmare, dacă se va ține cont de o productivitate aproximativ constantă a plantelor de nutreț, din reducerea masivă a suprafețelor se pot deduce proporțiile degradării domeniului zootehnic al țării.

Dinamica suprafețelor însămânțate în ultimii aproape 30 de ani denotă o relativă stabilizare a reducerii suprafețelor însămânțate. În condițiile evoluției retrospective, ne putem aștepta până în anul 2030 la cote ale suprafețelor însămânțate cuprinse între 1 385 și 1 542 mii ha. Astfel, conform unei variante optimiste, până în anul 2030 ne putem aștepta la o pierdere de circa 1% a suprafețelor însămânțate față de situația din prezent, sau -7,62% față de anul 1993. Conform variantei pesimiste, pierderile suprafețelor însămânțate vor reprezenta -1,6% față de situația din prezent și -17% față de anul inițial al analizei.

Pe lângă suprafețele însămânțate, au fost afectate de recesiuni substanțiale și suprafețele plantațiilor multianuale. În perioada 1993-2020 suprafața plantațiilor multianuale s-a redus de circa 1,7 ori, de la 445 mii ha la 263 mii ha (-40,9%).

Ritmul de creștere a suprafețelor culturilor multianuale, prin comparația anilor 1993 și 2020, %, cu excepția plantațiilor viticole

Specii multianuale	Ritmul 2020/1993 (%)
Suprafața – total	-40,9
Fructe, pomușoare și nuci – total	-43,4
Fructe sâmânțoase	-60,0
Meri	-45,1
Fructe sâmburoase	-48,8
Prune	-29,0
Vișini	-20,0
Piersici	-50,0
Pomușoare	100,0
Nuci	105,9

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Un element important în vederea dezvoltării suprafețelor de culturi multianuale (culturi pomicole, arbuști fructiferi, căpșuni) este majorarea suprafețelor plantațiilor cu circa +27% începând cu anul 2007, aceasta fiind determinată, în mare parte, de creșterea de șapte ori a suprafeței plantațiilor de nuci și, respectiv, de patru ori a plantațiilor de pomușoare.

Conform unor estimări, la orizontul anului 2030, suprafețele plantațiilor pomicole, nucifere, de arbuști fructiferi și căpșuni vor ajunge la o suprafață de circa 135 mii ha (-4,7% față de anul 2020). În același timp, varianta pesimistă indică o reducere consistentă a suprafeței până la nivelul de 84 mii ha (-40,5% față de 2020). O alternativă mai favorabilă, fundamentată pe creșterea suprafețelor de plantații înregistrate începând cu anul 2007, sugerează posibilitatea realizării variantei optimiste de circa 185 mii ha (+30% față de 2020), în timp ce varianta pesimistă indică spre anul 2030 o creștere a suprafeței de până la 155 mii ha (+10% față de 2020).

Suprafețele totale de plantații viticole înregistrează o descreștere, cu un indice mediu anual de circa 2%. În anul 2014 suprafața totală a plantațiilor viticole a fost de 140,4 mii ha, dintre care 133,7 mii ha pe rod. Până în anul 2020, suprafața totală a plantațiilor viticole s-a redus la 121,2 mii ha, dintre care productive 114,1 mii ha (figura 12). În gospodăriile producție marfă suprafețele plantațiilor viticole s-au diminuat, cele cu soiuri de struguri pentru vin de la 76,3 mii ha în 2014 la 60,2 mii ha, cele cu soiuri de struguri pentru masă de la 15,7 mii ha în 2014 la 13,3 mii ha în 2020. Între anii 2014-2020 s-au plantat în total circa 10 mii ha, fiind de peste două ori mai puțin decât în perioada 2007-2013. Pe parcursul anilor 2014-2020 au fost defrișate circa 2,6 mii ha pe an (figura 12).

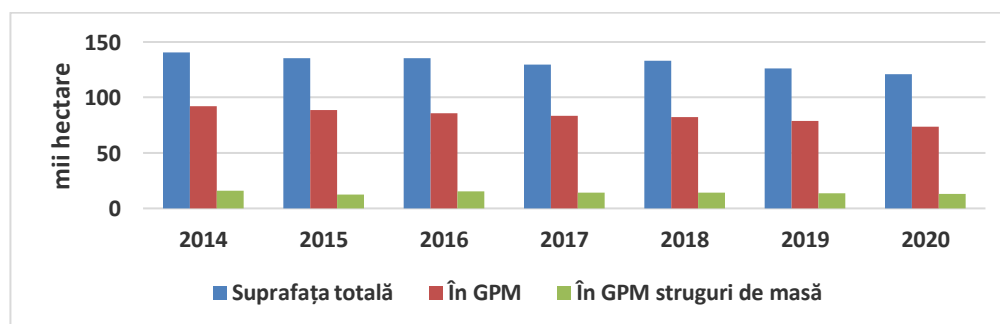

Figura 12. Suprafețele plantate cu viță-de-vie în dinamică (2014-2020)

Sursa: elaborată în baza datelor Biroului Național de Statistică

Extinderea activităților agricole poate fi determinată și de creșterea numărului de întreprinderi cu activități agricole. Astfel, în perioada de analiză, numărul de întreprinderi agricole, la fel ca și ponderea acestora din numărul total de întreprinderi din țară, a continuat să crească, dinamica generală fiind caracterizată de un ritm de circa +40% și, respectiv, +1,62 p.p.

Subsecțiunea a 3-a Schimbările climatice

Analiza datelor meteo din ultimii 75 de ani arată că parametrii principali ai climei din Republica Moldova au fost supuși multiplelor fenomene climatice, unele dintre ele influențând vădit procesul de creștere în ramura agricolă.

Indicii de majorare a temperaturilor anuale pentru perioada analizată (1945-2020) au constituit: de la +9,25 °C la +11,4 °C (cu +2,15 °C, sau cu +0,0287 °C anual) (figura 13). La prima etapă (1945-1975), s-a înregistrat și fenomenul de scădere a indicilor temperaturilor anuale: de la +9,25 °C până la +8,95 °C (sau -0,3 °C), ceea ce constituie în medie -0,01 °C pentru fiecare an.

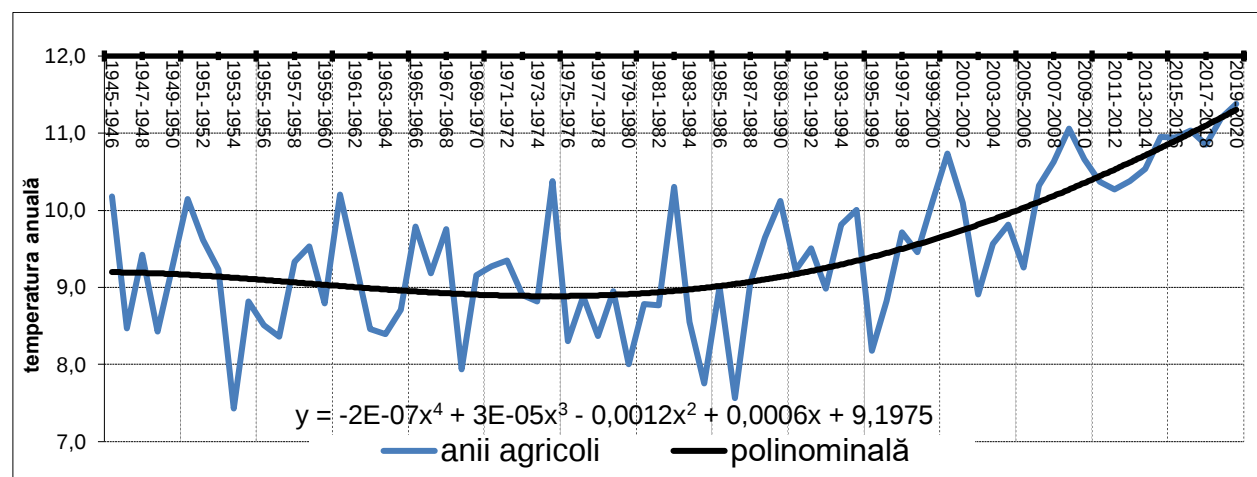

Figura 13. Schimbarea climei și evoluția dezvoltării agriculturii din Republica Moldova, 1945-2020

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Serviciului Hidrometeorologic de Stat

În consecință, trendul majorării temperaturilor anuale în ultimii 45 de ani (1975-2020) a fost de: +2,45 °C (+0,054 °C per 1 an), inclusiv pentru ultimii 20 de ani (2000-2020): cu +1,80 °C (sau +0,09 °C per an), dar ultimii 10 ani (2011-2020): cu +0,94 °C (sau +0,094 °C per an), adică de 1,74 ori mai intensiv în comparație cu indicatorul mediu.

Paralel, volumul precipitațiilor atmosferice se apreciază după alte criterii: majorarea de la 480,0 mm până la 576,0 mm (sau +2,9 mm per 1 an) – înregistrate pentru perioada 1945-1986. În ultimii 35 de ani (1985-2020), dimpotrivă, a fost înregistrată scăderea volumului de precipitații atmosferice: de la 576 mm până la 538,0 mm (sau cu -1,09 mm anual).

Instabilitatea principalilor indicatori meteo: variația temperaturii aerului și scăderea volumelor de precipitații a avut drept consecință scăderea nivelului de productivitate a principalelor culturi agricole. Conform datelor din perioada 1946-2014, observăm ritmuri de scădere a nivelului de productivitate apreciate ca: -0,0245 t/ha – pentru cultura grâului de toamnă, -0,025 t/ha – pentru cultura porumbului, -0,0119 t/ha – pentru cultura de floarea-soarelui, -0,0052 t/ha – pentru cultura sfeclei de zahăr, -0,0099 t/ha – pentru struguri și -0,0055 t/ha – pentru culturi pomicole pentru fiecare +1% de temperaturi anuale (figura 14).

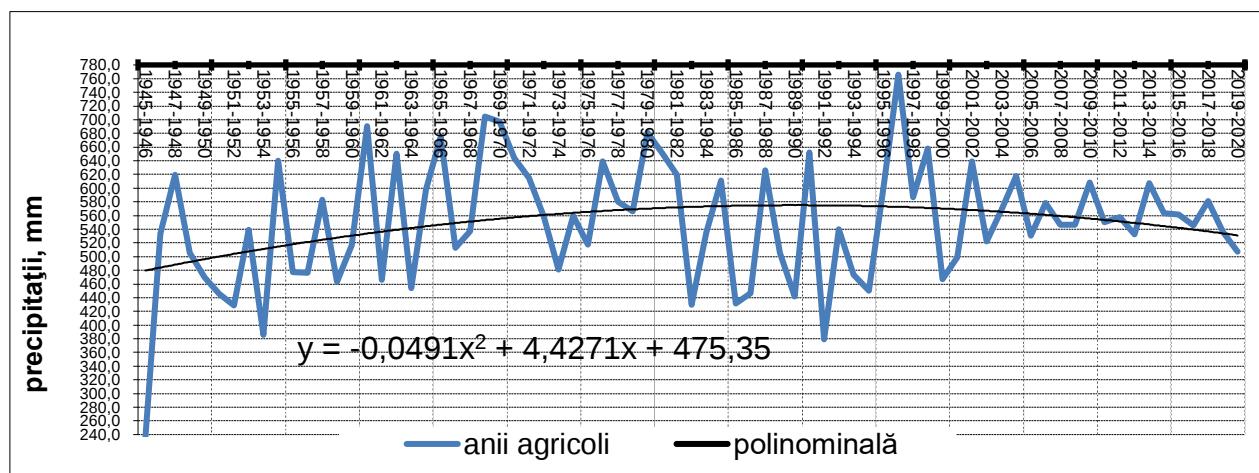

Figura 14. Dinamica indicilor volumului de precipitații atmosferice, 1946-2020

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Serviciului Hidrometeorologic de Stat

Indicatorii specifici meteo ce caracterizează clima Republicii Moldova sunt: instabilitatea temperaturilor anuale: de la 7,76 °C până la +12 °C, și volumele precipitațiilor: de la 236 mm până la 765,3 mm. Analiza datelor anilor studiați arată, de asemenea, că anii agricoli cu temperaturi maxime au fost fixați în 21,6%, iar cei cu temperaturi reduse în 45,9%.

Odată cu procesul de majorare a indicilor temperaturilor aerului (de la +7,56 °C până la + 12 °C) s-a fixat scăderea coeficientului fotosintetic al plantelor culturilor agricole (t/ha pentru fiecare +10 °C). Cea mai conservativă a fost reacția plantelor culturii sfecei de zahăr, dar cele mai volatile au fost culturile pomicole și vița-de-vie, grâul de toamnă și porumbul ocupând o poziție medie. Un criteriu care caracterizează suplimentar fenomenul de schimbare a climei este și așa-numita „extremitate a climei”, care se apreciază prin procesul majorării temperaturilor sezonului de vară paralel cu scăderea temperaturilor de iernare, ce se demonstrează prin „coeficientul continental” (K_{cont}), în comparație cu datele medii multianuale.

Analiza datelor multianuale (1945-2020) au demonstrat că anii cu cel mai înalt nivel de recoltă a culturilor agricole s-au caracterizat prin cei mai modești indici K_{cont} : iarna cu temperaturile ridicate (t °C= -1,5 °C...-1,8 °C), sau cu +0,7 °C...+0,4 °C mai sus de „norma” multianuală (-2,2 °C), în coordonare cu nivelul modest al temperaturilor sezonului de vară (+18,15 °C...+19,0 °C), ce se apreciază cu $K_{cont} = 0,86-0,90$ un. (tabelul 4). Cea mai accentuată reacție a plantelor la majorarea nivelului K_{cont} au avut-o culturile pomicole (scădere de-56,0%), sfecla de zahăr (-52,1%), grâul de toamnă (-47,2%) și porumbul (-29,2%), mai puțin vița-de-vie (-35,6%) și floarea-soarelui (-43,1%).

Tabelul 6

Dinamica nivelului de productivitate a culturilor agricole în funcție de indicii K_{cont} . (1945-2020)

		Nivelul de productivitate (t/ha)												
Nr. crt.	Kcont.	An i	Grâu de toamnă		Porumb		Floarea-soarelui		Sfecla de zahăr		Struguri		Fructe	
			t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%
1.	Până la 0.9	4	2,91	116,4	3,42	120,4	1,81	122,3	30,3	122,3	4,4	95,2	6,67	137,5
2.	0.91-	18	2,6	106,	3,25	114,	1,5	104	27,	110,	4,79	103	5,54	114,

		Nivelul de productivitate (t/ha)												
	0.95		6	4		4	5	,0	2	0		,7		2
3.	0.96-1.04	27	2,6 2	104, 8	3,05	107, 4	1,4 6	98, 0	26, 3	106, 1	4,77	103 ,2	5,27	108, 6
4.	1.05-1.10	15	2,4 3	97,2	2,80	98,6	1,3 6	91, 3	22, 9	92,4 5	4,34	93, 9	4,77	98,3
5.	≥1.11	11	1,7 3	69,2	2,08	98,2	1,1 8	79, 2	17, 2	69,4	3,14 5	68, 1	3,93 5	81,1

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Serviciului Hidrometeorologic de Stat

Reacția culturilor agricole la fenomenul scăderii volumului de precipitații atmosferice (în perioada 1946-2020) a fost destul de accentuată. Minimizarea volumelor de precipitații anuale (de la 544,2 mm (media multianuală)) cu -141,5 mm (-26,0%) a condus la scăderea nivelului de productivitate: cu -0,39 t/ha (sau -0,015 t/ha pentru fiecare -1,0% de precipitații) – pentru grâul de toamnă; cu -0,67 t/ha (sau -0,0258 t/ha) – pentru porumb; cu -0,095 t/ha (sau -0,00365 t/ha) – pentru floarea-soarelui; cu -0,2 t/ha (sau -0,0077 t/ha) – pentru vița-de-vie și cu -0,27 t/ha (sau -0,0104 t/ha pentru fiecare -1,0% de precipitații) – pentru culturile pomicole.

Conform datelor multianuale, se pot concluziona următoarele: în anii secetoși reacția la deficitul de umiditate (pentru fiecare -20 mm de precipitații) s-a înregistrat: -0,056 t/ha (-2,3%) scăderea nivelului de recoltă la cultura grâului de toamnă; -0,096 t/ha (-3,37%) – pentru porumb; -0,029 t/ha (-1,99%) – pentru floarea-soarelui; -0,484 t/ha (-2,1%) – pentru sfecla de zahăr; -0,04 t/ha (-0,93%) – pentru struguri și +0,01 t/ha (+0,2%) – pentru fructe.

Influența consolidată a factorilor meteo (temperaturile și volumul de precipitații anuale), demonstrată prin indicatorul „coeficientul hidrotermal (CHT)”, a fost apreciată pentru perioada (1946-2020) cu o creștere proporțională a nivelului de productivitate a culturilor agricole.

Pentru culturile: grâu de toamnă, floarea-soarelui, struguri și culturi pomicole, trendul de majorare proporțională a nivelului de productivitate a fost accentuat în latitudinea indicilor CHT de la 0,89 până la 1,30 un., dar după depășirea nivelului optimal (CHT > 1,31), invers, a fost înregistrată scăderea nivelului de recolte: -10,0%; -7,4%; -21,6% și -20,6%, corespunzător. Pentru porumb și sfecla de zahăr, fenomenul indicilor optimi de CHT nu a fost stabilit și nivelul de productivitate s-a majorat proporțional în toată latitudinea de CHT studiată (tabelul 6). Nivelul de corelație („r”) dintre indicii anuali ai CHT și productivitatea grâului de toamnă a constituit: $r = +0,334$; pentru porumb: $r = +0,579$; pentru floarea-soarelui: $r = +0,314$ și pentru sfecla de zahăr: $r = +0,391$ unități. Cu o reacție mai accentuată s-au caracterizat plantele fructifere, porumbul, grâul de toamnă și sfecla de zahăr.

În cazul scenariului de răcire globală a climei, scăderea temperaturilor anuale va provoca majorarea nivelului de productivitate a culturilor agricole. Pentru fiecare scădere cu -1,00 °C de temperaturi anuale s-au înregistrat: +0,26 t/ha (+10,7%), +0,056 t/ha (+1,94%), +0,014 t/ha (+1,01%), +0,292 t/ha (+1,28%), +0,335 t/ha (+7,25%) și +0,490 t/ha (+10,1%), corespunzător pentru culturile respective, realizate în latitudinea temperaturilor anuale de la +7,8 °C până la +9,35 °C. Temperaturile reduse ale sezonului de vară au cea mai bună influență.

Cât privește nivelul de umiditate optimală (636,6 mm, sau +90 mm, ori +16,5% la volumul mediu multianual), s-au înregistrat următoarele rezultate: pentru grâul de toamnă: +0,049 t/ha (+2,0%) pentru fiecare +20 mm de precipitații, pentru porumb: +0,060 t/ha (sau +2,1%); floarea-soarelui: +0,023 t/ha (+1,57%); sfecla de zahăr: +0,038 t/ha (+0,17%); struguri: +0,094 t/ha (+2,03%), și pentru fructe: +0,021 t/ha (+0,44%). Ulterior, în anii cu nivelul de umiditate majorat (în volum și mai exagerat – cu +23,9%, sau până 684,0 mm) a scăzut nivelul de productivitate a culturilor agricole, până la: -0,56%, -0,19%, -1,7%, +1,35%, +0,33% și -0,35%, corespunzător pentru fiecare cultură.

Plantele culturii de grâu de toamnă au demonstrat o reacție negativă, (cea) mai accentuată, la condițiile secetoase: toamna, primăvara și vara; porumbul – primăvara și vara; floarea-soarelui – iarna și primăvara; sfecla de zahăr – iarna, primăvara și vara; vița-de-vie – iarna și primăvara; fructele – iarna și primăvara.

Scăderea nivelului de recoltă a culturilor agricole, localizate pe soluri erodate (care se apreciază cu 950 mii ha), sunt mult mai sensibile (cu 25-35%) la influența fenomenului secetei.

Astfel, datorită expunerii geografice, peisajului și amplasării în zona climatică temperat-continentală, Republica Moldova este extrem de vulnerabilă la schimbările climatice și la diverse fenomene hidrometeorologice naturale. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, au existat 6 ani de secetă devastatoare (2000, 2003, 2007, 2012, 2015 și 2020), care au afectat aproximativ 75% din teritoriul țării; 9 ani au intrat în top 10 cei mai fierbinți ani din istoria observațiilor meteorologice, în timp ce 2016 și 2020 au devenit cei mai fierbinți ani din istoria observațiilor meteorologice naționale. În cea mai mare parte a ultimilor ani, cele mai frecvent înregistrate fenomene în Republica Moldova au fost: înghețuri târzii de primăvară (a doua decadă a lunii aprilie – a doua decadă a lunii mai), grindină (a treia decadă a lunii aprilie – a treia decadă a lunii iulie), temperaturi excesiv de ridicate și insolație extremă (a doua decadă a lunii mai – a treia decadă a lunii august), înghețuri timpurii de toamnă (a doua decadă a lunii octombrie), inundații și ploi torențiale (a doua decadă a lunii aprilie – a treia decadă a lunii iunie); toate acestea conduc la o scădere semnificativă a productivității agricole, a calității generale a produselor și la o incidență mai frecventă a dăunătorilor și bolilor.

Costul total actual al lipsei de acțiune în ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice este estimat la aproximativ 600 mil. dolari SUA, echivalentul a 6,5% din PIB-ul țării. Pentru comparație, costurile directe ale schimbărilor climatice până în anul 2050 (adică scăderea producției cauzată de schimbările climatice, plus creșterea pagubelor și a costurilor de prevenire) se estimează la aproximativ 1,3 mld dolari SUA, din care 70% vor fi suportate de sectorul agricol.

Subsecțiunea a 4-a

Infrastructura de irigare și managementul apelor

Seceta care persistă în urma schimbărilor climaterice afectează producția agricolă și, implicit, securitatea alimentară a țării. Irigația este principala măsură eficientă de optimizare a regimului de umiditate a solului în perioada de vegetație a plantelor.

Conform datelor din fondul funciar al Republicii Moldova (la 1 ianuarie 2022), suprafața terenurilor amenajate pentru irigare constituie 215,9 mii ha, dintre care terenurile arabile ocupă 201,9 mii ha (93,51%), plantațiile multianuale – 12,9 mii ha (5,97%), din care 10,8 mii ha (4,98%) – livezi și 2 mii ha (0,92%) – plantații viticole. Suprafața terenurilor desecate constituie 58,2 mii ha.

În 1992 suprafața terenurilor amenajate pentru irigare constituia 320 mii ha și au fost valorificate resurse de apă în volum total de 692 mil. m³, inclusiv din Nistru (64%), Prut (25%) și alte surse (11%).

Suprafața terenurilor s-a redus semnificativ, în prezent fiind posibilă asigurarea cu irigare a circa 40 mii ha. Suprafața fizică care actualmente se irigă este de 4,0-6,0 mii ha.

Conform datelor Agenției „Apele Moldovei”, în țară sunt 78 de sisteme centralizate de irigare, cu o arie de acoperire de 131,7 mii ha. Starea tehnică în care se află sistemele centralizate de irigare în prezent este dezastruoasă, 51% din totalul celor 78 de sisteme centralizate de irigare sunt ruinate/distruse, 22% sunt nefuncționale, iar 27% sunt funcționale parțial.

Resursele apelor de suprafață în Republica Moldova sunt reprezentate de 6 500 de cursuri de apă permanente sau intermitente, cu o lungime totală de circa 27 000 km, inclusiv râurile mari: Nistru (652 km), Prut (705 km), Răut (286 km).

Cele mai importante resurse de apă de suprafață (72% din resursele disponibile, sau 4 000 mil. m³/an) sunt aduse din exteriorul țării cu râurile transfrontaliere Nistru și Prut, care sunt gestionate în comun cu Ucraina și România în baza acordurilor interstatuale.

Volumul apelor de suprafață, care potențial poate fi concentrat în interiorul țării în mai mult de 4 000 de bazine de acumulare, constituie circa 1 320 mil. m³, dintre care disponibile pentru utilizare sunt 800 mil. m³/an, sau 15 % din totalul resurselor de apă disponibile. În anii '80 ai secolului trecut, sectorul de irigare reprezenta principalul utilizator de apă. Însă, din diferite motive, dinamica utilizării apei în ultimii ani s-a schimbat considerabil.

Volumul relativ redus de ape folosite la irigație este condiționat atât de particularitățile naturale (debitul redus și insuficiența de precipitații, riscul sporit de salinizare a solurilor), cât și de posibilitățile tehnico-economice de utilizare a apei pentru irigare. Astfel, consumul maxim al apei pentru irigare se atestă în raioanele situate în proximitatea râurilor Nistru și Prut, care dispun de capacități mari de captare, transportare și utilizare a apei în aceste scopuri, inclusiv (în descreștere) Dubăsari, Ștefan Vodă, Anenii Noi, Briceni, Soroca, Edineț, Ungheni, Căușeni, Rîșcani.

Zone cu potențial de irigare semnificativ, care pot fi asigurate cu apă, în perspectivă sunt terenurile agricole amplasate istoric în aria de acoperire a sistemelor centrale de irigare de-a lungul râurilor Nistru (64 %), Prut (25 %) și bazinele de acumulare în interiorul țării (11%), care sunt și principalele surse de apă pentru irigare. Suprafața acestor terenuri este de circa 300 mii ha.

Din cele peste 4 000 de bazine de acumulare (iazuri și lacuri de acumulare) de care dispune Republica Moldova, 28 au un volum de peste 1 mil. m³, 47 sunt în gestiunea entității responsabile de gospodărirea apelor, celelalte sunt gestionate de autoritățile administrației publice locale. Sunt destinate irigării 42 de bazine, iar pisciculturii – 5.

Sursele principale de apă pentru irigare: Nistrul, Prutul, râulețele mai mici, bazinele de acumulare (lacurile, iazurile) per total dispun de cantități suficiente pentru a asigura necesarul de apă pentru irigarea unei suprafețe de terenuri agricole de 300 000 ha, estimate ca fiind irigabile, dar cantitatea de apă nu este disponibilă proporțional în perioada critică pentru irigarea culturilor strategice.

Din aceste considerente, este foarte important a lua în calcul disponibilitatea și utilizarea eficientă a resurselor de apă existente, precum și posibilitatea de a dezvolta capacități de reținere și acumulare a apei, în rezervoare noi alternative din interiorul țării, în sezonul când sunt ploi din abundență, în acest fel rezolvând/diminuând parțial și problema pericolului de inundații, fiind propuse spre implementare măsuri și acțiuni care vor asigura/crește competitivitatea sectorului.

Pentru asigurarea sectorului agricol cu volumul necesar de apă pentru irigare, este important a lua în calcul disponibilitatea și utilizarea eficientă a resurselor de apă existente (apa din râurile și bazinele acvatice), precum și posibilitatea de valorificare și dezvoltare a surselor alternative, cum ar fi: captarea și stocarea apelor în afara sezonului de irigare – atunci când debitul râurilor este mult mai mare ca în perioada de vară; captarea și acumularea apelor rezultate din precipitațiile atmosferice – rezolvând/diminuând totodată și problema inundațiilor, epurarea și captarea apelor reziduale, precum și alte metode disponibile. În acest sens, trebuie utilizate atât capacitățile existente, cât și altele noi, cum ar fi construcția bazinelor moderne de stocare, dotate cu geomembrane. Pentru regiunile în care sunt mai puține surse de apă tradiționale pot fi utilizate apele subterane, doar că în acest caz este imperativ necesar a lua în considerare calitatea apei, pentru a nu prejudicia calitatea solului și pentru a exclude pericolul de salinizare.

Eficiența irigării în agricultură depinde, în mare parte, și de costul volumului de apă utilizat, precum și de rentabilitatea culturilor agricole cu schemă de irigare. Din acest considerent, una dintre provocările ce urmează a fi soluționate în perioada următoare ține de managementul durabil al rețelelor de distribuție. Dezvoltarea în continuare a rețelei Asociației

utilizatorilor de apă pentru irigații (AUAI) poate contribui, împreună cu diminuarea prețului, la soluționarea problemei utilizării raționale și eficiente a apei pentru irigare, inclusiv prin implementarea metodelor eficiente de hidroameliorare.

Conform recensământului agricol (2011), din totalul de 773 de exploatații care dispuneau de utilaje de irigare, 92% din aceste exploatații erau conduse de bărbați. Cu alte cuvinte, deși mai mult de o treime din toate exploatațiile erau conduse de femei, acestea dețineau mai puțin de 8% din utilajele de irigare din Republica Moldova la acea vreme. Dintre solicitanții de subvenții din 2020 pentru achiziționarea de echipamente de irigare și acoperirea costurilor de irigare, nicio femeie nu a aplicat în prima categorie și doar 11% dintre solicitanții din a doua categorie au fost femei.

Conform Acordului „Compact” din 2010, Guvernul și Corporația „Provocările Mileniului” au investit în reabilitarea sistemelor de irigare și în înființarea de asociații suplimentare de utilizatori de apă, având o rată de 20% în conducerea AUAI. În 2014, femeile reprezentau 34% din structura consiliilor de administrare ale celor 11 AUAI nou-înființate, 51% din membrii consiliilor auditorilor și 36% din membrii comisiilor de soluționare a litigiilor. Participarea femeilor în gestiunea AUAI a generat schimbări pozitive în vederea facilitării accesului femeilor la irigare, inclusiv ca rezultat al măsurilor speciale de creștere a implicării femeilor în gestionarea resurselor de apă.

Subsecțiunea a 5-a Agricultura ecologică

În Republica Moldova există toate condițiile climatice pentru dezvoltarea agriculturii ecologice. Evoluțiile în acest domeniu însă nu sunt încă pe măsura potențialului lor. Dacă în 2017 suprafața totală a terenurilor certificate în sistem ecologic era de 75 686,1 ha, în 2019 aceasta s-a redus la 28 546,6 ha, din care 22,1 mii ha certificate în sistem ecologic și 6365 ha în conversie. Astfel, doar 1,1% din suprafața agricolă a Republicii Moldova sunt cultivate în sistem ecologic. Pentru comparație, media în UE este de 8,5%, iar Comisia Europeană țintește o proporție de 25% până în 2030.

Conform datelor din Atlasul agriculturii ecologice, în anul 2020 erau înregistrați 152 de operatori, preponderent fermieri, 71 de culturi și 53 de produse ecologice. Producția agroalimentară ecologică este reglementată de Legea nr. 115/2005 cu privire la producția agroalimentară ecologică, dar aceasta se aliniază la reglementări europene abrogate. O armonizare cu legislația UE în materie a fost inițiată în 2019, odată cu transpunerea prevederilor Regulamentului (UE) nr. 2018/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2018 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 834/2007 al Consiliului.

Controlul producției ecologice este efectuat în paralel de organisme de inspecție și certificare, unele recunoscute, altele nerecunoscute de Comisia Europeană. Aceeași dualitate persistă și la colectarea datelor statistice: datele sunt colectate și de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, ca autoritate națională competentă, și de Comisia Europeană. Respectiv, o bună parte din agenții economici își certifică producția agroalimentară în baza Regulamentului UE, nefiind înregistrați în Republica Moldova, iar o altă parte – la organismele de control naționale, în baza Legii nr. 115/2005 cu privire la producția agroalimentară ecologică, care însă nu este în corespundere cu normele UE. În consecință, produsele certificate în conformitate cu normele naționale nu pot ajunge pe piața europeană și astfel se restrânge și mai mult piața de desfacere pentru operatorii ecologici din Republica Moldova.

O problemă ce vizează în egală măsură agricultura ecologică și cea tradițională este lipsa cronică a personalului calificat, iar o mare parte din cei angajați lucrează în regim sezonier.

Fermele ecologice din Republica Moldova cultivă, în mare parte, culturi cerealiere. În structura de producție ecologică 75% îi revin producerii, 11% – procesării, 10% – zootehniei și doar 4% – comerțului.

Principalele constatări pentru acest domeniu se rezumă la următoarele: a) politicile și practicile naționale privind producția ecologică nu sunt conforme cu normele UE; b) certificatele ecologice moldovenești nu sunt recunoscute în UE, fapt ce îngustează piața de desfacere pentru operatorii ecologici din Republica Moldova; c) nu există suficiente capacități de control al conversiei masivelor, al tehnologiilor de certificare, al materiei prime și al produselor ecologice; d) domeniul se confruntă cu o lipsă cronică de specialiști. De asemenea, lipsesc capacitățile locale de producție a preparatelor biologice de luptă contra bolilor și vătămătorilor.

Subsecțiunea a 6-a Investițiile

Investițiile reprezintă un element de resurse capabil să impulsioneze într-o măsură mai mare sau mai mică nivelul de dezvoltare. Dinamica volumului investițiilor realizate în agricultură în perioada 2000-2020 arată o evoluție ascendentă cu un ritm mediu anual de creștere de circa 1,4% (figura 15).

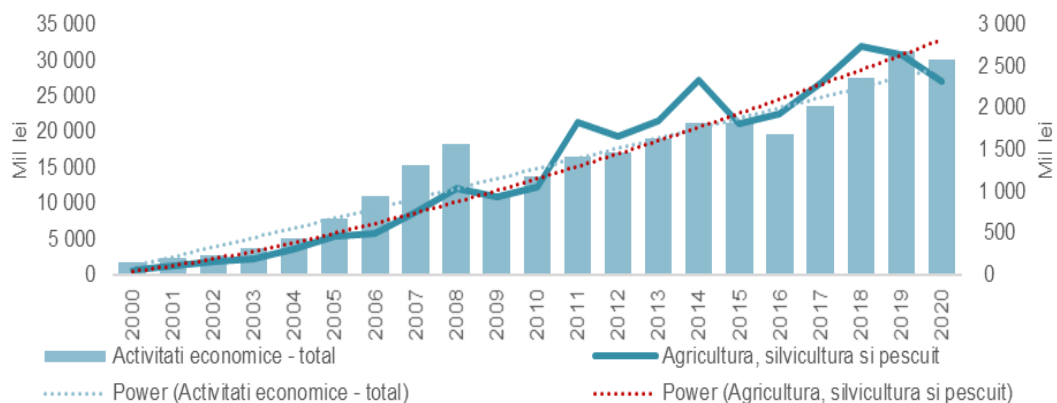

Figura 15. Dinamica investițiilor în agricultură în anii 2000-2020

Sursa: estimări ale autorilor

Extrapolarea ritmurilor cu care s-a manifestat ponderea investițiilor în agricultură, față de volumul total al investițiilor pentru perioada 2000-2020, arată o cotă a investițiilor spre orizontul previzional (2030) de circa 11,5% (varianta de reper), în timp ce cota minimală se plasează la nivelul de 7,8%, iar cea maximală – la 16,8%. Prin urmare, în condiții de evoluție constantă a volumului de investiții și reducere a elementelor de investiții, ne putem aștepta spre orizontul previzional la un volum de investiții în agricultură cuprins între 3,4 și 7,3 mld de lei (prețuri curente) (figura 16).

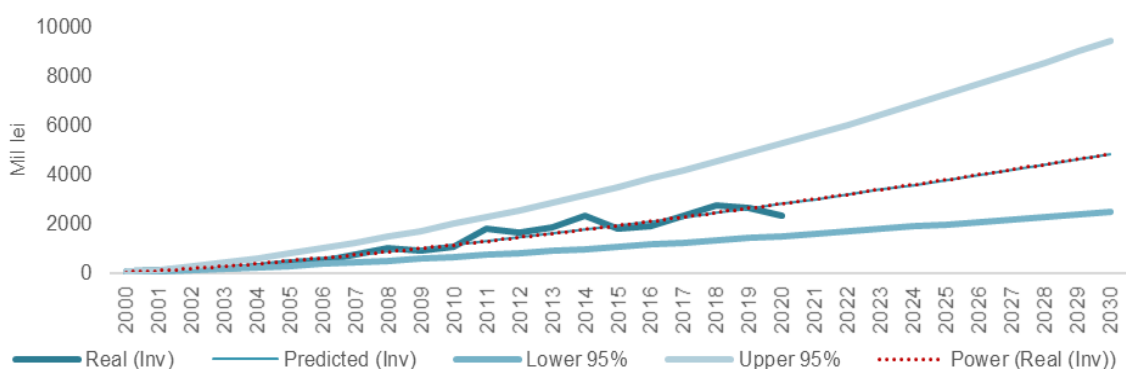

Figura 16. Prognozarea investițiilor în dinamică pentru perioada 2022-2030

prin metoda extrapolării

Sursa: estimări ale autorilor

Secțiunea a 3-a
Evoluția sectorului agroalimentar
Subsecțiunea 1
Producția vegetală

În perioada 1995-2020, dinamica generală a diverselor categorii de producție agricolă a înregistrat evoluții destul de distorsionate, în mare parte negative. De exemplu, cea mai importantă categorie de producție din punctul de vedere al ponderii față de total – cerealele și leguminoasele – s-a manifestat cu un ritm de dinamică negativ de circa -32,0%, în condițiile unei creșteri medii anuale de 14,7 mii tone. În același timp, producția de legume și cea de plante de nutreț a degradat considerabil atât din punctul de vedere al dinamicii generale, cât și ca dinamică medie anuală.

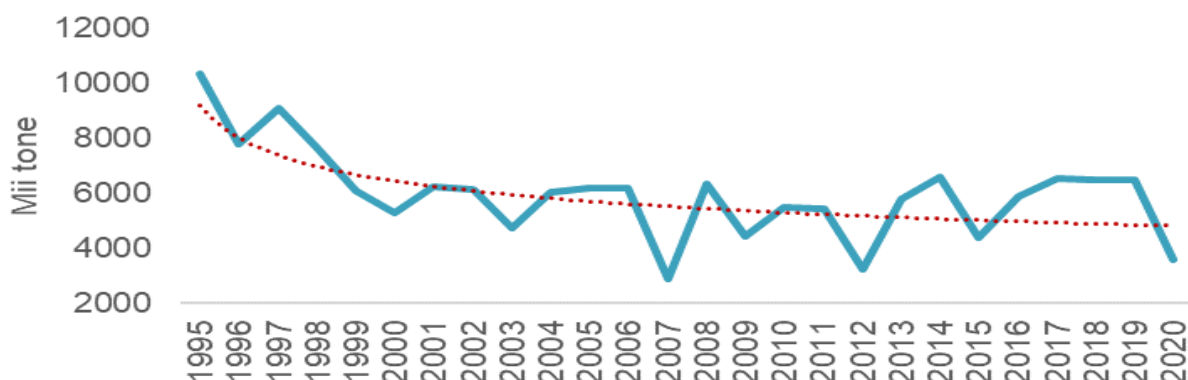

Figura 17. Producția culturilor agricole, 1995-2020

Sursa: Biroul Național de Statistică

Variația puternică oscilatorie, de la an la an, a producției pe grupe mari de culturi agricole nu ne permite identificarea unor legități stricte de manifestare, deși este evidentă o reducere generală a producției în perioada de referință (1995-2020).

În cazul producției pot fi evidențiate două subperioade:

- 1) subperioada 1995-2000, în care volumul producției de culturi agricole s-a redus de aproape două ori (de la 10,3 mii tone în 1995 la 5,2 mii tone în 2000);
- 2) subperioada 2000-2020, caracterizată de fluctuații în jurul cotei de 5590 mii tone, cu valori minimale în anii 2007 și 2012.

Profilul Republicii Moldova în anul 2020 a fost cel de producător de cereale și leguminoase, cu o dinamică în creștere a ponderii acestor culturi de la 23,2% în 1995 până la 42,0% în 2020 (+18,8 p.p.), în condițiile unei creșteri medii anuale de circa + 0,86 p.p., cu ponderea maximală în anul 2019 (54,7%) (tabelul 7).

Următoarele poziții sunt deținute de culturile tehnice, de cartofi, legume și bostănoase, acestora revenindu-le în 2020 cote de 27,8% și, respectiv, 27,5%, cu o creștere de + 8,92 p.p. a ponderii culturilor tehnice și o reducere de - 8,10 p.p. a ponderii culturilor de cartofi, legume și bostănoase.

Tabelul 7

Variația producției agricole, 1995-2020, %, mii tone

Categoriile de produse	Producția, mii tone		Dinamica	Ritmul 2020/1995, %	Dinamica medie anuală 1995-2020, mii tone	Modificările structurale (p.p.)
	1995	2020				

Categorii de produse	Producția, mii tone		Dinamica	Ritmul 2020/	Dinamica medie	Modificările
Cereale și leguminoase	2389	1 505		-37,0	+18,8	18,8
Culturi tehnice	1945	996		-48,8	-6,6	8,9
Cartofi, legume și bostănoase	3668	985		-73,1	-69,0	-8,1
Plante de nutreț	2312	100		-95,7	-49,6	-19,6

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Cea mai mare scădere a înregistrat-o volumul de producție a plantelor de nutreț, care s-a micșorat de circa 23 de ori. Astfel, dacă în 1995 volumul de producție a plantelor de nutreț era de circa 2,3 mil. tone, până în 2020 acesta a scăzut la circa 100 mii tone. Cota-parte a acestor culturi a scăzut cu circa 19,6 p.p. (de la 22,4% în 1995 la 2,8% în 2020).

Modificările structurale produse în perioada de referință, atestate anterior, indică o dinamică ascendentă pentru categoria „cereale și leguminoase” concurentă cu dinamica cotei culturilor tehnice, care, de fapt, se manifestă relativ stabil în timp, în detrimentul culturilor de cartofi, legume, bostănoase și al plantelor de nutreț.

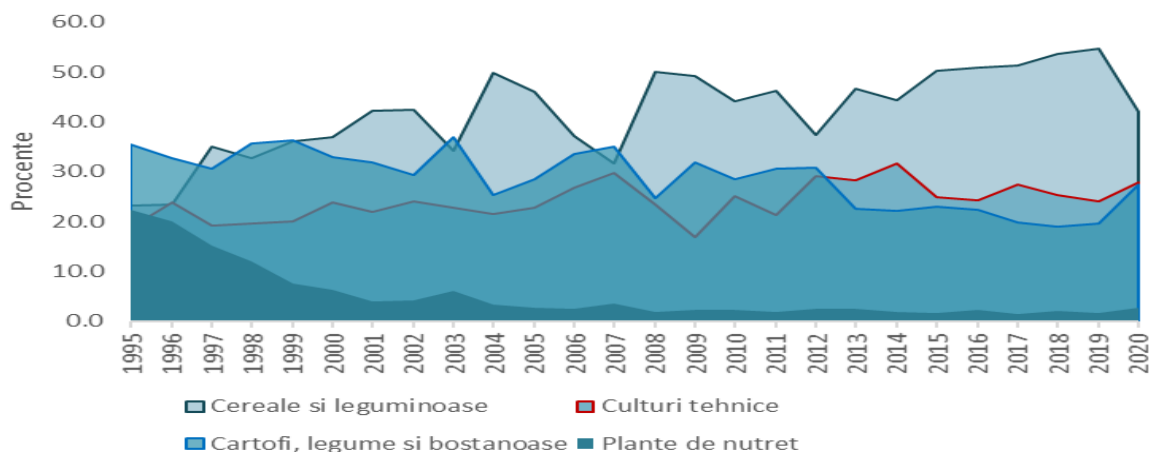

Figura 18. Modificările structurale ale producției pe culturi agricole (1995-2020)

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Comparând situațiile productivității culturilor agricole din anul 2020 cu cele din 1993, în marea majoritate a cazurilor se observă reduceri ale nivelului de productivitate, ceea ar putea să denote caracterul arbitrar al caracterizării dinamicii prin ritmul dinamicii. În acest caz, pentru a surprinde o tendință de lungă durată, o soluție ar fi identificarea parametrilor medii anuali ai dinamicii productivității, exprimați prin coeficienții de regresie liniară pentru perioada 1993-2020.

Cu toate că ritmurile dinamicii pentru 2020 față de 1993, sub incidențe distructive (secetă ++), au înregistrat aproape exhaustiv (cu mici excepții) valori negative, dinamica generală a cerealelor și leguminoaselor pentru perioada 1993-2020 a cunoscut o creștere medie anuală pozitivă (+0,33 p.p.), printre cele mai favorabile fiind culturile de hrișcă, care au înregistrat o creștere medie anuală de circa 3 p.p., ovăz (+0,86 p.p.), porumbul pentru boabe și altele (figura 19).

CEREALE ȘI LEGUMINOASE	CULTURI TEHNICE	CARTOFI, LEGUME ȘI BOSTĂNOASE
-----------------------------------	------------------------	--

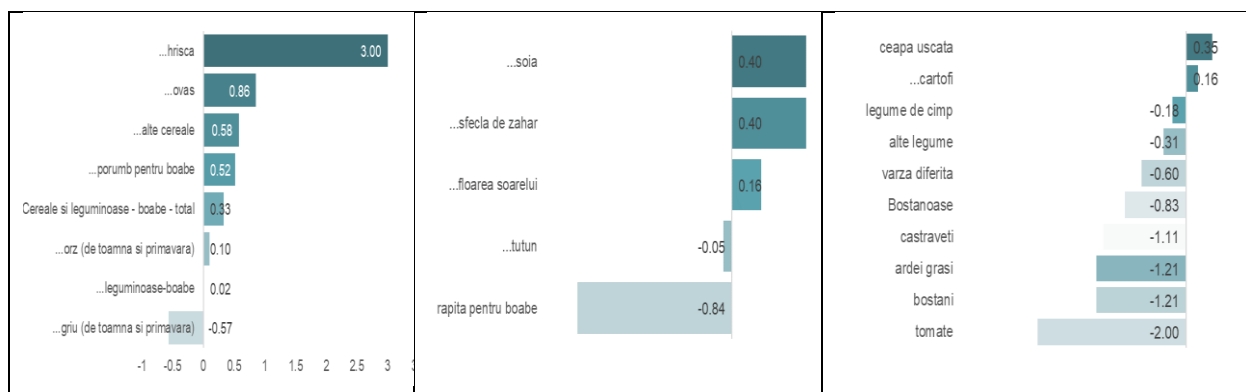

Figura 19. Modificarea medie anuală a ritmurilor dinamicii producției agricole, 1993-2020

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În cazul culturilor tehnice, dinamica recoltei medii a fost favorabilă pentru soia și sfecla de zahăr, în timp ce cele mai afectate au fost rapița și tutunul, al căror ritm mediu anual a fost de -0,84 p.p. și, respectiv, - 0,05 p.p.

În perioada de referință, recolta medie a cartofilor, legumelor și bostănoaselor a fost caracterizată de o dinamică recesivă pentru marea parte a culturilor, printre cele mai afectate fiind tomatele (-2 p.p. pe an), bostanii și ardeii grași, cu o reducere medie anuală de circa -1,21 p.p.

Recensământul agricol indică faptul că există diferențe minime în modelele de cultivare a plantelor în exploatațiile conduse de femei și bărbați, măsurate prin suprafața terenului arabil dedicat culturilor specifice. Cea mai semnificativă diferență este faptul că exploatațiile conduse de femei produc culturi industriale pe 18% din terenurile lor arabile, în timp ce exploatațiile conduse de bărbați folosesc 26% din terenurile lor arabile în acest scop. Gospodăriile conduse de femei sunt implicate mai mult în producerea legumelor.

Studiile dedicate unor lanțuri valorice selectate indică faptul că există diferențe bazate pe gen în munca pe care femeile și bărbații o desfășoară în producția vegetală. Femeile se găsesc, în mod obișnuit, la porțiunile cu valoare adăugată mai mică din lanțurile valorice, adesea asociate cu producția de plante în gospodărie. Tipul de muncă pe care femeile îl efectuează de obicei este munca fizică minim mecanizată, cum ar fi semănatul, plantarea răsadurilor, plivitul, recoltarea în sere, pulverizarea manuală a parcelelor mici cu pesticide și substanțe chimice și unele vânzări de produse agricole în piețe mici, la aer liber. De altfel, femeile efectuează cea mai mare parte a muncii informale sezoniere în recoltarea culturilor, sortarea și ambalarea produselor agricole și, de-a lungul lanțului valoric, femeile prelucrează produsele vegetale, foarte des în activități de procesare agricolă din gospodăria casnică.

Fiind mai puțin afectată de factorii climatici (în special de secetă), producția plantațiilor multianuale are o dinamică mai stabilă. După o reducere consistentă a producției de fructe, pomușoare și nuci din perioada 1993-1999, se înregistrează o ascensiune generală, iar indicii medii cu bază în lanț pentru întreaga perioadă a fost pozitiv cu o ascensiune de circa (+1,07%). Începând cu anul 1999, în evoluția producției de fructe, pomușoare și nuci s-a înregistrat o dinamică generală favorabilă, cu o creștere medie anuală de circa 22,5 mii de tone, sau +1,05% anual.

Evoluția producției de struguri este aproximativ similară dinamicii producției de fructe, pomușoare și nuci, cu o descreștere pronunțată până în anul 1999 și cu o creștere pentru perioada ulterioară. Astfel, pentru întreaga perioadă se înregistrează o creștere nesemnificativă de +1,6 mii de tone pe an. Și în cazul producției de struguri se va insista pe separarea perioadei pentru care se dispune de o dinamică generală pozitivă, cu creșterea medie anuală de circa +22,4 mii de tone și dinamica încetinită de circa -1,85 p.p.

Productivitatea plantațiilor pomicole, nucifere și arbuștilor fructiferi a urmat o dinamică aproximativ similară a producției, cu creșteri și descreșteri alternante, dinamica

generală fiind de + 0,9 chintale la hectar, și indici cu bază în lanț destul de accidentați în prima jumătate a perioadei de referință și relativ mai stabili începând cu anul 2004.

A doua subperioadă de evoluție a producției de fructe, pomușoare și nuci este caracterizată de o creștere mai pronunțată (+2 chintale la hectar pe an), tendința generală a indicilor de dinamică fiind și în acest caz negativă de circa -0,9 p.p. pe an, încât se atestă o încetinire a productivității plantațiilor pomicole, nucifere și arbuștilor fructiferi.

O estimare de perspectivă a nivelului productivității plantațiilor multianuale pentru următorii 10 ani sugerează o creștere pentru toate cele trei variante de evoluție. Astfel, varianta de reper presupune o creștere a nivelului productivității plantațiilor pomicole, nucifere și arbuștilor fructiferi spre orizontul 2030 de circa 83 chintale/ha (+45% față de 2020). Astfel, varianta pesimistă indică o creștere de circa 5,1%, în timp ce prognoza optimistă presupune o creștere de circa 86%. De fapt, varianta optimistă se apropie de nivelul maximal al productivității (99 chintale/ha), înregistrat în Republica Moldova în anul 1983.

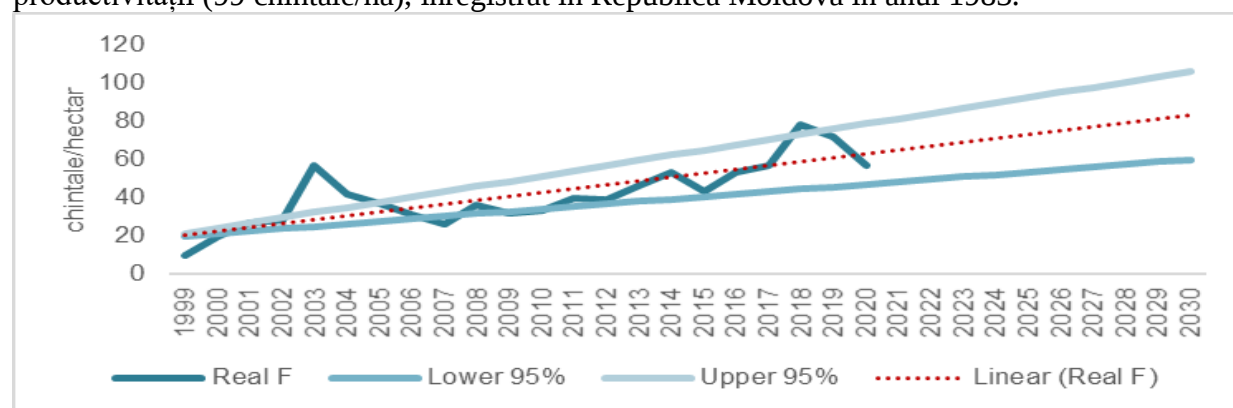

Figura 20. Prospekții ale productivității pe categoria plantații multianuale
Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Subsecțiunea a 2-a Producție animalieră

În perioada 1993-2020, ramura zootehnică din Republica Moldova a degradat substanțial prin reducerea considerabilă a efectivului de vite și păsări. Astfel, în perioada de referință numărul total de bovine, porcine, ovine, caprine și cabaline s-a redus de circa 3,7 ori, în condițiile unei reduceri mai accentuate a bovinelor (de 8,9 ori, din care vacile de 5,7 ori) și a porcinelor (de 4,4 ori).

Tabelul 8

Dinamica efectivului de animale, unități convenționale, 1993-2021, %

	Număr		Transformat în unități convenționale		Dinamica	Structura (%)		Indice (ori)	Indice (%)	Slope
	1993	2021	1993	2021		1993	2021	1993/2021	2021/1993	
Animale total	×	×	1430,6	288,7		100,0	100,0	4,9	20,2	-79,8
Bovine/exclusiv vaci	970,0 / 567,0	108,9 / 37,7	425,2	28,3		29,8	9,8	15,0	6,7	-93,3
Vaci	403,0	71,2	403,0	71,2		28,2	24,7	5,7	17,7	-11,0
Porcine	1487,	339,	371,7	84,9		25,9	29,4	4,4	22,8	-24,1

	Număr		Transformat în unități convenționale		Dinamica	Structura (%)		Indice (ori)	Indice (%)	Slope
	0	5								
Ovine	1294,0	474,4	181,1	66,4		12,7	23,0	2,7	36,7	-26,1
Caprine	63,0	142,0	8,8	19,9		0,6	6,9	0,4	225,4	2,7
Cabaline	51,0	22,6	40,8	18,0		2,8	6,2	2,3	44,3	-1,3

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Se constată un proces de modificări structurale în favoarea porcinelor (+ 3,5 p.p.), a ovinelor (+ 10,3 p.p.), a caprinelor (+ 6,3 p.p.), precum și a cabalinelor (+ 3,4 p.p.), însă cu o diminuare pronunțată a efectivului de vaci mulgătoare (- 3,5 p.p.) și, în special, a efectivului de bovine (- 20,0 p.p.).

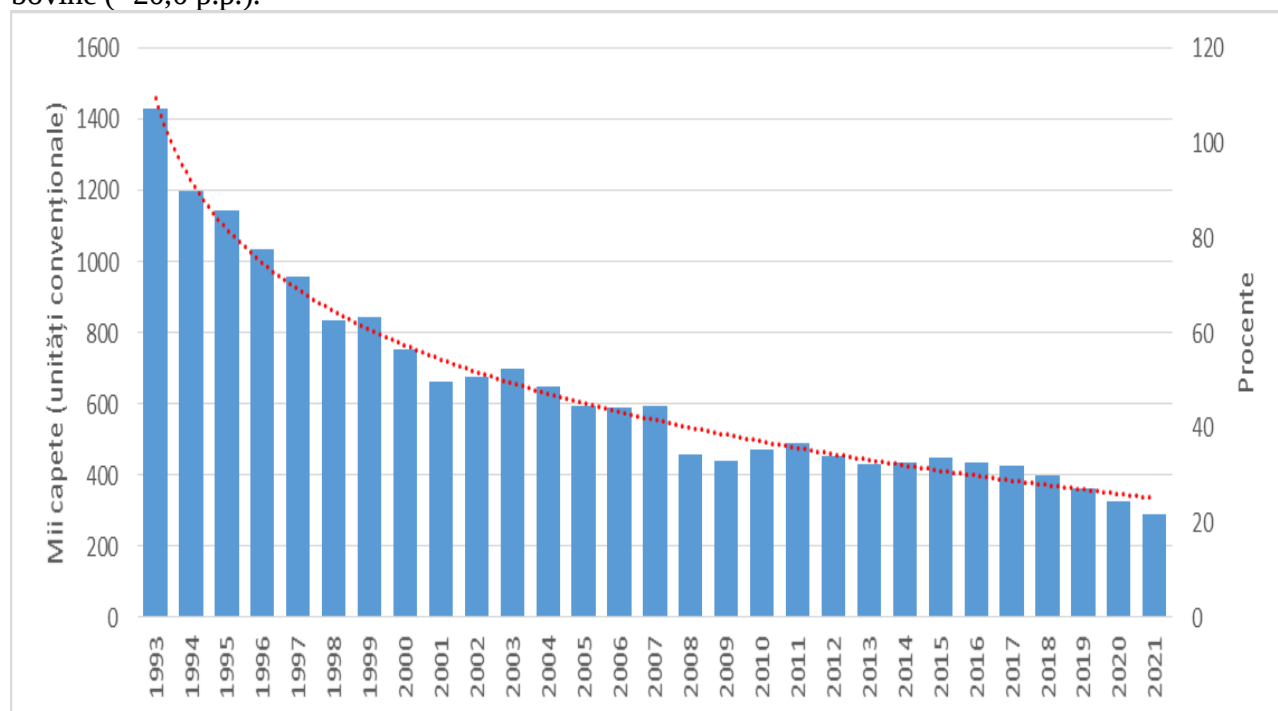

Figura 21. Efectivul de animale în Republica Moldova, 1993-2021

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În perioada de implementare a SNDAR 2014-2020, volumul producției cărnii de toate tipurile a fost, în mare parte, constant, fără creșteri majore. Volumul producției de carne de toate speciile a fost relativ constant, cu un trend slab de descreștere în cazul cărnii de pasăre. În același timp, în cazul porcinelor se constată o creștere de circa 13,9%, totodată înregistrându-se fluctuații majore de la an la an ale volumului de producție.

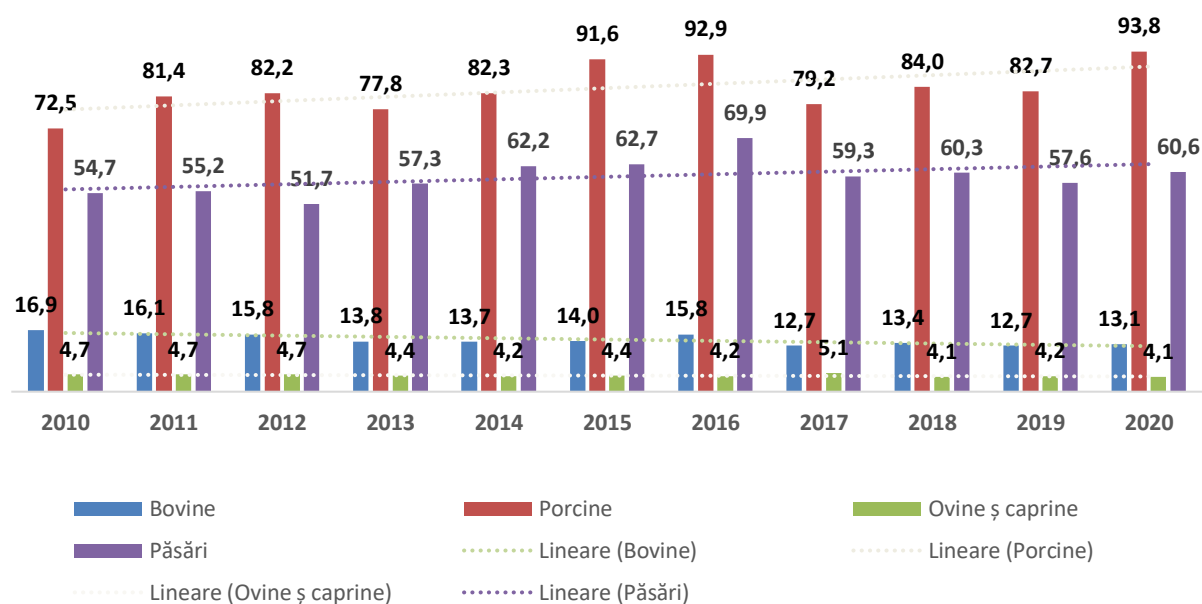

Figura 22. Dinamica producției de carne (în masă vie), 2010-2020, mii tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Analiza gradului de autoaprovizionare cu produse alimentare a Republicii Moldova denotă un deficit al producției autohtone, practic la toate tipurile de carne. Astfel, în anul 2019, producția autohtonă din consumul total de carne constituia: carne de porc – 90,2%, carne de pasăre – 66,5%, carne de vită – 96,8%.

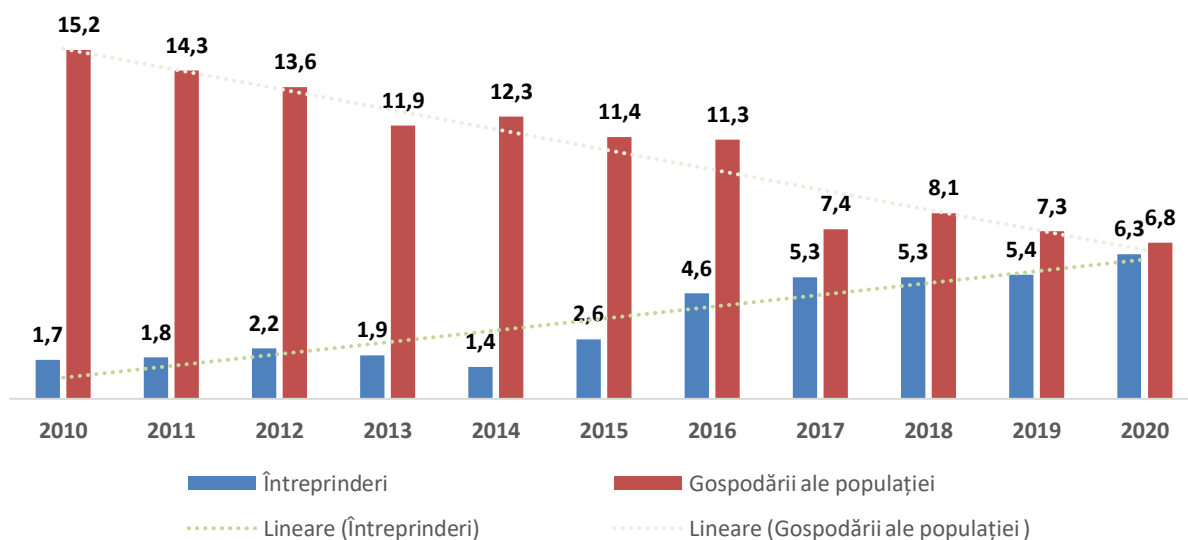

Figura 23. Producția de carne de vită (în masă vie) per categorie de producător, mii tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Analiza evoluției volumului producției per categorii de producători denotă o scădere continuă a producției de carne de vită în cadrul gospodăriilor populației și creșterea producției în cadrul întreprinderilor agricole. Până în anul 2020 volumele de producție ale celor două categorii de producători practic s-au egalat. Păstrarea acestei tendințe presupune o dezvoltare lentă a subsectorului în următorii 10 ani. Astfel, în cazul păstrării tendinței respective, pentru anul 2030 se preconizează o producție totală de 16,4 mii de tone de carne de vită (+25,3% față de 2020), din care 14,1 mii de tone reprezentând producția întreprinderilor specializate (+125

% față de 2020) și doar 2,25 mii de tone producția gospodăriilor casnice (-65,9% față de 2020).

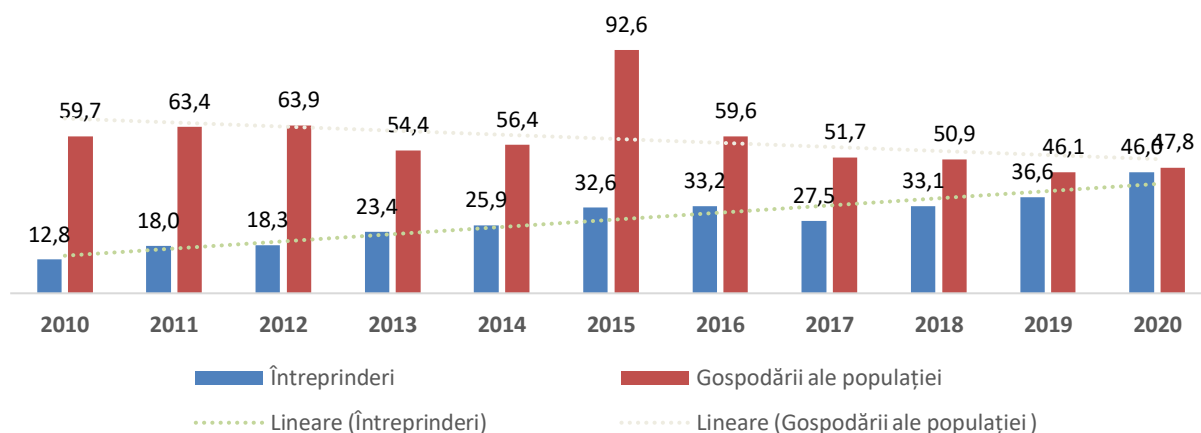

Figura 24. Producția cărnii de porc (în masă vie), per categorie de producător, mii tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Este înregistrată o tendință similară a evoluției volumului de producție în funcție de categoria de producător în cazul producerii de carne de porc. În cazul întreprinderilor este înregistrată o creștere constantă a volumului de producție (+79,9% față de 2014) și o descreștere continuă a producției de carne de porc în cadrul gospodăriilor populației (-15,3% față de 2014).

În cazul cărnii de pasăre, egalarea producției în întreprinderi și în gospodăriile populației a avut loc încă în anul 2014 (figura 25).

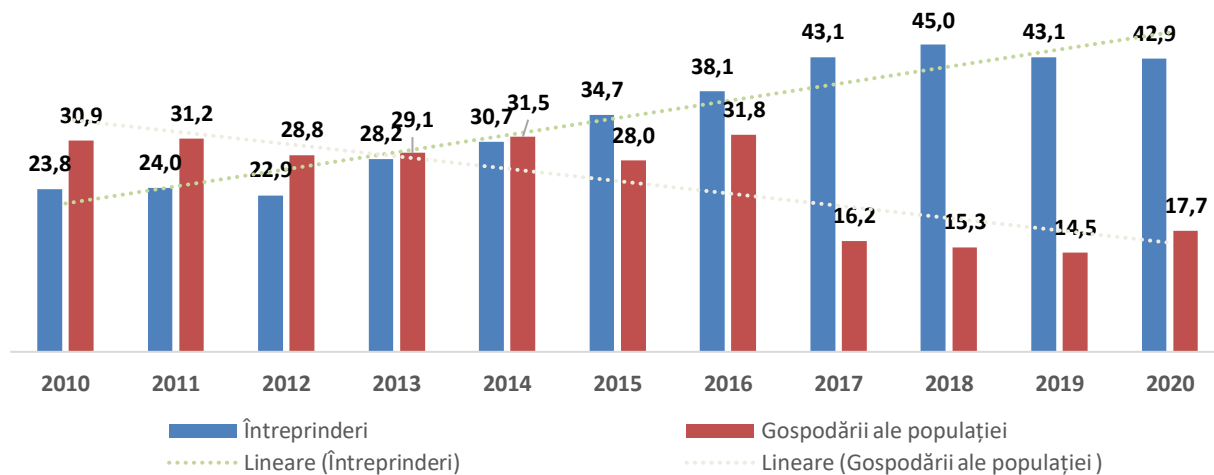

Figura 25. Producția cărnii de pasăre (în masă vie) per categorie de producător, mii tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Volumul producției de carne de pasăre a scăzut continuu în gospodăriile populației, atingând valori de 17,7 mii de tone în 2020 față de 31,5 mii de tone în 2014 (-43,9%), în timp ce în cazul întreprinderilor, volumul producției cărnii de pasăre a crescut cu peste 41%, atingând valoarea de 42,9% în 2020 față de 30,3% în 2014.

În contextul competiției cu importurile, întreprinderile agricole nu asimilează integral descreșterile producției gospodăriilor casnice, fiind înregistrată o diminuare a ratei de autoaprovizionare.

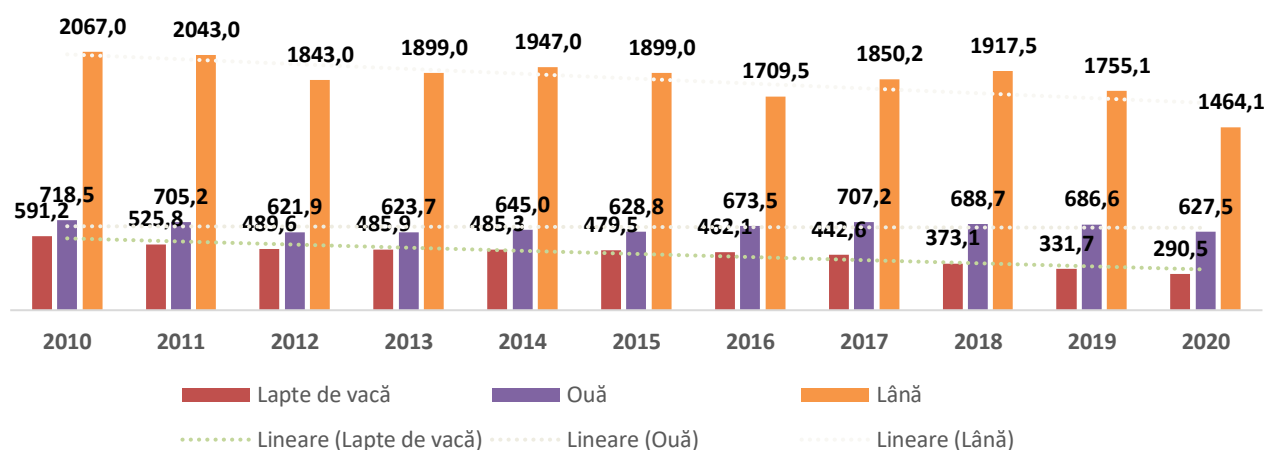

Figura 26. Producția laptelui de vacă, ouălor și lânii, 2010-2020, mii de tone/milioane de bucăți/ tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În ceea ce privește produsele de origine animală, altele decât carnea, se constată o tendință negativă pentru toate produsele principale. Între 2014 și 2020 volumul producției de lapte de vacă a scăzut cu peste 40%, de la 485 mii tone în 2014 la doar 290 mii de tone în 2020. Producția de lână a scăzut cu circa 25%, de la 1 947 tone la 1 464 tone în perioada 2014-2020. În cazul laptelui de vacă, se constată o stagnare a dezvoltării producției de lapte în cadrul întreprinderilor, volumul produs situându-se în jurul valorii de 22-23 mii tone de lapte anual. Producția în cadrul gospodăriilor populației se află într-o scădere continuă, atingând în anul 2020 valoarea de 267 mii de tone față 464 mii de tone în 2014 (-43%).

Singurul produs de origine animală care a înregistrat o evoluție stabilă îl reprezintă producția de ouă. Volumul acestora a fost constant pe întreaga perioadă de implementare a SNDAR 2014-2020 și, în linii mari, continuă tendința înregistrată în perioada de preimplementare a SNDAR 2023-2030.

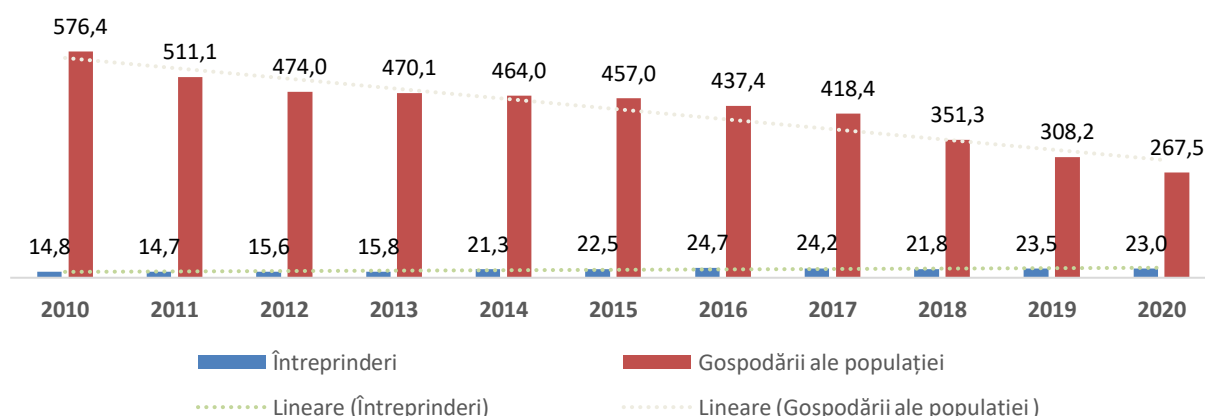

Figura 27. Producția de lapte per categorie de producător, 2010-2020, mii tone

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Astfel, în perioada de referință, volumul producției de ouă de găină a scăzut cu doar 2,8%, de la 645 mil. de bucăți în 2014 la 627,5 mil. de bucăți în 2020, totodată fiind înregistrate rezultate superioare în perioada respectivă, precum cel de 707 mil. de bucăți în

anul 2017. Volumul producției întreprinderilor agricole înregistrează o tendință ușoară de creștere pe fundalul diminuării producției în cadrul gospodăriilor populației.

În perioada implementării SNDAR 2014-2020, efectivul de familii de albine a fost în permanentă creștere, fiind de circa 185 mii bucăți în anul 2021, față de circa 116 mii bucăți în anul 2014. Producția de miere a crescut de la 2 900 tone în anul 2014 la 4 000-5 700 tone în anii 2017-2019, 2021, o excepție fiind înregistrată în anul 2020, an nefavorabil pentru apicultură (2 500 tone).

Acvacultura reprezintă sectorul producției alimentare cu cea mai rapidă dezvoltare, atingând o rată medie de creștere la nivel mondial de 6-8% pe an. Organizația pentru Alimentație și Agricultură al Organizației Națiunilor Unite (FAO) pronosticează continuarea sporirii consumului mondial de alimente de origine acvatică, cerere care nu poate fi satisfăcută însă în baza capturii în bazinele acvatice naturale.

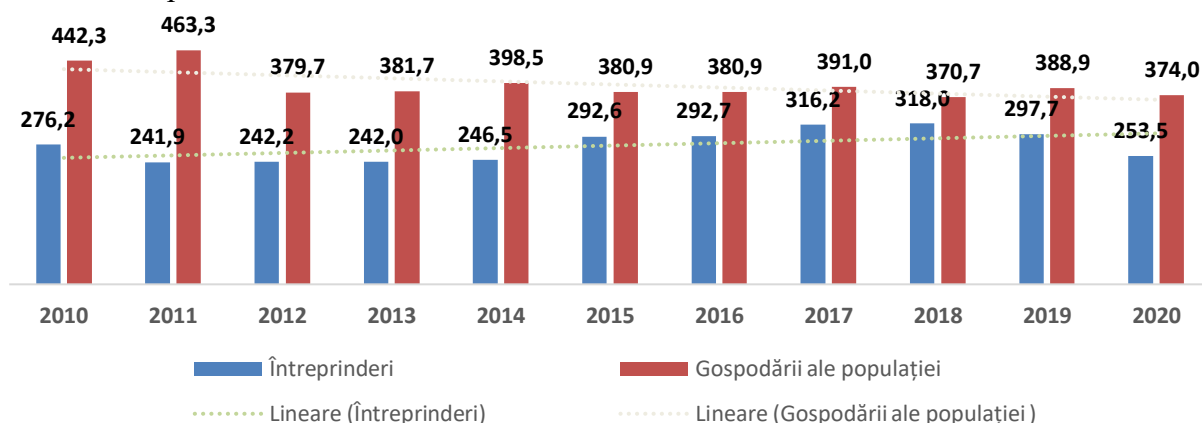

Figura 28. Producția de ouă per categorie de producător, 2010-2020, mil. bucăți

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În cazul Republicii Moldova, acvacultura reprezintă o parte componentă a cadrului sistemului holistic socioeconomic și de mediu, are un rol esențial în administrarea resurselor de apă și un impact semnificativ asupra resurselor naturale și a managementului terenurilor agricole. Sectorul reprezintă o activitate generatoare de oportunități pentru dezvoltarea economiei locale (locuri de muncă în spațiul rural, valorificarea terenurilor slab productive, irigare), precum și de beneficii sau servicii de mediu (biodiversitate, microclimat, menținere a nivelului apelor de suprafață și de sol etc.).

Producerea peștelui în Republica Moldova, la fel ca în majoritatea țărilor din Europa Centrală și de Est, are ca scop, în primul rând, satisfacerea cerințelor pieței interne. Cantitatea de pește autohton s-a mărit de 7,1 ori – în comparație cu anul 2000; de 1,5 ori – în ultimii 10 ani atingând un volum de producere de circa 13 mii de tone.

Din punct de vedere tehnologic, piscicultura Republicii Moldova se caracterizează prin două direcții principale: creșterea extensivă și semiintensivă a ciprinidelor în policultură, în heleșteie și iazuri. Productivitatea medie piscicolă în heleșteie a peștelui de consum constituie 700 kg/ha; în condițiile de introducere a tehnologiilor corespunzătoare și de utilizare a materialului de populat, obținut de la reproducătorii de prăsilă – 2 000 kg/ha; după material de populat (puiet de o vară) – până la 3 000 kg/ha.

Creșterea dinamică a producției piscicole autohtone și cererea consumatorilor în ultimul deceniu indică asupra atractivității lui. Dezvoltarea durabilă a pescuitului și acvaculturii reprezintă o necesitate socioeconomică pe termen mediu și lung. Rolul macroeconomic relativ redus al acvaculturii este compensat prin importanța sectorului în asigurarea securității alimentare, dezvoltării locale, a impactului hidrologic al bazinelor de acumulare asupra menținerii în mod artificial a nivelurilor sporite ale apelor subterane și amortizării fluctuațiilor de temperatură.

Cea mai mare parte a suprafeței de apă a țării, de 96 mii ha, este formată din 4 220 de bazine acvatice artificiale (51,7 mii ha). Aproximativ 39,7% (20,5 mii ha) din suprafața de apă din lacurile artificiale sunt utilizate în sectorul acvaculturii de ape dulci. Producerea este asigurată de peste o mie de ferme piscicole, care produc material de populat și pește de consum, 8 pepiniere piscicole funcționează pentru reproducerea naturală și artificială și creșterea materialului de populat piscicol, 7 complexe de reproducție cu incubatoare pentru reproducerea artificială. Ocuparea forței de muncă în acest sector depășește circa 4 mii de angajați.

Principalele specii din acvacultura tradițională cultivate în iazurile și heleșteiele din Republica Moldova în condiții extensive și semiintensive sunt: crapul (*Cyprinus carpio*), șalăul (*Sander lucioperca*), sângerul (*Hypophthalmichthis molitrix*), novacul (*Hypophthalmichthis nobilis*), cosașul (*Ctenopharyngodon idella*), știuca (*Esox lucius*), carasul (*Carassius gibelio*), somnul european (*Silurus glanis*), racul de râu (*Astacus leptodactylus*). În condiții superintensive de creștere (utilizându-se sistemele acvatice recirculare (SAR), vivierele flotabile) se cultivă în special sturioni și hibrizii săi, păstrăvul curcubeu, somnul african, rase de crap.

Volumul de pește capturat în bazinele acvatice din țară nu depășește 30% din totalul producției piscicole. Bazinele acvatice naturale reprezintă sursa și rezerva de diversitate genetică de pești, care pot fi utilizate atât în reproducerea artificială și în restabilirea speciilor comerciale, cât și pentru extinderea gamei de produse de pe piață și reducerea încărcăturii de pescuit pe populațiile naturale.

Începând cu anii 2000, capturile au scăzut din cauza reducerii sistematice a populației bazinelor acvatice cu crap și specii de pești fitofagi din complexul Amur, a încălcării condițiilor de reproducere naturale a peștilor, a schimbării condițiilor de mediu, a pescuitului ilegal și a modificării principiului de pescuit fără considerarea stării potențialului de resurse.

Subsecțiunea a 3-a

Industria agroalimentară

Producția agroalimentară deține cea mai mare pondere în producția industrială a Republicii Moldova. Totodată, dezvoltarea acestui sector este neuniformă. Astfel, în perioada 2014-2020 valoarea totală a producției din industria prelucrătoare a avut o creștere de circa 41% comparativ cu o creștere de 37% a valorii de producție în toate ramurile industriei. Industria alimentară a crescut cu 27%, industria de fabricare a băuturilor cu 9%, iar valoarea producției din industria de fabricare a produselor din tutun s-a redus cu 67%. Per total, valoarea producției agroalimentare a crescut în această perioadă cu 20%.

Tabelul 9

Valoarea producției industriale fabricate în domeniul agroalimentar după sectoarele componente, 2014-2020, mld lei

Industrii	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2014, %
Industrie – total	43,5	45,7	47,6	52,7	56,2	59,3	59,7	137,0
Industria prelucrătoare, inclusiv:	35,5	37,7	39,7	43,9	46,5	49,9	50,0	141,1
Industria alimentară	13,1	13,6	14,7	16,2	15,5	16,7	16,6	126,6
Fabricarea băuturilor	4,6	4,8	4,5	4,9	5,3	5,2	5,0	109,2
Fabricarea produselor din tutun	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	32,7

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În perioada 2014-2020, ponderea industriei alimentare în volumul total al producției industriale a scăzut cu 8%, ponderea industriei de fabricare a băuturilor s-a redus cu 20%, iar a industriei de fabricare a produselor de tutun – cu 76%.

Tabelul 10

Dinamica structurii producției industriale fabricate în sectorul agroalimentar, 2014-2020, %

Industrii	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2014, %
Industrie – total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Industria prelucrătoare, inclusiv:	81,4	82,6	83,3	83,3	82,7	84,0	83,9	103,0
Industria alimentară	30,1	29,8	30,8	30,6	27,5	28,2	27,8	92,4
Fabricarea băuturilor	10,5	10,6	9,4	9,4	9,3	8,8	8,4	79,7
Fabricarea produselor din tutun	0,8	0,5	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	23,9

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Subsectoarele industriei alimentare și fabricarea băuturilor au o contribuție importantă în crearea locurilor de muncă. Astfel, în anul 2020 circa o treime din numărul mediu anual al salariaților din industria prelucrătoare activau în aceste subsectoare. Deși în perioada 2014-2020, numărul mediu anual al salariaților din sectorul industriei a crescut cu circa 10%, în industria alimentară acesta a rămas aproape neschimbat, în subsectorul responsabil de fabricarea băuturilor el s-a redus cu circa 12%, iar în subsectorul fabricării produselor din tutun – cu circa 58%. De asemenea, a scăzut și ponderea acestor subsectoare în numărul total al angajaților din sectorul industrial.

În aceeași perioadă, numărul întreprinderilor în industria alimentară a crescut cu circa 8%, în celelalte subsectoare numărul de întreprinderi rămânând relativ constant.

Tabelul 11

Numărul de întreprinderi și de personal în subsectoarele industriei agroalimentare, 2015-2020

Industrii și indicatori	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2015,%
Industria alimentară							
Numărul de întreprinderi	932	935	949	993	985	1004	107,7
Numărul mediu de personal	24535	24718	27051	27097	26965	26608	108,4
din care:							
Femei	13250	13125	13680	13411	12978	13061	98,6
Bărbați	11285	11593	13371	13686	13978	13547	120,0
Fabricarea băuturilor							
Numărul de întreprinderi	226	229	239	237	229	228	100,9
Numărul mediu de personal	9166	8934	8864	9080	8719	7937	86,6
din care:							
Femei	3816	3667	3589	3770	3581	3316	86,9
Bărbați	5350	5267	5275	5310	5138	4621	86,9
Fabricarea produselor din tutun							
Numărul de întreprinderi	9	10	13	13	12	10	111,1
Numărul mediu de personal	492	439	402	344	313	294	59,8
din care:							

Femei	235	223	181	174	156	118	50,2
Bărbați	257	216	221	170	187	176	68,5

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În baza analizei dinamicii pe grupe de produse, în perioada 2014-2020, comparativ cu perioada 2007-2013, se observă o creștere semnificativă a volumelor de carne procesată și mezeluri, sucuri de fructe și legume, uleiuri brute, diverse produse lactate, furaje etc., care au crescut în medie cu circa 30%. Producția altor grupuri de produse agroalimentare, cum ar fi zahărul tos, anumite vinuri și produse alcoolice, anumite produse lactate, făina, produsele de panificație și patiserie, au înregistrat o stagnare (creștere modestă sau diminuare). Totodată, producția de fructe prelucrate și conservate, băuturi nealcoolice, maioneze și alte sosuri emulsificate, paste făinoase, conserve de legume, fructe și conserve din carne, țigări, țigarete și tutun fermentat s-a redus în medie cu circa 30-40% în perioada menționată.

Numărul de salariați din aceste subsectoare are un ritm de creștere insuficient, cel mai mare fiind în industria alimentară. În celelalte subsectoare, de băuturi și tutungerie, numărul salariaților a scăzut. În profil de gen, domină bărbații în subsectoarele de băuturi și tutungerie, cu 59% și, respectiv, cu 58%. În industria alimentară ponderea femeilor este de 49% în anul 2021 față de 54% în anul 2015. Constatăm că numărul femeilor angajate în acest subsector s-a diminuat în mărime absolută și relativă. Predominarea bărbaților în aceste subsectoare se explică prin specificul lucrărilor tehnologice, în special al celor cu solicitare fizică înaltă, precum și prin condițiile nocive de muncă.

Tabelul 12

Producția produselor agroalimentare, 2007-2020

Denumire produse	Media 2007-2013	Media 2014-2020	2014-2020/2007- 2013, %
Carne, mii tone	22,7	53,5	235,9
Sucuri de fructe și legume, mii litri	36478,6	54528,8	149,5
Uleiuri brute nemodificate chimic, mii tone	80,8	110,2	136,4
Produse făinoase de cofetărie, mii tone	26,6	36,0	135,3
Vodca, mii litri 100% alcool	1962,2	2596,6	132,3
Cașcaval și brânză grase, tone	2039,6	2635,0	129,2
Înghețată și alte forme de gheață cu sau fără cacao, mii litri	12697,7	16103,9	126,8
Melasă, mii tone	34,2	42,4	123,9
Ape minerale și gazoase, mil. decalitri	11,3	13,9	123,3
Nutrețuri gata pentru hrana animalelor, mii tone	69,3	85,2	123,0
Mezeluri, mii tone	15,8	18,8	118,7
Lapte sau cremă de lapte prins, iaurt, chefir, smântână, tone	26101,3	30700,7	117,6
Lapte și frișcă cu conținut de grăsimi <6%, mii tone	62,7	73,1	116,5
Unt, tone	3934,9	4542,3	115,4
Vinuri naturale din struguri, mil. decalitri	13,5	15,5	114,7
Crupe, griș și aglomerate, mii tone	5,2	5,9	112,3
Lapte și frișcă în formă solidă, tone	1429,6	1520,3	106,3
Zahăr tos, mii tone	94,5	100,4	106,2
Vinuri spumante, mii decalitri	586,4	610,4	104,1

Denumire produse	Media 2007-2013	Media 2014-2020	2014-2020/2007- 2013, %
Produse zaharoase de cofetărie, mii tone	13,0	13,3	102,3
Pâine și produse de panificație, mii tone	130,2	128,8	98,9
Făină, mii tone	113,9	111,9	98,2
Divin, mii litri 100% alcool	2473,9	2339,0	94,5
Rachiuri și lichioruri, mii litri 100% alcool	3208,4	2950,0	91,9
Fructe prelucrate și conservate, mii tone	9,7	8,6	88,1
Băuturi nealcoolice, mil. decaltri	7,2	5,4	75,0
Maioneze și alte sosuri emulsificate, tone	804,1	596,8	74,2
Paste făinoase, mii tone	6,2	4,6	73,7
Conserve de legume și fructe, mii tone	28,1	20,7	73,7
Conserve de carne, mii tone	1,2	0,6	45,3
Vinuri de Porto, Madeira, Sheary, Tokay și altele, mii decaltri	815,6	314,0	38,5
Țigări și țigarete de tutun sau înlocuitori de tutun, mil. bucăți	4063,8	1307,5	32,2
Tutun fermentat, mii tone	5,5	1,0	18,6

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2020

Stagnarea sau reducerea volumelor de producție la unele produse și grupe de produse, cum ar fi paste făinoase, conservele de fructe, legumele și conservele din carne etc., s-a produs pe fundalul substituirii acestor produse pe rafturile unităților comerciale cu mărfuri similare de import, fapt ce nu doar periclitează securitatea alimentară a Republicii Moldova, balanța comercială și alți indicatori economici, dar are și un impact social ce ține de reducerea numărului de locuri de muncă și a nivelului de trai al populației.

Creșterea continuă a volumului de produse lactate pe fundalul reducerii constante a producției locale de lapte este asigurată în baza importului de materie primă.

Subsecțiunea a 4-a

Rezultatele implementării SNDAR 2014-2020

Obiectivul SNDAR 2014-2020 a constat în asigurarea contribuției sectorului agroalimentar la atingerea și menținerea durabilă a scopurilor de dezvoltare națională economică și socială, iar scopul strategiei a reprezentat sporirea competitivității sectorului agroalimentar prin restructurare și modernizare amplă, îmbunătățirea calității vieții și a condițiilor de muncă în mediul rural, precum și crearea sinergiei între activitățile agroalimentare și mediul rural.

În acest sens, în urma implementării politicii naționale de dezvoltare agricolă și rurală prin intermediul SNDAR 2014-2020, în pofida existenței unei sinergii cu activitățile implementate în cadrul altor strategii și programe de politici publice sectoriale, precum și a investițiilor private, în mare parte obiectivul și scopul strategiei nu au fost atinse, și anume:

1) valoarea adăugată brută a sectorului agricol în economia națională a scăzut către anul 2019 cu 2,5 p.p. față de anul 2014;

2) numărul angajaților în sectorul agricol din mediul rural a scăzut cu 3,4% către 2018ⁱ față de valorile înregistrate în anul 2014, inclusiv cel al femeilor angajate cu 4,1%. Numărul angajaților informal a crescut cu 3,5%, inclusiv cel al femeilor cu 1,5% în raport cu anul 2014, în timp ce numărul celor angajați formal a scăzut cu 17,5%. În același timp, în cazul altor sectoare economice, în mediul rural se constată o scădere cu 2% a numărului de angajați formal și o scădere de 17% a celor angajați informal;

3) nivelul de autoaprovizionare pentru o bună parte din resursele alimentare-cheie este inferior valorii de 100%, fără a fi înregistrate progrese în acest sens comparativ cu anul 2014;

4) ponderea exporturilor de mărfuri din grupa produselor agricole și industriei alimentare în totalul exporturilor a scăzut cu circa 1 p.p. față de anul 2014 și nu a înregistrat creșteri substanțiale în întreaga perioadă de implementare a strategiei în raport cu anul de referință 2014;

5) ponderea exporturilor de mărfuri din grupa produselor industriei alimentare în totalul exporturilor a înregistrat o scădere de 1 p.p. față de anul 2014 și de circa 5 p.p. față de anul 2010.

Totodată, în perioada de referință a fost înregistrat un șir de progrese, care au facilitat dezvoltarea sectorului, și anume:

1) nivelul investițiilor cu active imobilizate în sectorul agricol, deși nu a crescut substanțial față de anul de raportare 2014, a fost constant pe întreaga perioadă de raportare;

2) producția globală agricolă a înregistrat creșteri ale valorii pe întreaga perioadă de referință (+25,9%);

3) numărul localităților rurale care au acces la sisteme publice de alimentare cu apă a crescut cu 61,8% comparativ cu anul 2014 (de la 427 la 724), iar a celor conectate la sisteme centralizate de canalizare – cu circa 10%.

În lipsa unor rezultate scontate măsurabile, progresul implementării multor acțiuni este foarte complicat de cuantificat, iar ca reper în definirea realizării acestora a fost dinamica pozitivă a unor indicatori.

Tabelul 13

Gradul de implementare a acțiunilor în SNDAR 2014-2020

Obiective/ acțiuni	Obiectiv general 1			Obiectiv general 2			Obiectiv general 3		
	OS 1.1	OS 1.2	OS 1.3	OS 2.1	OS 2.2	OS 2.3	OS 3.1	OS 3.2	OS 3.3
Total acțiuni	15	3	6	1	3	3	3	3	1
Acțiuni realizate	10	2	5	1	1	3	3	3	1
Rata de realizare	66.6%	66.6%	83.3%	100%	33.3%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Raportul de evaluare a implementării SNADR 2014-2020

În baza unei asemenea abordări în evaluarea progresului acțiunilor, măsurile prevăzute în Planul de acțiuni actualizat de implementare a SNADR 2014-2020 au fost realizate în proporție de 76%.

Cel mai mic grad de realizare a fost atins în cazul acțiunilor prevăzute pentru realizarea obiectivului OS2.2 – *Sprijinirea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, inclusiv a biodiversității*. Spre exemplu, din cele 50 mii ha de teren protejat cu fâșii antierozionale robuste reabilitate prevăzute în Planul de acțiuni, în perioada 2013-2018 suprafața agricolă protejată a crescut cu doar 1 020 ha. În cazul suprafeței terenurilor destinate agriculturii organice – deși a fost setată o creștere de 60% a suprafețelor, se înregistrează doar numărul de agenți economici implicați în agricultura ecologică, ce a cunoscut o creștere de 9,4% în perioada 2013-2018. În cazul obiectivului OS2.1 – *Sprijinirea practicilor de gestionare a terenurilor agricole și a apei*, există o singură acțiune, fapt ce explică rata de 100% de realizare. Această acțiune ține de stimularea consolidării terenurilor agricole.

Rata de implementare de 100% în cazul acțiunilor din cadrul obiectivului 3 trebuie tratată cu mari rezerve. În majoritatea cazurilor se referă la rezultate scontate nemăsurabile precum: „Potențialul economic al localităților rurale promovat”, „Creșterea oportunităților de angajare în mediul rural”, „Accesul populației rurale la servicii și infrastructura îmbunătățite” etc., iar ca realizare se face trimitere la Hotărârea Guvernului nr. 476/2019 pentru aprobarea Regulamentului privind acordarea subvențiilor pentru îmbunătățirea nivelului de trai și de muncă în mediul rural din Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural.

Alocarea resurselor financiare

Finanțarea implementării SNDAR 2014-2020 a fost asigurată atât din resursele bugetului de stat, cât și din surse externe. În cazul resurselor financiare alocate din bugetul de stat, alocările s-au făcut prin FNDAMR. Alocările din FNDAMR au fost structurate după cum urmează: i) subvenții postinvestiționale (acordate în baza investițiilor deja realizate), ii) subvenții în avans, iii) subvenții în avans pentru dezvoltarea mediului rural, iv) plata per cap de animal.

În prima perioadă (2014-2018) schema presupunea exclusiv subvenționarea postinvestițională. Începând cu anul 2018, în schema de subvenționare a fost introdusă subvenționarea în avans pentru proiectele de start-up în agricultură, iar începând cu 2019 – și subvenția în avans pentru dezvoltarea mediului rural. În 2020, în schema de subvenționare a fost inclusă măsura de plată per cap de animal, care urmărește suportul investițiilor realizate în sectorul zootehnic.

Structura schemei de subvenționare postinvestiționale a fost realizată în baza a trei priorități, fiecare preluând unul dintre cele trei obiective generale ale SNDAR 2014-2020.

Tabelul 14

Resursele alocate din FNDAMR în baza schemei de subvenționare postinvestițională, 2014-2020, mil. lei

Prioritatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
Prioritatea 1	508,86	329,66	513,67	639,47	544,1	957,28	285,686	3 778,73
Prioritatea 2	35,12	21,83	43,64	90,79	74,2	84,02	43,46	393,06
Prioritatea 3	0	2,16	4,16	9,76	9,2	19,78	6,63	51,69
Total	543,98	353,65	561,47	740,02	627,5	1 061,08	335,78	4 223,48

Sursa: Rapoartele Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură

În perioada 2014-2020, din totalul de 4,22 mld lei aprobate spre finanțare pentru investițiile postinvestiționale, circa 89,4%, sau 3,77 mld lei, au fost alocate pentru acoperirea solicitărilor din cadrul Priorității 1.

Adițional resurselor financiare alocate din sursele FNDAMR, sectorul agricol și, în special, acțiunile specifice obiectivului general 1 au beneficiat de suport financiar prin intermediul diferitor proiecte și programe investiționale cu finanțare externă. Astfel, din sursele Programului de restructurare a sectorului vitivinicol „Filiera Vinului” au fost valorificate circa 44,3 mil. euro din totalul de 75 mil. euro disponibili, iar în cazul Programului de restructurare a sectorului horticola „Livada Moldovei” au fost atrase circa 38,3 mil. euro din totalul de 120 mil. euro disponibile.

Un alt program investițional este Proiectul „Agricultura Competitivă (MAC-P)”, finanțat din sursele Băncii Mondiale în valoare totală de 44 mil. dolari SUA (34 mil. dolari SUA – MAC-P I și 10 mil. dolari SUA MAC-P II), care au avut drept scop creșterea competitivității sectorului agroalimentar prin acordarea de sprijin pentru modernizarea

managementului siguranței produselor alimentare și accesului fermierilor la piețe, inclusiv externe.

În cazul Priorității 2 de subvenționare postinvestițională, din sursele FNDAMR au fost alocate circa 393 mil. lei, sau circa 9,3% din totalul alocărilor pentru subvențiile postinvestiționale în perioada 2014-2020. Cele mai multe resurse au fost alocate pentru stimularea investițiilor, pentru procurarea echipamentului No-till și Mini-Till (177,6 mil. lei) și promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice (circa 11 mil. lei).

În cazul Priorității 3, în cadrul schemei de subvenționare postinvestițională au fost alocate în total circa 51,69 mil. lei, sau circa 1,2% din totalul alocațiilor pentru subvențiile postinvestiționale. Cea mai mare parte din subvențiile pentru Prioritatea 3 a fost alocată pentru finanțarea măsurii de îmbunătățire și dezvoltare a infrastructurii rurale (49,09 mil. lei, sau circa 94,9% din totalul subvențiilor postinvestiționale acordate în cadrul acestei priorități).

În ceea ce privește schema de subvenționare în avans a proiectelor de start-up în agricultură, aceasta a fost introdusă în cadrul normativ din anul 2018, iar primele finanțări au fost alocate începând cu toamna anului 2018. Astfel, în perioada 2018-2020 au fost alocate în total 41,2 mil. lei, din care 24,4 în perioada 2018-2019 și 16,8 mil. lei în anul 2020.

Pentru schema de subvenționare în avans la dezvoltarea mediului rural, care a fost introdusă în anul 2019, au fost aprobate pentru finanțare proiecte în valoare totală de circa 66 mil. lei, din care 25,5 mil. lei au fost efectiv debursate până la sfârșitul anului.

Potrivit informațiilor furnizate de Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, în 2020 femeile reprezentau aproximativ 19% dintr-un total de 4 392 de solicitanți unici de subvenții postinvestiționale, iar în cazul subvențiilor acordate în avans tinerilor fermieri și femeilor-fermieri, ponderea femeilor constituie peste 50%.

Secțiunea a 4-a

Cercetare, educație, consultanță în agricultură și extensiune rurală

Sistemul de cercetare și inovare, educație și extensiune rurală din Republica Moldova este format din organizații din domeniile cercetării și inovării, Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea de Stat din Comrat, 6 colegii și 2 centre de excelență care asigură învățământul profesional tehnic și 25 de prestatori de servicii de consultanță și formare a producătorilor agricoli, care, în mare parte, sunt finanțați din bugetul de stat sau din proiecte de investiții și asistență tehnică atrase și gestionate de stat. Din anul 2020 instituțiile de învățământ superior se finanțează conform mecanismelor-hibrid, 20% din fonduri destinate în baza indicatorilor de performanță nu stimulează o administrare eficientă a resurselor. Totodată, serviciile oferite sectorului public și celui privat sunt în prezent gratuite. Această discrepanță duce la situația când echipamentele tehnice, metodele și instrumentele de cercetare utilizate sunt depășite și insuficiente, iar salariul personalului științific este destul de mic și necompetitiv pe piața muncii.

Tendențele demografice au un impact negativ asupra potențialului științific. Astfel, din numărul total de 770 de persoane antrenate în activitatea organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, ponderea personalului de cercetare și inovare este de 50,26%, iar a personalului auxiliar – de 49,74%. Din numărul total de cercetători, ponderea celor care au atins vârsta de pensionare constituie 44,18%, ceea ce înseamnă că aproape fiecare al doilea cercetător științific din domeniul agricol este pensionar. Aceeași problemă este caracteristică și personalului didactic din instituțiile de învățământ profesional din sector, fapt ce denotă că tinerii specialiști nu sunt motivați să înceapă activitatea profesională în sistemul de învățământ din cauza condițiilor de muncă, a remunerării muncii și, eventual, a amplasării geografice a instituțiilor de învățământ etc.

Problemele acestui sector se reflectă în rata de angajare în câmpul muncii a absolvenților centrelor de excelență și colegiilor. Din 2013 și până în prezent această rată variază între 33% și 36%.

Serviciile existente de extensiune rurală oferă servicii în mare parte pentru fermierii care practică agricultura la scară mică, având o cotă nesemnificativă în producția agricolă și alimentară comercială. Cererea crescândă de servicii specializate și de înaltă calitate a multor producători agricoli comerciali nu poate fi satisfăcută în măsura necesară de prestatorii actuali de servicii. Serviciile de consultanță sunt oferite gratuit agricultorilor, în timp ce instituțiile care furnizează aceste servicii depind mult de finanțarea din partea statului.

Luat în totalitate, sistemul de cercetare, educație, consultanță în agricultură și extensiune nu funcționează la capacitate optimă și nu se pliază pe necesitățile domeniului agroalimentar, existând o disproporție între investițiile în sistem și rezultatele obținute. Acesta nu funcționează ca un sistem integrat. Legătura dintre instituții, tematică și produsele reale ale domeniului de cercetare și necesitățile concrete ale fermierilor, precum și ale oamenilor de afaceri practic lipsește. Proiectele de cercetare sunt formulate în baza capacităților existente ale institutelor științifice și nu țin cont în măsura necesară de nevoile sectorului real, iar pentru programele de studii din domeniul *Științe agricole* este un interes scăzut din partea candidaților la studii.

Secțiunea a 5-a Dezvoltarea rurală

Progresul lent al dezvoltării rurale este influențat de un spectru larg de fenomene și procese interconectate, cum ar fi migrația, scăderea ratei fertilității, îmbătrânirea populației, insuficiența serviciilor de bază, subdezvoltarea infrastructurii sociale și lipsa locurilor de muncă. Majoritatea acestor procese au cauze mult mai adânci de ordin sistemic și societal, iar evoluția lor denotă tendințe alarmante. Astfel, sporul natural al populației la nivel național a ajuns în 2019 la valoarea de -1,3 la o mie locuitori, fiind cea mai mică valoare din ultimii 7 ani și o dovadă a ineficienței măsurilor de ameliorare a crizei socioeconomice de lungă durată.

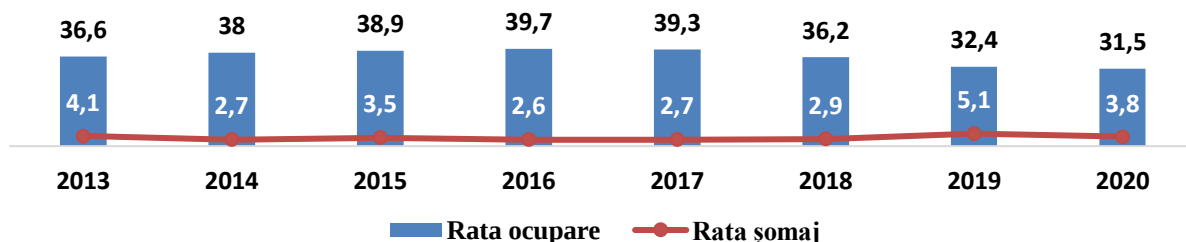

Figura 29. Rata de ocupare la nivel național, %

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

Pe de altă parte, Republica Moldova rămâne să fie statul cu una din cele mai mici rate de ocupare la nivel european. În 2020, rata de ocupare în Republica Moldova a fost de aproximativ 31,5%, media UE fiind de 68%. Agricultură rămâne principala activitate economică în mediul rural și singura activitate desfășurată de persoanele cu vârsta de peste 65 de ani. Structura ocupării este relativ statică, cea mai mare pondere în sectorul agricol o au persoanele cu vârsta între 45 și 54 ani (24%), urmată fiind de activitățile ce țin de administrația publică locală, învățământ, sănătate și asistență socială, apoi de comerț și industrie, în care este încadrată o bună parte din populația mai tânără și o mare parte de femei. Această structură reflectă o slabă diversificare a economiei din zona rurală și o pondere scăzută a segmentelor puternic tehnologizate.

Venitul mediu pe o persoană în mediul rural cu greu acoperă venitul minim de existență. Astfel, doar în anul 2015, venitul mediu pe o persoană a atins aceleași valori ca și minimul de existență (1 658 lei), iar în anul 2019 depășea doar cu 5,4% minimul de existență.

Analiza surselor de venituri în mediul rural relevă că doar 5% din acestea vin dintr-o activitate individuală nonagricolă (comparativ cu 15% din activitatea individuală agricolă), în

timp ce un sfert din veniturile populației din mediul rural reprezintă prestații sociale. O pondere la fel de mare în totalul veniturilor o au și remitențele (22,3%), care, pe de o parte, reprezintă un instrument de amortizare a sărăciei, iar, pe de altă parte, evidențiază amplitudinea fenomenului emigrării. Din totalul populației apte de muncă, care se află peste hotarele țării, cea mai mare pondere o au persoanele din mediul rural (70%), dintre care 37% au vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani, iar 18% au vârsta cuprinsă între 16 și 24 de ani. Aceste statistici vin să confirme faptul că mediul rural rămâne în continuare neatractiv pentru tineri din cauza lipsei oportunităților de angajare, a condițiilor precare de trai, precum și din cauza salariilor mici și a lipsei oportunităților de conciliere a vieții de familie cu cea profesională pentru familiile cu copii, în special pentru mame.

Pe lângă spectrul îngust al ocupațiilor și meseriilor solicitate în mediul rural, o altă cauză este și infrastructura socială degradată și subdezvoltată, care, inevitabil, determină o calitate a vieții net inferioară celei din mediul urban. Discrepanțe mari se observă și la gradul de asigurare a locuințelor cu condițiile necesare. În mediul rural, accesul la rețeaua publică de apeduct o au doar circa 50,5% din populație, 36,9% au acces la rețeaua de gaze naturale, 34% din locuințe au apă caldă și doar 16,6% au grup sanitar în interiorul locuințelor.

Accesul limitat, ineficiența și calitatea proastă a serviciilor publice (educația, sănătatea, transportul, apa) au generat excluziune socială, sărăcie persistentă și vulnerabilitatea la șocuri a populației din mediul rural. În combinație cu factorii economici, accesul limitat la serviciile publice și infrastructura publică subdezvoltată reprezintă principala cauză a stagnării în dezvoltarea mediului rural.

Cât privește percepția populației, conform Barometrului Opiniei Publice 2020 (<https://ipp.md/2020-10/barometrul-opinii-publice-octombrie-2020/>), 83,8% din populația rurală se arată nemulțumită de acțiunile Guvernului în ceea ce privește asigurarea locurilor de muncă, creșterea nivelului de trai, a salariilor și pensiilor, combaterea corupției și dezvoltarea industriei și agriculturii, confirmând, de fapt, gravitatea problemelor abordate. Aproximativ 60% sunt nemulțumite de măsurile privind asistența medicală și 58% privind învățământul.

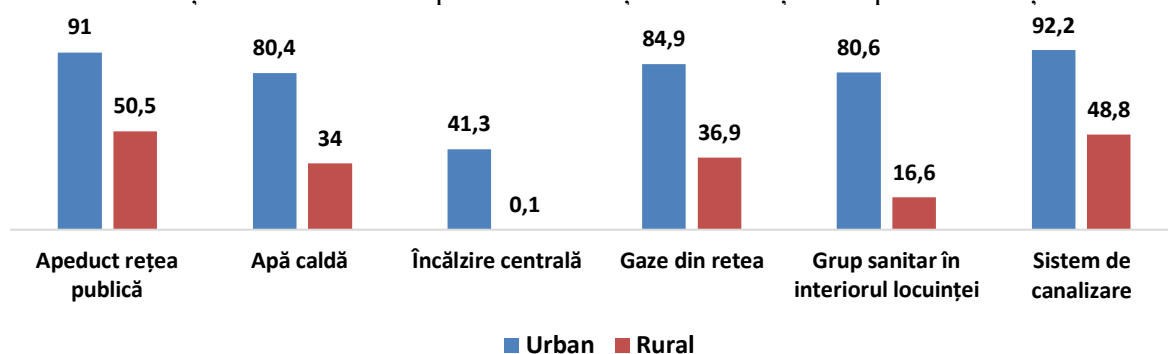

Figura 30. Accesul la serviciile publice și infrastructura publică de bază
Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică

În ceea ce privește calitatea serviciilor publice, 63% din populația rurală se arată nemulțumită de asistența medicală, 43% sunt nemulțumite de calitatea transporturilor, iar 39% sunt nemulțumite de calitatea educației. Fiind rugați să aprecieze veniturile actuale ale gospodăriilor, 37% din respondenții din mediul rural au afirmat că veniturile câștigate nu le ajung nici pentru strictul necesar, iar 40% au menționat că le ajung doar pentru strictul necesar. Totodată, principalele îngrijorări ale populației rurale țin de înăsprirea sărăciei (41%), creșterea prețurilor (53%) și viitorul copiilor (54%).

Secțiunea a 6-a
Constrângeri și oportunități de implementare a politicii
de dezvoltare agricolă și rurală
Subsecțiunea 1
Contextul global

Schimbările la nivel mondial se caracterizează prin vaste procese de transformări structurale ca răspuns la provocările recunoscute de comunitatea internațională și care au o influență decisivă în dezvoltarea stabilă pe termen lung.

Schimbările climatice. În prezent, schimbările climatice reprezintă una din cele mai importante probleme resimțite la nivel global. Încălzirea globală afectează populația planetei, regnul natural și dezvoltarea economică. Datele recente arată că în cazul sumelor temperaturilor active (peste 10°C) diferența este de 139,56°C, ceea ce reprezintă un indicator alarmant pentru cultivarea culturilor agricole, fără a se ține cont de particularitățile climei actuale. Ritmul accelerat al schimbărilor climatice a făcut ca în ultimele două decenii pretutindeni pe teritoriul țării să se majoreze suma temperaturilor active cu 100°C, ceea ce impune revizuirea noilor soiuri de culturi agricole în funcție de factorii fizico-geografici locali.

Creșterea populației la nivel global. Odată cu creșterea vertiginoasă a populației pe glob, devine tot mai evidentă creșterea presiunii asupra resurselor naturale, ca urmare a cererii sporite pentru produsele alimentare. De rând cu creșterea numărului populației, va crește și ritmul de urbanizare. Se așteaptă ca, spre mijlocul secolului, 70% din populația lumii să locuiască în mediul urban, comparativ cu circa 49% în prezent. Acest fapt va spori inevitabil cererea de alimente și, mai cu seamă, de produse procesate „gata pentru consum”. Pentru sectorul agroalimentar, aceste aspecte constituie atât o oportunitate, cât și o provocare. Perspectivile de creștere a pieței agroalimentare constituie un avantaj semnificativ pentru fermierii din întreaga lume. Cu toate acestea, se estimează că infrastructurile de piață imperfecte și vulnerabilitățile socioeconomice din zonele cele mai dens populate ale lumii vor spori insecuritatea alimentară. În plus, sistemele agricole mondiale se vor confrunța din ce în ce mai mult cu efectele negative ale schimbărilor climatice (schimbarea modelelor de precipitații, fenomenele meteorologice extreme, insuficiența de apă), precum și cu volatilitatea prețurilor. Pe de altă parte, creșterea productivității agricole poate fi obținută prin investiții, cercetare și inovare, bune practici agricole și politici publice adecvate.

Infrastructura de piață. Urbanizarea sporită, cererea crescândă pentru produsele alimentare, dezvoltarea infrastructurii de logistică și transport au făcut ca procesul de globalizare a comerțului să fie tot mai resimțit în întreaga lume. Dacă până nu demult în perioada rece a anului se atesta un consum sporit de alimente conservate, care reprezentau teritoriul amplasării spațiului comercial, acum situația s-a schimbat radical. În asortimentul produselor oferite practic nu se observă diferențierea între perioada rece și perioada caldă a anului, iar multitudinea produselor prezente pe rafturi reprezintă întregul glob pământesc. Locurile cândva solicitate de exportatorii produselor agroalimentare din Republica Moldova – piețele agricole – au început să dispară, iar în locul lor au început să apară unități comerciale ce fac parte din rețelele comerciale naționale și internaționale. Aceste schimbări impun revizuirea paradigmei exportului de produse agricole: de la producerea cantităților raportate la unitatea de transport (10-20 de tone) destinate piețelor de desfacere (bazaruri) la cantități de produse alimentare cu omogenitate și calitate similară, care pot satisface cantitativ și calitativ așteptările lanțurilor de comercializare.

Creșterea cererii mondiale de alimente, urbanizarea sporită, prețurile tot mai mari la inputuri, presiunea exercitată asupra resurselor de apă și creșterea vulnerabilității culturilor agricole și animalelor la schimbările climatice vor limita producția alimentară.

Veniturile în creștere și gradul de ocupare a forței de muncă. Urbanizarea, gradul de ocupare a forței de muncă și noile tehnologii fac ca angajații să dedice tot mai mult timp obligațiilor de serviciu, acordând prioritate produselor alimentare semifabricate, produselor

gata de consum. La nivel global, cererea la acest tip de produse practic s-a dublat în ultimii 6 ani. Acest lucru poate deveni una dintre prioritățile exportului internațional pentru Republica Moldova, care este dominat în prezent de exportul materiei prime.

Subsecțiunea a 2-a **Contextul european**

În mare parte, provocările la nivel global sunt caracteristice și pentru piața europeană, doar că, spre deosebire de oportunitățile de care pot beneficia producătorii autohtoni pe piața globală, piața europeană are un șir de facilități, incontestabil mai favorabile.

Piața unică. Cea mai importantă realizare a UE poate fi disponibilă și pentru producătorii autohtoni, dacă vor fi îndeplinite câteva condiții esențiale: armonizarea legislației, re tehnologizarea proceselor de creștere și procesare în scopul obținerii produsului final conform cerințelor pieței europene: preț competitiv argumentat, inofensivitatea produsului, menținerea parametrilor de calitate pentru întregul lot de marfă contractată, certificatul de calitate a procesului de producere și produsul propriu-zis, graficul de livrare.

Uniformitatea pieței. Un alt beneficiu în comerțul cu UE este faptul că regulile de joc sunt similare pentru toate țările membre. Devierea se poate observa doar la nivel de soi, ambalaj și grafic de livrare, care pot genera condiții specifice, în funcție de destinația produsului.

Stabilitatea vânzărilor. Spre deosebire de piețele tradiționale, piața UE se caracterizează prin stabilitate în vânzări, transparență în efectuarea tranzacțiilor și posibilitatea efectuării previziunilor în volum și timp.

Preț competitiv. Piața UE este una dintre cele mai atractive piețe, fapt ce rezultă din volumul și prețul oferit pentru produsele agroalimentare.

Acord DCFTA. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, care include o Zonă de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), presupune o asociere politică și integrare economică mai puternică între UE și Republica Moldova și a contribuit la creșterea constantă a volumului de comerț între parteneri. Astfel, în perioada 2014-2020 exporturile agroalimentare în țările UE au crescut cu circa 27%. În prezent, UE este cel mai important partener comercial al Republicii Moldova. În 2020, circa 52% din exporturile agroalimentare au fost destinate piețelor din UE.

Cu sprijinul UE, Republica Moldova a implementat peste 25 000 de standarde tehnice comunitare în legislația sa națională. Acceptarea unor standarde mai înalte, solicitate pe piețele țărilor din UE, a stimulat indirect și exporturile spre alte țări din afara spațiului UE și CSI. Exporturile agroalimentare în alte țări din afara UE și CSI au crescut semnificativ (cu circa 19%) în perioada 2014-2020.

Asistența și sprijinul UE pentru reforme au adus cetățenilor Republicii Moldova și alte beneficii concrete. Astfel, UE susține în mod activ creșterea economică și crearea locurilor de muncă în Republica Moldova. Acordul ZLSAC (DCFTA) urmărește o relație comercială preferențială, bazată pe condiții mutual avantajoase, acordând fiecărei din aceste părți un acces mai bun pe piață. Acest acord urmărește eliminarea graduală a taxelor vamale de import și export în comerțul produselor între aceste părți și are ca scop eliminarea barierelor în comerțul serviciilor și un acces mai bun al companiilor pe piețele respective.

Subsecțiunea a 3-a **Contextul național**

Republica Moldova dispune de soluri fertile și condiții climatice favorabile pentru creșterea unei varietăți impunătoare de culturi agricole, care pot asigura un nivel de autosuficiență alimentară sporită și pot contribui semnificativ la creșterea economică și formarea bugetului de stat. Prutul și Nistrul sunt surse de apă care pot favoriza creșterea culturilor multianuale, cu o rezistență sporită la secetă, și a culturilor ce necesită irigare, sporind astfel atractivitatea și perspectivele de dezvoltare a sectorului agricol. Cu toate

acestea, randamentul sectorului este destul de modest, generând venituri modeste pentru mulți agricultori și salarii necompetitive pentru angajații din sector. Consecințele exploataării necorespunzătoare a potențialului agroalimentar sunt migrația masivă, lipsa cronică a brațelor de muncă și, respectiv, venituri ratate la bugetul de stat. Migrația rămâne pe un trend ascendent, chiar dacă Guvernul și partenerii de dezvoltare fac eforturi considerabile pentru a ameliora infrastructura și condițiile de trai în zonele rurale. Alte probleme importante sunt lipsa locurilor de muncă bine plătite în zonele rurale, care ar asigura posibilitatea angajării depline (pentru un an întreg) a salariaților, și depășirea cu mult a cererii pentru zilieri (de regulă, angajarea cumulativă pe 4-6 luni pe an, pentru lucrări în care capacitatea intelectuală nu este indicator la angajare). Influența negativă a mai multor factori a făcut ca potențialul de dezvoltare a sectorului agroindustrial să nu fie valorificat la justa valoare, iar consecințele sociale și economice să fie tot mai accentuate.

Schimbările climatice, vădit reflectate în formă de: temperaturi ridicate pe perioada de vegetație și scăzute pentru perioada rece a anului, lipsa învelișului de zăpadă și variațiile termice în perioada de iarnă, număr de zile consecutive fără precipitații și scăderea accentuată a volumului precipitațiilor anuale, calitatea și cantitatea apei pentru irigare, ploi abundente care distrug stratul fertil, au transformat sectorul agricol într-o afacere plină de provocări, a căror depășire este posibilă doar cu cadre bine pregătite. Instabilitatea principalilor indicatori meteo (temperatura aerului și scăderea volumelor de precipitații) a condus la scăderea nivelului de productivitate a principalelor culturi agricole. În asemenea condiții, respectarea tehnologiilor de producere, disponibilitatea soiurilor de plante și a raselor de animale adaptate la noile condiții sunt vital necesare pentru agricultură.

Degradarea solului. Degradarea terenurilor agricole este o mare provocare pentru sectorul agroindustrial din Republica Moldova. Cauzele degradării solului sunt fie de origine naturală, fie legate, direct sau indirect, de activitatea umană. Principalele cauze ale degradării solului țării sunt determinate de cauze naturale: ploi abundente, temperaturi extreme, vânturi puternice; și cauze legate de activitatea umană: (1) tăierea necontrolată a fâșiilor de protecție fără obligația de a le restabili, (2) efectuarea operațiunilor de vânzare-cumpărare, schimb, arendă a terenurilor agricole fără a lua în calcul fâșiile de protecție, (3) nerespectarea asolamentului, prezența monoculturilor, excluderea din asolament a plantelor fixatoare de azot, semănatul necontrolat al culturilor tehnice, (4) degradarea sectorului zootehnic cu consecința în excluderea culturilor furajere și neintroducerea fertilizantului natural în sol, (5) excluderea obligativității fondării plantațiilor multianuale pe bază de proiect, (6) arătura necontrolată și trecerea lentă la tehnologiile conservative de lucrare a solului, (7) insuficiența măsurilor de prevenire și control al degradării solului din partea factorilor de decizie la diferite niveluri, (8) lipsa studiilor în domeniu în cazul multor ingineri cadastrali din cadrul autorităților publice locale etc.

Aprovizionarea cu inputuri. Producția agricolă a Republicii Moldova este complet dependentă de importul de produse agrochimice, semințe și carburanți, fapt ce îi afectează competitivitatea din cauza expunerii la volatilitatea prețurilor internaționale. Analiza prevederilor strategice ale perioadei 2014-2020 arată lipsa unei viziuni clare în producerea inputurilor la nivel de țară. În lipsa unor măsuri de suport, cei mai mari producători de semințe din țară au ajuns în prag de faliment. Distrugerea sectorului zootehnic a rezultat în importuri masive de îngrășăminte minerale, iar necorelarea aplicării îngrășămintelor cu date privind starea solului a dus la utilizarea irațională a îngrășămintelor.

Sectorul de procesare a fost practic neglijat pe parcursul ultimilor 7-10 ani. Micșorarea considerabilă a venitului ca urmare a exportului producției ca materie primă, reducerea producerii legumelor, creșterea fără precedent a suprafețelor cultivate cu culturi tehnice reprezintă doar câteva dintre consecințe. Marea majoritate a întreprinderilor de procesare au fost egalate cu întreprinderi industriale, fără a avea dreptul la subvenționare ori la alte forme de suport din partea statului. Din cele peste 38 de companii mari de procesare a fructelor și

legumelor care activau în anul 1998, în prezent activează doar 7. Sectorul de procesare a fost unul dintre principalii furnizori de oferte de muncă, iar neglijarea acestui sector poate fi considerată una dintre principalele cauze ale migrației masive. Lipsa procesării adecvate a provocat și o debalansare între exportul și importul produselor alimentare. Republica Moldova exportă preponderent materie primă, iar importurile de produse alimentare au depășit exportul. Pornind de la principiul economic al formării lanțului valoric al produsului, în care segmentului de creștere îi revine doar 8-11% din rentabilitate, posibilitatea obținerii venitului din procesare, care constituie circa 45-50%, este nevalorificată. Importul produselor alimentare constituie circa 65% din consumul intern de produse alimentare procesate.

Agromarketingul. Analiza acțiunilor pe piețele de desfacere pentru perioada 2014-2020 denotă lipsa unui concept de marketing bine conturat și efort comun la nivel național. Eforturile de marketing și comercializare a producției s-au redus, în mare parte, la activitățile de participare în cadrul expozițiilor internaționale. În perioada de referință, suportul și ghidările din partea asociațiilor de profil și a statului au fost mult prea modeste. Una dintre măsuri este înființarea unei subdiviziuni în cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, care ar avea ca sarcină elaborarea și coordonarea implementării politicii de promovare și de suport pentru asigurare a accesului la piață pentru producătorii agricoli, atât pe piața internă, cât și pe cea internațională. Lipsa unor previziuni comerciale fundamentate face ca sortimentul culturilor din exploatațiile agricole să nu fie acceptate pe piețele noi de către consumator. Un exemplu este sectorul producerii fructelor, care consumă circa 40% din bugetul destinat investițiilor în agricultură, comercializarea fiind sub nivelul așteptărilor. Depășirea acestor riscuri presupune timp, resurse financiare considerabile, dar și noi sortimente de soiuri și hibrizi.

Cooperarea în agricultură. Globalizarea piețelor de desfacere, trecerea de la piețele angro la rețelele de magazine cu condiții mult mai dure de siguranță alimentară impun noi reguli în comerțul internațional. Dacă până nu demult tranzacțiile comerciale erau caracterizate prin cantități și loturi mici, cu o uniformitate redusă și comercializate, în mare parte, prin intermediul piețelor agricole urbane, atunci comerțul de azi se deosebește prin cantități raportate la mărimea rețelelor comerciale și omogenitate, care să nu facă deosebirea calitativă a produsului, indiferent în care punct al rețelei va fi comercializat. Mai mult decât atât, globalizarea presupune prezența pe rafturile rețelelor comerciale a produselor din întreaga lume, iar aici omogenitatea și siguranța mărfurilor mai este direct influențată și de preț. Pentru a concura pe piețele de desfacere este vital necesară o nouă abordare în ceea ce privește producerea, și anume asocierea în crearea și comercializarea produsului. Astfel, cooperarea joacă un rol din ce în ce mai determinant în efortul producătorilor agricoli de a obține profit. Prin cooperare se asigură acces la o gamă largă de servicii, resurse naturale, informații și tehnologii, formare și ghidare profesională, care, în final, permit producătorilor autohtoni să concureze de la egal pe piața globală.

Asigurarea riscurilor în agricultură. Abundența ploilor în perioada de vară, însoțite de căderi masive de grindină, înghețurile târzii de primăvară și/sau devreme în perioada de toamnă provoacă pierderi colosale în sector. La aceste fenomene se mai adaugă și secetele îndelungate, care au loc tot mai frecvent și care, de asemenea, reduc semnificativ potențialul de producere a culturilor agricole. Este necesară crearea unui fond mutual, care ar asigura diminuarea compensatorie a eventualelor pierderi în agricultură, cauzate de calamități naturale.

Științele agrare, cercetarea, transferul de cunoștințe și extensiunea. Sistemul actual de cercetare, inovare, educație și extensiune rurală din domeniul agroalimentar nu funcționează ca un sistem integrat, lipsindu-i interconexiunile funcționale dintre știință și producere. Legătura dintre oferta de cercetare și produsele reale ale instituțiilor, corelate cu necesitățile concrete ale fermierilor și/sau ale oamenilor de afaceri practic lipsesc. În mare parte, proiectele de cercetare ale institutelor științifice nu țin cont de nevoile sectorului real, iar programele de formare profesională sunt concepute doar pentru a asigura supraviețuirea

instituțiilor de învățământ. Cu toate că necesitatea reformării sistemului a fost menționată în strategia anterioară, acest indicator nu a fost realizat. Neglijarea în continuare a acestui domeniu se va solda, în viitorul apropiat, cu dispariția instituțiilor de învățământ cu profil agricol și cu pierderi colosale în producerea agroalimentară ca rezultat al utilizării soiurilor, hibrizilor și raselor de animale neadaptate la condițiile locale. Mai mult decât atât, neadaptarea, iar ulterior nerespectarea tehnologiilor de creștere, procesare și export al producției agroindustriale vor genera costuri adiționale și prețuri necompetitive pe piața de desfacere.

Disponibilitatea surselor financiare. Principalii finanțatori ai sectorului agroindustrial sunt producătorii agricoli ca investitori, statul prin intermediul Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, Agenției pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii, I.P. Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, unităților de implementare al Fondului Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă, Băncii Mondiale, Băncii Europene de Investiții, precum și partenerii de dezvoltare: Uniunea Europeană, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), SUA prin intermediul USAID, Guvernele Japoniei, Suediei, Cehiei, Poloniei, României, Slovaciei, Ungariei, Danemarcei, Țărilor de Jos, Organizația pentru Alimentație și Agricultură, precum și alți investitori de peste hotare. Analiza disponibilității surselor financiare pentru dezvoltarea agriculturii și a eficienței utilizării lor a relevat câteva aspecte. Contrar afirmațiilor privind lipsa finanțării adecvate, în perioada 2014-2019 în agricultura Republicii Moldova au fost investite de către donatorii externi cel puțin 11,5 mld lei, iar împreună cu subvențiile acordate afiliate de circa 4,9 mld lei suma investițiilor se ridică la circa 16,4 mld lei. Cifrele menționate nu includ investițiile efectuate de producătorii agricoli din resursele proprii și suportul acordat de stat din fondul de rezervă pentru diminuarea consecințelor calamităților naturale. Dacă estimăm contribuția proprie a producătorilor agricoli la circa 40%, obținem o sumă totală de investiții în sectorul agricol de peste 23,0 mld lei.

Analizând eficiența utilizării surselor financiare, trebuie menționat faptul că valoarea totală a producției agricole în perioada 2014-2019 a fost de circa 186,2 mld lei. Raportând această valoare totală la suma totală a investițiilor în sectorul agricol, obținem cifra de circa 8,0 lei de producție agricolă obținută la fiecare leu investit în sector. Acesta este un indicator destul de bun, doar că nu poate fi atribuit în întregime efectului investițiilor directe în sector. Condițiile pedoclimaterice naturale favorabile agriculturii au multiplicat valoarea investițiilor, totodată cifrele de rezultat al recoltelor obținute comparativ cu statele vecine indică spre potențialul nevalorificat al sectorului agroalimentar din Republica Moldova.

Cadrul administrativ public central. Pe parcursul perioadei de referință (2014-2020) au fost numiți și demisi 7 miniștri, au fost implementate 3 reforme administrativ-manageriale în urma cărora la Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare a fost conectat Ministerul Mediului și o parte din Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, fiind înlocuiți și specialiștii din aceste ministere. În perioada 2018-2020 direcțiile ce reprezentau întregul sector agroindustrial aveau în componența lor circa 24 de angajați, fapt ce vorbește despre insuficiența vădită a capitalului intelectual responsabil de gestiunea problemelor din sector. Problema lipsei specialiștilor a influențat negativ și procesul de armonizare a legislației naționale la acquis-ul european, responsabilități asumate de către Republica Moldova odată cu semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Ministerul are o conexiune slabă cu direcțiile agricole raionale și nu dispune decât de o reprezentare prin oficiile teritoriale ale Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură în teren.

Secțiunea a 7-a

Impedimente și nevoi de dezvoltare

Luând în considerare analiza situației actuale în sectorul agricol, tendințele de dezvoltare, precum și constrângerile principale care afectează dezvoltarea agricolă și rurală, au fost identificate impedimentele-cheie.

Impedimente-cheie în dezvoltarea agricolă și rurală

1. Scăderea calității solului
2. Productivitatea scăzută a terenurilor, structura duală și fragmentată a exploatațiilor agricole
3. Poziția dominantă a culturilor cu valoare redusă în producția agricolă în detrimentul culturilor cu valoare înaltă
4. Nivelul scăzut al eficienței energetice și al utilizării resurselor regenerabile de energie
5. Dependența agriculturii de condițiile climatice și riscurile naturale
6. Dependența de prețurile inputurilor
7. Starea precară a sistemului de irigare și suprafețele mici de terenuri irigate
8. Ritmul lent de dezvoltare a sectorului zootehnic
9. Producția animalieră fragmentată și ineficientă, declinul continuu al șeptelului
10. Neglijarea sectorului acvaculturii
11. Infrastructura fizică și de servicii precară în mediul rural
12. Sistemul de educație – cercetare – inovare și consultanță în agricultură neadaptat la realitățile curente
13. Dificultăți în asigurarea cu forță de muncă calificată și necalificată, inclusiv sezonieră
14. Ponderea redusă a produselor procesate/finite în total producție
15. Cooperarea slabă în agricultură
16. Calitatea neconformă cerințelor de piață a produselor horticole
17. Lipsa unui centru de marketing la nivel național
18. Dificultăți privind respectarea normelor de siguranță, calitate și de adaptare la standardele UE
19. Lipsa unei coordonări sistemice a asistenței tehnice acordate domeniului agricol și rural
20. Nivelul scăzut al investițiilor și finanțarea insuficientă a sectorului agricol
21. Implicarea redusă a comunității locale în promovarea dezvoltării în mediul rural
22. Lipsa unui sistem informațional integrat de administrare și control în agricultură

Pentru soluționarea impedimentelor principale au fost identificate propunerile de dezvoltare, care au fost structurate în patru categorii: 1) inputuri și procese agricole reziliente la schimbările climatice, 2) piețe de desfacere, 3) dezvoltarea ariilor rurale și comunităților și 4) asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentare.

Propuneri de dezvoltare

- 1. Nevoi de dezvoltare legate de inputuri și premise pentru activitatea agricolă:**
 - 1.1. Necesitatea protejării, întreținerii și îmbunătățirii calității solului prin aplicarea măsurilor de protecție a solului în cadrul practicilor agricole, de agromediu. Consolidarea terenurilor agricole, realizarea măsurilor de stopare a degradării și de sporire a fertilității solurilor prin modernizarea și extinderea sistemului de îmbunătățiri funciare, implementarea tehnologiilor moderne și a practicilor agricole prietenoase mediului. Asigurarea priorității proiectelor de energie din surse regenerabile, astfel contribuind la dezvoltarea durabilă a zonelor rurale. Adaptarea la efectele schimbărilor climatice prin furnizare de soluții
 - 1.2. Sprijinirea producătorilor locali de inputuri
 - 1.3. Dezvoltarea domeniului educație – cercetare – inovare și consultanță în agricultură

1.4.	Reformarea domeniului de știință, consiliere și transfer tehnologic
1.5.	Stimularea dezvoltării fermelor zootehnice, cu accent pe producerea laptelui și a cărnii
1.6.	Stimularea dezvoltării sectorului de acvacultură
1.7.	Sporirea rentabilității activităților agricole prin susținerea dezvoltării sectorului de procesare
1.8.	Prioritizarea sectoarelor de culturi cu valoare adăugată
1.9.	Implementarea abordării orientate spre dezvoltarea lanțurilor valorice în întregime în defavoarea finanțării doar a unor segmente
1.10.	Sprijinirea dezvoltării segmentului de procesare agroindustrială
1.11.	Îmbunătățirea legislației și consolidarea capacității în domeniul calității și siguranței alimentare
1.12.	Crearea Sistemului informațional integrat agricol
1.13.	Diversificarea activităților agricole, creându-se oportunități de integrare a femeilor pe piața muncii
1.14.	Majorarea suprafețelor terenurilor irigabile prin construcția și reabilitarea sistemelor de irigare
2.	Nevoi de dezvoltare legate de piețele de desfacere
2.1.	Consolidarea capacităților de marketing ale producătorilor agricoli
2.2.	Crearea unui sistem de administrare comună a proceselor de creștere, păstrare/procesare și export al producției agricole, inclusiv al celei prelucrate
2.3.	Susținerea înființării huburilor și clusterilor pentru producătorii mici și micro
2.4.	Instituirea unui Marketplace gestionat la nivel național de către stat
2.5.	Asigurarea sectorului cu analize și informații adecvate privind fluctuațiile piețelor de desfacere
2.6.	Stimularea cooperării producătorilor agricoli
3.	Nevoi de dezvoltare legate de implicarea comunității în dezvoltarea ariilor rurale
3.1.	Susținerea investițiilor în infrastructura din mediul rural
3.2.	Sprijinirea proceselor de dezvoltare economică participativă – grupuri de acțiune locală
3.3.	Dezvoltarea oportunităților ocupaționale în mediul rural
3.4.	Creșterea implicării comunității locale în vederea promovării unei dezvoltări socioeconomice echilibrate la nivel local
4.	Asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentelor
4.1.	Sporirea capacităților instituționale
4.2.	Armonizarea cadrului normativ în domeniul sanitar și fitosanitar
4.3.	Implementarea cerințelor și standardelor de calitate conforme cerințelor UE
4.4.	Dezvoltarea laboratoarelor de control al calității producției alimentare
4.5.	Îmbunătățirea mecanismului de subvenționare conform cerințelor și standardelor UE

Având în vedere structura stratificată a nevoilor de dezvoltare, obiectivele strategice ale SNDAR 2023-2030 sunt formulate pe termen lung, în funcție de cele patru categorii principale de nevoi de dezvoltare, pentru a asigura astfel o eficiență în definirea intervențiilor.

Capitolul II

VIZIUNE, OBIECTIVE ȘI DIRECȚII PRIORITARE

VIZIUNEA SNDAR 2023-2030: sector agroalimentar competitiv, centrat pe lanțurile valorice cu un potențial sporit, dezvoltat în armonie cu mediul și rezilient la schimbările climatice, care consolidează securitatea și siguranța alimentară și oferă bunăstare și condiții de trai mai bune în mediul rural

Viziunea SNDAR 2023-2030 se bazează pe realizarea sinergiei între domeniile economic, de mediu și social în vederea soluționării impedimentelor-cheie din sectorul agricol și rural pentru perioada 2023-2030, cu atingerea durabilă a următoarelor obiective generale:

- 1) fortificarea potențialului sectorului agricol primar și promovarea practicilor agricole inteligente, durabile și reziliente la schimbările climatice;**
- 2) dezvoltarea industriei alimentare și diversificarea piețelor;**
- 3) susținerea dezvoltării socioeconomice rurale durabile;**
- 4) asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentelor.**

Obiectivele generale definesc prioritățile și abordarea pe termen lung a strategiei, ca răspuns la principalele provocări și probleme ce influențează dezvoltarea sectorului agricol și agroalimentar al țării. Ulterior, acestea vor fi transpuse prin intermediul unui set de obiective specifice din care derivă direcții de intervenții bazate pe documentele de programare – acte normative în acțiune sau necesar de a fi elaborate.

Obiectivele generale sunt aliniate la obiectivele Politicii agricole comune a UE, în vederea îmbunătățirii dezvoltării sustenabile a agriculturii, a sectorului alimentar și a zonelor rurale (conform anexei) și a realizării obiectivelor și prevederilor SND 2030.

Obiectivele generale ale SNDAR 2023-2030 includ, la fiecare dintre componente, măsuri asociate inclusiv obiectivului transversal al Politicii agricole comune a UE ce vizează modernizarea sectorului agricol prin stimularea și împărtășirea cunoștințelor, prin promovarea inovării și a digitalizării, adaptarea la schimbările climatice și dezvoltarea durabilă a zonelor rurale.

Obiectivul general 1. Fortificarea potențialului sectorului agricol primar și promovarea practicilor agricole inteligente, durabile și reziliente la schimbările climatice

Direcțiile prioritare:

- 1) modernizarea sectoarelor producției vegetale cu accent pe obținerea de produse cu valoare adăugată înaltă prin implementarea tehnologiilor de reziliență climatică;
- 2) modernizarea și consolidarea sectorului vitivinicol, inclusiv prin aplicarea tehnologiilor de reziliență climatică;
- 3) revitalizarea ramurii zootehnice și creșterea productivității, inclusiv prin dezvoltarea sectorului de procesare în cadrul fermei/asociației/cooperativei și prin comercializarea prin intermediul lanțului scurt;
- 4) dezvoltarea sectorului de acvacultură;
- 5) dezvoltarea infrastructurii postrecoltare preponderent în baza asocierii producătorilor;
- 6) adoptarea practicilor moderne de valorificare și gestionare eficientă a resurselor de apă și extinderea suprafețelor irigate pentru asigurarea rezilienței climatice;
- 7) implementarea tehnologiilor digitale agricole și a inovațiilor în agricultură prin adoptarea transferului de cunoștințe și creșterea rolului cercetării agricole autohtone;
- 8) implementarea tehnologiilor și a măsurilor de stimulare a implementării principiilor bioeconomiei și a economiei circulare;
- 9) sprijinirea și consolidarea protecției mediului prin conservarea biodiversității, protecției apelor, a solului și promovarea utilizării practicilor ecologice agricole;
- 10) sprijinirea valorificării surselor de energie regenerabilă în cadrul exploatațiilor agricole, inclusiv utilizarea deșeurilor de origine vegetală și animală;
- 11) consolidarea infrastructurii și modernizării bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ și organizațiilor din domeniile cercetării și inovării din domeniul agroalimentar;
- 12) dezvoltarea serviciilor de consiliere agricolă și rurală prin crearea unui sistem eficient de transfer tehnologic, consultanță și formare a fermierilor.

Obiectivul general 2. Dezvoltarea industriei alimentare și diversificarea piețelor

Direcțiile prioritare:

1) susținerea creșterii nivelului de procesare a producției agricole, inclusiv a microprocesării, prin integrarea producției locale, pentru toate sectoarele și lanțurile valorice agricole;

2) dezvoltarea lanțurilor valorice prin stimularea asocierii și cooperării în agricultură, inclusiv cu atragerea diasporei;

3) consolidarea politicilor de promovare a produselor autohtone pe piața internă și externă și extinderea aplicării sistemelor de calitate;

4) diversificarea produselor alimentare și susținerea micilor producători prin asigurarea circuitului agroalimentar scurt;

5) promovarea culturii de consum al produselor autohtone prin asigurarea conștientizării consumatorului privind dezvoltarea economiei locale.

Obiectivul general 3. Susținerea dezvoltării socioeconomice rurale durabile

Directiile prioritare:

1) dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii economice rurale aferente exploatațiilor agricole;

2) diversificarea activităților economice și a serviciilor de calitate în mediul rural, cu accent pe dezvoltarea turismului rural și agroturismului, serviciilor de educație, medicină veterinară și păstrarea patrimoniului cultural;

3) stimularea inițierii și dezvoltării fermelor sau afacerilor de familie, inclusiv nonagricole, în mediul rural;

4) stimularea implicării populației în dezvoltarea comunităților rurale.

Obiectivul general 4. Asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentelor

Directiile prioritare:

1) fortificarea capacităților instituționale, a cadrului de reglementare și a politicilor din domeniul agricol și rural, în conformitate cu prioritățile naționale de dezvoltare, cerințele și standardele UE;

2) implementarea cerințelor de calitate, siguranță a alimentelor conforme cerințelor UE și dezvoltarea infrastructurii de analiză și control;

3) asigurarea unui sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic în baza Strategiei UE „De la fermă la consumator”;

4) dezvoltarea sistemelor informaționale integrate, în conformitate cu cerințele și principiile de finanțare a Politicii agricole comune a UE, și ajustarea mecanismului de subvenționare în baza standardelor UE.

Obiectivele SNDAR 2023-2030 sunt aliniate la obiectivele Politicii agricole comune a UE și SND 2030, inclusiv elaborarea documentelor de politici. Este de menționat că Politica agricolă comună UE prevede elaborarea unui program consolidat de politici agricole.

Politica de dezvoltare agricolă și rurală, prin natura sa, are un caracter complex și o arie de acoperire extinsă. Astfel, se impune elaborarea unui Program unic de intervenții pentru dezvoltarea agriculturii, industriei alimentare și zonelor rurale (în continuare – *Program*). Programul va consolida obiectivele specifice ale sectoarelor aferente ramurilor agriculturii, industriei alimentare și mediului rural. Scopul Programului va fi facilitarea implementării direcțiilor de intervenție sectoriale ale obiectivelor generale ale SNDAR 2023-2030. Sarcina de bază a documentului de politici va fi evitarea dublării finanțării intervențiilor necesare dezvoltării ramurilor agricole și a celor conexe, asigurând eficientizarea activităților în contextul raționalizării cheltuielilor.

Capitolul III

IMPACTUL SCONTAT

În calitate de document de politici publice pe termen lung, SNDAR 2023-2030, în mod evident, va avea mai multe categorii de impact.

Secțiunea 1

Impactul economic

Impactul economic se referă la atingerea indicatorilor stabiliți în SND 2030 pentru Ob1 – Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice.

În ipoteza depășirii COVID-19 și a reluării proceselor economice globale din perioada prepandemică, în perioada 2023-2030 se poate anticipa o recuperare destul de rapidă a economiei, urmată de o creștere anuală cu 4-4,2%. Investițiile publice în sectorul agricol urmează să continue tendința istorică și să înregistreze creșteri constante de peste nivelul de 3 mld lei anual până în 2030. În același timp, în urma eliminării barierelor birocratice, a creșterii valorii adăugate în agricultură și a productivității muncii, ponderea investițiilor private în totalul investițiilor în agricultură urmează să crească la circa 13 mld lei până în 2030, adică valoarea totală a investițiilor în sectorul agricol va constitui circa 4,63% din PIB față de 1,66% în 2020.

Secțiunea a 2-a

Impactul social

Impactul social implică facilitarea atingerii indicatorilor de impact specifici obiectivelor prevăzute de SND 2030 în domeniul respectiv, și anume cei care țin de creșterea accesului populației din mediul rural la infrastructura fizică și utilitățile publice.

Creșterea investițiilor în sectorul agricol și în infrastructura rurală, mărirea salariului în sectorul agricol ca urmare a creșterii productivității în agricultură urmează să diminueze exodul populației din mediul rural.

O altă componentă importantă o reprezintă creșterea veniturilor populației rurale. Implementarea SNDAR 2023-2030 va contribui la creșterea salarizării în mediul rural și, implicit, a veniturilor populației. Totodată, dezvoltarea subsectorului de procesare și a industriei alimentare va contribui la scăderea ponderii angajării neformale în sectorul agricol.

Secțiunea a 3-a

Impactul de mediu

SNDAR 2023-2030 va facilita dezvoltarea agriculturii cu impact redus asupra mediului și creșterea indicatorilor de dezvoltare a agriculturii ecologice, contribuind astfel la atingerea Ob10 din SND 2030 – Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.

Diminuarea degradării solului prin implementarea practicilor agrotehnologice adecvate de restabilire a biotei în sol, implementarea tehnologiilor conservative de lucrare a solului prin aplicarea îngrășămintelor organice, reducerea efectelor schimbărilor climatice prin sporirea biodiversității culturilor, implementarea tehnologiilor de producere prietenoase mediului, restabilirea fâșiilor de protecție în cadrul exploatațiilor agricole rămân a fi aspectele-cheie în asigurarea impactului de mediu asupra dezvoltării sectorului agricol.

În acest sens, investițiile publice urmează să asigure reabilitarea fâșiilor de protecție dintre exploatațiile agricole, în special cu pomi de nuc. Prin aceasta se va asigura suportul tridimensional pentru sector: reducerea efectelor distrugătoare ale vântului, sporirea suprafețelor verzi și efectul economic din creșterea culturii de nuc.

Un rol important în etapa următoare va fi atribuit dezvoltării agriculturii verzi, care: a) va garanta securitatea alimentară în contextul schimbărilor climatice și al declinului biodiversității, b) va reduce amprenta sistemului alimentar asupra mediului și a climei, c) va consolida reziliența sistemului alimentar și d) va asigura tranziția către o sustenabilitate competitivă, de la fermă la consumator.

Reabilitarea sistemelor de irigare și dezvoltarea sectoarelor agricole ce necesită consum sporit de apă trebuie să fie efectuate în strictă conformitate cu disponibilitatea resurselor de apă, calitatea apei, precum și cu pretabilitatea solului.

În același timp, SNDAR 2023-2030 va include dimensiunile transversale ce țin de egalitatea de gen și principiul tratamentului egal, asigurând ajustarea corespunzătoare a intervențiilor în cadrul programelor sectoriale.

Având în vedere caracterul extins al SNDAR 2023-2030, se va asigura atingerea unor rezultate de dezvoltare durabile în sectorul agricol și cel al dezvoltării rurale, după cum sunt descrise mai jos.

Analiza datelor pentru perioada 2014-2020 denotă că ponderea investițiilor publice în active materiale pe termen lung în agricultură a fost de 26,6%, restul reprezentând investiții private. Astfel, creșterea investițiilor, inclusiv prin dezvoltarea unor instrumente financiare atrăgătoare, va facilita creșterea investițiilor private în sectorul agroalimentar. Totodată, este necesară și creșterea investițiilor publice directe, inclusiv prin majorarea și eficientizarea FNDAMR. Majorarea investițiilor publice țintește atât îmbunătățirea standardelor de viață pentru populație, inclusiv cea rurală, cât și încurajarea investițiilor private, în special în regiunile defavorizate. Pentru finanțarea investițiilor publice vor fi utilizate în mod prioritar sursele externe, mai ieftine decât cele interne, iar în paralel va fi raționalizat consumul curent al administrației publice. Orientarea finanțării investițiilor spre sursele externe și raționalizarea consumului curent vor reduce cererea publică pentru resursele din sectorul financiar, care va fi mai motivat să le aloce în proiectele investiționale ale sectorului privat.

Datele statistice analizate denotă o valoare redusă a productivității muncii în sectorul agricol din Republica Moldova, or creșterea productivității reprezintă un element crucial al concurenței pe piața de desfacere și al creșterii veniturilor angajaților antrenați în activități agricole. În acest sens, este indicată canalizarea investițiilor atât publice, cât și private în direcția dezvoltării componentelor cu valoare adăugată din lanțul de valori agroindustrial, precum cel zootehnic.

Un instrument important în acest sens urmează să îl reprezinte FNDAMR, al cărui regulament va fi revăzut în sensul susținerii investițiilor în activitățile agricole și industriei alimentare cu valoare adăugată ridicată. Baza decizională pentru dezvoltarea măsurilor de sprijin trebuie să fie raționamentul economic al viitoarelor decizii, asigurat cu informații confirmative privind evoluția cererii și ofertei în piețele de desfacere a producției moldovenești.

Un element esențial în sporirea productivității afacerilor agricole îl pot constitui parcurile inovaționale tehnologice bazate pe infrastructura sferei de învățământ primar agricol, care, în colaborare cu instituțiile de cercetări științifice din domeniul agroindustrial, vor asigura acordarea serviciilor de consultanță, instruire și transfer tehnologic pentru marea majoritate a entităților. Parcurile inovaționale tehnologice urmează să preia rolul de locomotive în implementarea tehnologiilor agricole pretabile pentru condițiile pedoclimaterice ale fiecărei regiuni agroclimaterice din țară.

Creșterea inteligentă are un rol esențial în consolidarea cunoașterii și inovării ca elemente motrice ale viitoarei creșteri. Pentru aceasta trebuie să fie îmbunătățită calitatea sistemului învățământului agrar, să fie întărită performanța în cercetare și să fie promovate inovarea și transferul de cunoștințe. Este necesar a utiliza pe deplin tehnologiile informaționale și comunicaționale și a se asigura că ideile inovatoare pot fi transpuse în noi produse de servicii care generează creștere, locuri de muncă de calitate și contribuie la abordarea provocărilor cu care se confruntă sectorul. Pentru a reuși, toate acestea trebuie corelate cu spiritul de antreprenor și cu accentul pe nevoile și oportunitățile pieței.

Investirea în cercetare-dezvoltare și inovare, educație și în tehnologii eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor va aduce beneficii sectoarelor tradiționale, zonelor rurale, precum și economiilor bazate pe servicii și cu un nivel ridicat de competență.

Criza pandemică globală a accelerat digitalizarea agriculturii, iar fermierii sunt mai determinați să implementeze soluții inteligente pentru a crește performanța domeniului, în acest sens, este necesară promovarea competitivității și durabilității agriculturii cu ajutorul tehnologiilor informaționale.

În sensul creșterii productivității și a valorii adăugate în agricultură, dezvoltarea capacităților de producție a produselor de origine animalieră este strict necesară. Având în

vedere complexitatea domeniului și valoarea adăugată ridicată a acestuia comparativ cu alte subsectoare ale agriculturii, este esențială facilitarea canalizării investițiilor private și publice în domeniul respectiv. În ceea ce privește investițiile publice, acestea urmează să fie facilitate prin revizuirea regulamentului FNDAMR, dar și prin dezvoltarea unor programe de stat de nișă, precum și prin conectarea sectoarelor conexe, cum ar fi producerea furajelor. În cazul facilitării investițiilor private, sunt importante eliminarea barierelor birocratice, facilitarea dezvoltării lanțului de aprovizionare cu materie primă și material semincer, precum și dezvoltarea capacităților de certificare în vederea deschiderii oportunităților de export.

Lanțul valorii adăugate în sectorul agroindustrial trebuie să se finalizeze cu segmentul de procesare a producției agricole. Exportul producției agricole ca materie primă este dăunător pentru Republica Moldova atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere social. Exodul populației este, în mare măsură, rezultatul lipsei locurilor de muncă permanente și bine plătite, precum și al valorii adăugate reduse, ce nu permite asigurarea dezvoltării sustenabile a sectorului. Sarcina pentru perioada următoare constă în concentrarea eforturilor entităților statului și businessului privat pentru atragerea investițiilor în infrastructura de procesare a producției agricole, micșorând la maximum exportul materiei prime.

Dezvoltarea sectorului agricol este strâns legată de dezvoltarea mediului rural. Astfel, sectorul agricol este direct și în cea mai mare măsură afectat de stagnarea nivelului calității vieții în mediul rural. Creșterea calității vieții în mediul rural este esențială, în primul rând, pentru stoparea exodului populației în zonele urbane sau peste hotarele țării, iar în al doilea rând, pentru asigurarea unei echități sociale în vederea asigurării accesului la serviciile publice fundamentale al tuturor cetățenilor. Una dintre sarcinile-cheie ce urmează a fi realizate în perioada următoare rămâne a fi facilitarea dezvoltării afacerilor agricole și nonagricole, în special conduse de tineri și femei, care ar asigura oportunitatea angajării forței de muncă din mediul rural.

Investițiile în infrastructura rurală urmează a fi canalizate în domeniile cele mai vulnerabile și esențiale din punctul de vedere al calității vieții, și anume: dezvoltarea infrastructurii de apă și canalizare, construcția drumurilor, creșterea infrastructurii sociale.

Capitolul IV

INDICATORI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Cadrul de indicatori ai SNDAR 2023-2030 este structurat pe pilonii strategici ai documentului. În vederea estimării rezultatelor directe ale intervențiilor aferente obiectivelor specifice, a fost definit un set de indicatori de rezultat mențiți să sesizeze schimbările produse de intervențiile implementate, care pot fi monitorizate cu o periodicitate anuală. Indicatorii determinați pentru fiecare obiectiv general relevă valoarea de referință și ținta intermediară, pentru 2025, și ținta finală, pentru anul 2030.

Tabelul 15

Cadrul de indicatori de rezultat

Obiectiv general	Indicator de rezultat	Sursa de date
1. Fortificarea potențialului sectorului agricol și promovarea practicilor agricole inteligente, durabile și reziliente la schimbările climatice	Gradul de creștere a suprafețelor cultivate cu culturi de valoare înaltă, ha	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici în sectorul vegetal, Biroul Național de Statistică
	Creșterea suprafețelor înregistrate în agricultura ecologică cu cel puțin 10% din terenurile agricole	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul producție ecologică și produse cu denumire de origine, Biroul

		Național de Statistică
	Sprijinirea practicilor de agromediu și climă (cultivarea îngrășămintelor verzi, plantelor proteaginoase, asigurarea rotației culturilor, aplicarea practicilor „no-till” sau „minimum tillage”) cel puțin pentru 5% din terenurile agricole	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul producție ecologică și produse cu denumire de origine, Biroul Național de Statistică
	Edificarea și reabilitarea sistemelor centralizate de irigare existente pe o suprafață de 30 mii ha; dezvoltarea sistemelor de irigare la scară mică pe o suprafață de cel puțin 5 mii ha	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul îmbunătățiri funciare și fond funciar, Biroul Național de Statistică
	Aplicarea bunelor practici agricole, inclusiv conservative, pe o suprafață de cel puțin 150 mii ha de terenuri agricole	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici în sectorul vegetal, Biroul Național de Statistică
	Gradul de creștere a șeptelului de animale în exploatațile zootehnice, exprimat în unități convenționale, majorat cu cel puțin 30%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici în sectorul zootehnic, Biroul Național de Statistică
	Sporirea volumelor de producție zootehnică primară (carne de vită, lapte, ouă, pește), obținută în exploatațile zootehnice, cu cel puțin 50%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici în sectorul zootehnic, Biroul Național de Statistică
	Creșterea ponderii soiurilor locale din totalul soiurilor și hibrizilor cu cel puțin 10%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, instituțiile de cercetare
	Realizarea proiectelor de îmbunătățiri funciare pe o suprafață de cel puțin 10 mii ha	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul îmbunătățiri funciare și fond funciar, Ministerul Mediului, Agenția „Moldsilva”, Agenția Relații Funciare și

		Cadastru
	Suprafețele fâșiilor forestiere de protecție extinse pe o suprafață de 3000 ha	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul îmbunătățiri funciare și fond funciar, Ministerul Mediului, Agenția „Moldsilva”, Agenția Relații Funciare și Cadastru
	Majorarea numărului de beneficiari ai serviciilor de consiliere agricolă și rurală cu 20%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul cercetare învățământ și consultanță în agricultură
	Extinderea sistemului de consiliere agricolă și rurală la nivel zonal, ulterior regional, acoperire 100 %	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul cercetare învățământ și consultanță în agricultură
	Creșterea ponderii suprafețelor agricole asigurate cu 5%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
2. Dezvoltarea industriei alimentare și diversificarea piețelor	Dezvoltarea afacerilor de microprocesare – cel puțin 10% din totalul afacerilor	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Diversificarea produselor locale și etichetarea calității produselor locale – creșterea ponderii produselor etichetate cu 10%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
	Creșterea cu 20% a numărului de producători locali ce dețin certificări în domeniul calității produselor	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul producție ecologică și produse cu denumire de origine, asociațiile de producători
	Valoarea producției industriale fabricate în creștere cu 10%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Biroul Național de Statistică
	Sporirea exportului produselor agroalimentare cu 15%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Biroul Național de Statistică
3. Susținerea dezvoltării	250 de proiecte pentru	Ministerul Agriculturii și

socioeconomice rurale durabile	îmbunătățirea infrastructurii fizice și sociale implementate prin intermediul grupurilor de acțiune locală	Industriei Alimentare, Direcția politici și programe de dezvoltare rurală, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Inițierea și funcționarea a 60 de grupuri de acțiune locală	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici și programe de dezvoltare rurală, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Numărul de afaceri conexe sectorului agricol, turismului rural, agroturismului și afacerilor nonagricole în creștere cu 30 de proiecte anual	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici și programe de dezvoltare rurală, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Numărul de locuri de muncă create în mediul rural în creștere cu 5%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici și programe de dezvoltare rurală, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Numărul de afaceri inițiate de tineri, femei și migranți reveniți în mediul rural în creștere cu 50 de unități anual	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Direcția politici și programe de dezvoltare rurală, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
4. Asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentare	Plan de dezvoltare strategică a Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare elaborat și implementat	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
	Legislația în domeniul sanitar și fitosanitar armonizată 100%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
	Preluarea și implementarea Strategiei UE „De la fermă la consumator” 100%	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură

	Sistem informațional de administrare și control dezvoltat și funcțional	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură
	Gestionarea fondurilor UE conform cerințelor Politicii agricole comune a UE – Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură acreditată	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură

Capitolul V

RISCURI DE IMPLEMENTARE

În procesul de implementare a SNDAR 2023-2030 și formulare a programelor sectoriale, va fi luat în considerare un spectru de riscuri – atât cele care pot afecta procesul de implementare a intervențiilor, cât și cele care pot compromite atingerea rezultatelor propuse. Totodată, având în vedere perioada de programare (de 10 ani), precum și ierarhia documentelor de politici, programele sectoriale vor prelua și vor actualiza tipurile de riscuri aferente domeniului specific de intervenție.

Riscurile asociate cu domeniile de intervenție ale politicii de dezvoltare agricolă și rurală au fost structurate convențional în câteva categorii distincte, care vor facilita monitorizarea apariției acestora și posibilitatea formulării unor posibile strategii de diminuare sau răspuns:

1) *instituționale* – sunt riscurile asociate procesului organizațional, realizării activităților și procedurilor operaționale și se referă inclusiv la disponibilitatea resurselor;

2) *organizaționale* – includ riscuri asociate compartimentelor funcționale ale implementării politicii și se referă la procesele de planificare, estimare, control, comunicare, precum și calendar;

3) *tehnologice* – se referă la acele riscuri ce țin de cerințele (tehnice) față de lucrările a fi executate/serviciile a fi prestate; disponibilitatea sau compatibilitatea tehnologiilor; performanțele în aplicarea sau administrarea tehnologiilor respective; managementul calității, precum și alte riscuri ce țin de tehnologiile necesare pentru implementarea politicii de dezvoltare agricolă și rurală;

4) *externe* – implică riscurile ce sunt în afara controlului direct al echipei de implementare și se referă la beneficiari, contractori, piață, furnizori.

Totodată, fiecare risc a fost analizat prin prisma impactului pe care îl poate avea asupra implementării politicii (major, mediu sau minor) și a probabilității de apariție (sporită, medie sau scăzută), după cum urmează:

Tip risc	Impact	Probabilitate	Măsuri de diminuare
Riscuri instituționale			
Lipsa unui sistem integrat de management	Major	Medie	Sistematizarea informației aferente implementării SNDAR 2023-2030 în mod frecvent și în exclusivitate de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
Armonizarea lentă a legislației	Mediu	Sporită	Impulsionarea factorilor de decizie referitor la creația legislativă

Diminuarea suprafețelor terenurilor agricole incluse în Legea nr. 668/1995 pentru aprobarea Listei unităților ale căror terenuri destinate agriculturii rămân în proprietatea statului	Mediu	Sporită	Necesitatea păstrării în proprietatea statului a terenurilor agricole de către unitățile economice
Riscuri organizaționale			
Sinergia intervențiilor direcțiilor prioritare, inclusiv din asistența tehnică	Major	Sporită	Mobilizarea resurselor umane și tehnice cu scopul consolidării în cadrul direcțiilor prioritare
Correspondența documentelor de programare	Mediu	Sporită	Definitivarea cerințelor aferente modului de documentare
Delimitarea neclară a competențelor și cooperarea inefficientă interinstituțională în implementarea politicii de dezvoltare agricolă și rurală	Mediu	Sporită	Determinarea cadrului de responsabili conform Programului
Riscuri tehnologice			
Accesul limitat la resurse și cunoștințe în utilizarea tehnologiilor inovatoare	Mediu	Medie	Instruirea periodică și în funcție de obiectul implementării
Riscuri externe			
Criza economică generată de pandemia de Sars-Cov-2	Major	Sporită	Organizarea proceselor de muncă la distanță (la domiciliu)
Efectele schimbărilor climatice	Major	Sporită	Ajustarea conținutului acțiunilor și măsurilor în conformitate cu procedurile de raportare
Mediu politic volatil	Mediu	Medie	Ajustarea conținutului acțiunilor și măsurilor în conformitate cu procedurile de raportare
Impactul războiului din Ucraina	Major	Sporită	Ajustarea conținutului acțiunilor și măsurilor în conformitate cu procedurile de raportare

Pentru riscurile emergente, cu un impact major și probabilitate înaltă de apariție, în cadrul Programului vor fi definite, în mod obligatoriu, măsuri de diminuare a acestora.

Capitolul VI

AUTORITĂȚI RESPONSABILE

Secțiunea 1

Cadrul național de politici

Cadrul național de politici în perioada de referință este dictat de SND 2030, care este un document de viziune strategică ce indică direcția de dezvoltare a țării și a societății ce

trebuie urmată în următorul deceniu, având la bază principiul ciclului de viață al omului, drepturile și calitatea vieții acestuia.

SNDAR 2023-2030 reprezintă unul dintre documentele de planificare strategică sectorială ce urmează să fie elaborate în vederea atingerii obiectivelor formulate în SND 2030.

Totodată, la etapa actuală mai sunt în vigoare și reprezintă documente de politici de planificare strategică, care au relevanță directă sau indirectă pentru obiectivele de dezvoltare a sectorului agricol și rural, următoarele:

1) Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013, care are ca obiectiv crearea platformei moderne de generare a energiei electrice (adițional 800 MW instalați, cu creșterea ponderii generării energiei electrice din surse regenerabile la peste 10% din consum);

2) Strategia de mediu pentru anii 2014-2023, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 301/2014;

3) Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 381/2019;

4) Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022;

5) Tratatul internațional privind resursele genetice vegetale pentru alimentație și agricultură, la care Republica Moldova a aderat prin Legea nr. 94/2015;

6) Programul de dezvoltare a horticulturii pentru anii 2021-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 840/2020;

7) Strategia de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală pentru anii 2012-2022, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 486/2012;

8) Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educație-2020”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 944/2014.

Secțiunea a 2-a

Cadrul instituțional

În prezent, activitățile ce contribuie la dezvoltarea agriculturii sunt implementate de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, au misiunea de a analiza situația și problemele din domeniile de activitate ale ministerului, de a elabora politici publice eficiente în domeniile:

1) producția produselor de origine vegetală și animală, 2) procesarea produselor de origine vegetală și animală, 3) domeniul vitivinicol și al băuturilor alcoolice, 4) protecția plantelor și carantina fitosanitară, 5) producția ecologică și produsele cu denumire de origine, 6) medicina veterinară, 7) selecția și reproducția în zootehnie, 8) siguranța alimentelor, 9) dezvoltarea și organizarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, 10) programe de dezvoltare rurală, 11) consultanță în agricultură, 12) îmbunătățiri funciare și fond funciar.

Printre instituțiile ce implementează politicile de dezvoltare agricolă și rurală, se numără următoarele:

1) Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, care, în prezent, gestionează FNDAMR, conform prevederilor actelor normative din domeniul subvenționării. De asemenea, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură îndeplinește rolul agenției de implementare și plăți pentru unii donatori, inclusiv Banca Mondială, oferind suport pentru măsuri de dezvoltare rurală și agricolă;

2) Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor, care este responsabilă de implementarea politicilor în domeniile siguranței alimentelor, sanitar-veterinar, protecției plantelor și carantinei fitosanitare, controlului semincer, calității produselor primare, produselor alimentare și a hranei pentru animale și a protecției consumatorului pe tot lanțul alimentar;

3) organizațiile din domeniile cercetării și inovării din domeniul agroalimentar, care oferă suport științific și practic în identificarea, cercetarea, adaptarea și implementare tehnologiilor inovaționale în sector;

4) instituțiile de învățământ (Universitatea Tehnică a Moldovei, centrele de excelență și colegiile agricole), care oferă suport în pregătirea profesională, perfecționarea și formarea continuă a adulților din sectorul agroindustrial al țării;

5) Serviciul Special pentru Influențe Active asupra Proceselor Hidrometeorologice, care, prin intermediul subdiviziunilor centrale și teritoriale, asigură protecția culturilor agricole împotriva căderilor de grindină;

6) Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante, care este responsabilă de testarea soiurilor de plante în vederea aprecierii utilității economice și a îndeplinirii condițiilor de brevetabilitate;

7) Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Tehnică „Intehagro”, care este o instituție publică la autogestiune, responsabilă de instruirea mecanizatorilor, de înmatricularea de tehnică agricolă, echipament și utilaj pentru sector, supuse supravegherii de către structurile Inspectoratului, precum și de efectuarea reviziilor tehnice ale acestora;

8) Oficiul Național al Viei și Vinului, care este autoritatea competentă în implementarea politicilor statului în sectorul vitivinicol și asigură dezvoltarea durabilă a acestuia, inclusiv prin formarea și gestionarea utilizării eficiente a mijloacelor financiare ale Fondului Viei și Vinului (Hotărârea Guvernului nr. 725/2013 cu privire la Oficiul Național al Viei și Vinului);

9) unitățile consolidate pentru implementarea programelor partenerilor de dezvoltare direcționate spre suportul sectorului agroindustrial:

a) *UCIP-IFAD, implementarea programelor de suport ale Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD)* – suport pentru modernizarea și restructurarea agriculturii și dezvoltarea zonelor rurale cu accent pe susținerea fermierilor mici și a persoanelor cu venit scăzut din zonele rurale;

b) *Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în Domeniul Agriculturii (UCIMPA)*, finanțată de Banca Mondială, responsabilă de asigurarea implementării eficiente a proiectelor Băncii Mondiale în domeniul agriculturii și dezvoltării afacerilor rurale;

c) *Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Programului de Restructurare a Sectorului Horticola*, finanțată de Banca Europeană de Investiții, al cărei scop este de a îmbunătăți competitivitatea sectorului și de a asigura corespunderea cerințelor de calitate ale UE;

d) *Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii*, ce facilitează accesul fermierilor la tehnică și echipament agricol modern prin vânzare-cumpărare, inclusiv în rate, pentru asigurarea creșterii producției agroalimentare competitive;

10) ministerele, instituțiile și agențiile de stat, asociațiile de profil și alte organizații din Republica Moldova care asigură elaborarea și implementarea politicilor conexe sectorului agroalimentar și dezvoltării rurale:

a) **Ministerul Educației și Cercetării**, care este responsabil de elaborarea și aprobarea planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, a manualelor școlare, a ghidurilor metodologice și a altor resurse de învățare;

b) **Întreprinderea de Stat „Institutul de Proiectări pentru Organizarea Teritoriului”**, care este responsabilă de elaborarea proiectelor pentru organizarea teritoriului;

c) **Agencia „Apele Moldovei”**, care promovează și implementează politicile în domeniul hidroameliorației;

d) **Agencia Relații Funciare și Cadastru**, care este responsabilă de elaborarea, promovarea și implementarea politicii de stat în domeniul relațiilor funciare și organizării teritoriului și de ajustarea lor la standardele și normele europene;

e) **Fondul de Dezvoltare Durabilă Moldova**, care gestionează, în numele Guvernului, Fondul de refinanțare a împrumuturilor format în cadrul activității *Acces la finanțare în agricultură* în urma implementării Acordului „Compact” și asigură monitorizarea și raportarea

impactului acestor investiții în perioada post-„Compact” și facilitează accesul la finanțare și extindere a suprafețelor irigate;

f) partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova (UE, BM, USAID, FAO, PNUN etc.), care, prin intermediul programelor și proiectelor de asistență tehnică și financiară, facilitează și susțin eforturile Republicii Moldova în dezvoltarea durabilă a sectorului agroindustrial, combaterea sărăciei și crearea unor condiții decente pentru muncă și odihnă în mediul rural;

g) asociațiile profesionale și de profil ale producătorilor agricoli, care asigură menținerea unui dialog cu instituțiile statului și participă în procesul de consultare publică a documentelor de politici în sector.

Capitolul VII PROCEDURI DE RAPORTARE

În vederea asigurării unui management adecvat al intervențiilor derivate din SNDAR 2023-2030, este stabilit un cadru unic de raportare, care permite monitorizarea constantă a progresului înregistrat prin documentele de programare pe termen scurt și mediu, precum și aplicarea unor corecții în caz de necesitate.

Cadrul de raportare este structurat pe procedurile de monitorizare și evaluare asigurate la nivel de politici în cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, care va defini o metodologie unică pentru monitorizarea și evaluarea politicilor de dezvoltare agricolă și rurală.

Având în vedere modalitatea de formulare a documentelor de programare derivate din strategie (programele sectoriale), precum și implementarea intervențiilor prin intermediul FNDAMR, monitorizarea și evaluarea vor fi asigurate în mod stratificat după cum sunt descrise în continuare.

Evaluarea SNDAR 2023-2030 va fi asigurată pe etape, în conformitate cu rigorile și ghidările metodologice furnizate de Cancelaria de Statⁱⁱ. Procesele de monitorizare și cele de evaluare sunt asigurate la acest nivel de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, prin intermediul Direcției analiză, monitorizare și evaluare a politicilor, într-un cadru participativ (implicând structurile din subordinea ministerului, alte ministere și instituții care implementează proiecte în domeniile de intervenție ale politicii, precum și structurile asociative/asociațiile de profil), în vederea aplicării corecțiilor și ajustărilor în conformitate cu evoluția intervențiilor, dar și cu cadrul național și internațional. În cazul exercițiului de evaluare vor fi implicate entități externe independente funcțional de entitățile implementatoare ale politicii.

În eventualitatea extinderii direcțiilor prioritare sau a integrării unor abordări diferite, evaluarea se va desfășura anterior elaborării politicii publice (evaluarea ex-ante), pentru a fundamenta scenariul optim ales pentru implementare.

Pe parcursul implementării SNDAR 2023-2030, vor fi realizate următoarele proceduri de monitorizare:

1) *monitorizare anuală*, prin care se va prezenta informația statistică privind gradul de implementare a acțiunilor în formă de raport cu conținut analitic. Se va prezenta Guvernului anual până la 31 martie;

2) *evaluarea intermediară*, care se va realiza la sfârșitul anului 2026 și va include raportul de evaluare, ce va analiza impactul implementării SNDAR 2023-2030 până la această perioadă și gradul de implementare a acțiunilor. Raportul se va prezenta Guvernului până la 1 aprilie 2027;

3) *raportul final de implementare*, care se va elabora la finalizarea implementării SNDAR 2023-2030. Se va prezenta Guvernului până la 1 mai 2031.

**Corespondența obiectivelor generale ale SNDAR 2023-2030
cu Politica agricolă comună a UE**

Obiectivele generale ale SNDAR 2023-2030	Obiectivele generale la Politica agricolă comună a UE ⁱⁱⁱ		
	1. Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient și diversificat, care garantează securitatea alimentară	2. Stimularea îngrijirii mediului și a combaterii schimbărilor climatice și contribuția la îndeplinirea obiectivelor UE legate de mediu și climă	3. Consolidarea structurii socioeconomice a zonelor rurale
1. Fortificarea potențialului sectorului agricol primar și promovarea practicilor agricole inteligente, durabile și reziliente la schimbările climatice	■	■	
2. Dezvoltarea industriei alimentare și diversificarea piețelor	■		
3. Susținerea dezvoltării socioeconomice rurale durabile			■
4. Asigurarea transpunerii aquis-ului UE și implementarea progresivă a acestuia în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și siguranței alimentare	■	■	■

ⁱ Conform Biroului Național de Statistică, începând cu anul 2019, ancheta forței de muncă se realizează conform unui nou plan de sondaj și conform definiției revizuite a ocupării, astfel datele pentru anii 2019 și 2020 nu pot fi luați în considerare într-o analiză comparativă cu anul 2014.

ⁱⁱ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_expost_final_pdf.pdf

ⁱⁱⁱ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:aa85fa9a-65a0-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0009.02/DOC_1&format=PDF